

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS

SOCIALINĖS POLITIKOS FAKULTETAS

SOCIALINIO DARBO KATEDRA

DONATA PETROLIŪNAITĖ

**VAIKŲ, UŽAUGUSIŲ ŠEIMOSE IR GLOBOS
NAMUOSE, ĮSIDARBINIMO IR KARJEROS
LYGINAMOJI ANALIZĖ**

Magistro baigiamasis darbas

Vadovas

Doc. dr. A. Monkevičius

VILNIUS, 2009

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
SOCIALINĖS POLITIKOS FAKULTETAS
SOCIALINIO DARBO KATEDRA

**VAIKŲ, UŽAUGUSIŲ ŠEIMOSE IR GLOBOS
NAMUOSE, ĮSIDARBINIMO IR KARJEROS
LYGINAMOJI ANALIZĖ**

Socialinio darbo magistro baigiamasis darbas

Studijų programa: iššęstinės studijos

Vadovas

Doc. dr. A. Monkevičius

2009 12

Recenzentas

Atliko

SDkmn7.01 gr.stud.

D. Petrolūnaitė

2009 12

2009 12

VILNIUS, 2009

TURINYS

ĮVADAS	09
1. Asmeninės karjeros planavimas ir valdymas jauno žmogaus darbinėje veikloje	12
1.1. Pagrindiniai veiksniai, laiduojantys sėkmingą karjerą.....	12
1.2. Karjeros planavimo teorijos ir pagrindinės sąlygos asmens sėkmingam ateities perspektyvų plėtojimui	14
1.3. Profesijos pasirinkimą įtakojuojantys veiksniai.....	20
2. Pagrindinių veiksnių, lemiančių sėkmingą įsidarbinimą bei karjeros planavimą, analizė	23
2. 1. Asmenybiniai veiksniai, lemiantys sėkmingą prisitaikymą darbo rinkoje bei planuojant karjerą	23
2. 1. 1. Individualūs veiksniai, lemiantys karjeros pasirinkimą ir sėkmingą įsidarbinimą	24
2. 1. 2. Savęs pažinimas ir vertinimas, kaip vienas svarbiausių veiksnių, karjeros ir įsidarbinimo procese	26
2. 2. Socialiniai veiksniai, lemiantys sėkmingą karjeros perspektyvų planavimą šeimose ir globos namuose gyvenantiems vaikams	28
2. 2. 1. Šeimoje bei mokykloje glūdinčių veiksnių reikšmė karjeros perspektyvų planavimui	28
2. 2. 2. Vaikų globos namuose augančių vaikų socializacijos ypatumai karjeros perspektyvų planavimui	30
3. Socialinė sistema įsidarbinimo ir karjeros kontekste	35
3. 1. Karjeros projektavimo sistema mokymosi visą gyvenimą kontekste	35
3. 2. Informavimo ir konsultavimo teikiamų paslaugų reikšmė karjeros projektavimo procese.....	37
3. 3. Karjeros konsultavimo institucijų plėtra Lietuvoje	39
3. 3. 1 Profesinio informavimo taškų teikiamos paslaugos	40
3. 3. 2 Virtualios profesinio informavimo priemonės	44

3. 4. Suaugusiųjų asmenų neformalus švietimas mokymosi visą gyvenimą kontekste	46
3. 5. Suaugusiųjų asmenų neformalaus profesinio rengimo teisinė sistema Lietuvoje	48
4. Tyrimo rezultatai, analizė ir interpretacija	53
IŠVADOS	95
REKOMENDACIJOS	97
LITERATŪRA	98
ANOTACIJA LIETUVIŲ IR ANGLŲ KALBOMIS	102
SANTRAUKA LIETUVIŲ KALBA	104
SANTRAUKA ANGLŲ KALBA	105
PRIEDAI	106

LENTELIŲ SĄRAŠAS

Lentelės Nr.	Lentelės antraštė	Puslapis
1. 2. 1	John Holland asmenybės tipų teorija	16
1. 2. 2	Super karjeros vystymosi etapai	18
1. 2. 3	Eli Ginzberg karjeros teorija	19
1. 2. 4	Veiksniai, įtakojantys karjeros sprendimų priėmimą pagal D. Krumboltz	20
1. 3. 1	Profesijos pasirinkimą įtakojantys veiksniai	21
2. 4. 1	Suaugusiųjų mokymosi tikslai	48
4. 2. 1	Globos namuose užaugusių asmenų planai mokymosi/studijų atžvilgiu	56
4. 2. 2	Šeimose užaugusių asmenų planai mokymosi/studijų atžvilgiu	56
4. 2. 3	Globos namuose augusių vaikų mokymosi/studijų krypties pasirinkimas.....	57
4. 2. 4	Šeimoje augusių vaikų mokymosi / studijų krypties pasirinkimas	57
4. 2. 5	Globos namuose užaugusiems vaikams svarbu renkantis profesiją	58
4. 2. 6	Šeimose užaugusiems vaikams svarbu renkantis profesiją	59
4. 2. 7	Išoriniai veiksniai, galimai lėmę globos namuose ir šeimose užaugusių vaikų profesijos pasirinkimą	60
4. 2. 8	Išorinių veiksnių, galimai lėmusių globos namuose ir šeimose užaugusių vaikų profesijos pasirinkimą, analizė	61
4. 2. 9–1	Sveikata, galimai įtakojusi globos namuose ir šeimose užaugusių vaikų profesijos pasirinkimą	62
4. 2. 9–2	Asmeninės nuostatos, galimai lėmusios globos namuose ir šeimose užaugusių vaikų profesijos pasirinkimą	63
4. 2. 9–3	Darbinė patirtis, galimai įtakojusi globos namuose ir šeimose užaugusių vaikų profesijos pasirinkimą	63

4. 2. 9–4	Interesai, galimai lėmę globos namuose ir šeimose užaugusių vaikų profesijos pasirinkimą	64
4. 2. 9–5	Polinkiai, galimai įtakoję globos namuose ir šeimose užaugusių vaikų profesijos pasirinkimą	64
4. 2. 9–6	Gebėjimų, galimai įtakoję globos namuose ir šeimose užaugusių vaikų profesijos pasirinkimą	65
4. 2. 9–7	Globos namuose ir šeimose užaugusių vaikų savęs vertinimas renkantis mokymosi/studijų kryptį	65
4. 2. 10	Informacija apie mokymosi/studijų krypties rinkimąsi iš aplinkos	67
4. 2. 11	Informacijos apie mokymosi/studijų krypties rinkimąsi iš aplinkos, analizė	68
4. 2. 12	Globos namuose užaugusių asmenų dvejonės dėl pasirinktos/įgytos profesijos	69
4. 2. 13	Šeimose užaugusių asmenų dvejonės dėl pasirinktos/įgytos profesijos	70
4. 2. 14	Globos namuose užaugusių vaikų „Norai (svajonės) ir galimybės” renkantis profesiją	71
4. 2. 15	Šeimose užaugusių vaikų „Norai (svajonės) ir galimybės renkantis profesiją“	71
4. 3. 1	Globos namuose ir šeimose užaugusių vaikų darbo/ų keitimo priežastys, analizė	73
4. 3. 2	Globos namuose ir šeimose užaugusių vaikų darbo paieškos būdai	74
4. 3. 3	Globos namuose ir šeimose užaugusių vaikų vertinamų perspektyvų darbe, analizė	75
4. 3. 4	Globos namuose ir šeimose užaugusių vaikų atities planų darbo/mokymosi atžvilgiu, analizė	76
4. 3. 5	Globos namuose ir šeimose užaugusių vaikų charakterio bruožai	78
4. 3. 6	Kas globos namuose ir šeimose užaugusių asmenų nuomone, svarbiausia jų gyvenime	79

4. 3. 7	Globos namuose užaugusių vaikų karjeros sampratos suvokimo analizė	80
4. 3. 8	Šeimose užaugusių vaikų karjeros sampratos suvokimo analizė	80
4. 3. 9	Globos namuose užaugusių vaikų „kopimo karjeros laiptais“ svarba	81
4. 3. 10	Šeimose užaugusių vaikų „kopimo karjeros laiptais“ svarba	81
4. 3. 11	Veiksniai, globos namuose užaugusių vaikų nuomone, užtikrinantys sėkmę „kopiant karjeros laiptais“	82
4. 3. 12	Veiksniai, šeimose užaugusių vaikų nuomone, užtikrinantys sėkmę „kopiant karjeros laiptais“	83
4. 3. 13	Veiksniai, šeimose ir globos namuose užaugusių vaikų nuomone, užtikrinantys sėkmę „kopiant karjeros laiptais“	84
4. 3. 14	Kas svarbiau globos namuose ir šeimose užaugusiems vaikams – gerai apmokamas ar mėgiamas darbas?	85
4. 4. 1	Globos namuose užaugusių asmenų žinios apie profesinio informavimo/ konsultavimo įstaigas ir jų teikiamas paslaugas	86
4. 4. 2	Šeimose užaugusių asmenų žinios apie profesinio informavimo/konsultavimo įstaigas ir jų teikiamas paslaugas	86
4. 4. 3	Globos namuose užaugusių vaikų „suaugusių asmenų neformalaus švietimo“ sampratos suvokimas	88
4. 4. 4	Šeimose užaugusių vaikų „suaugusių asmenų neformalaus švietimo“ sampratos suvokimas	88
4. 4. 5	Globos namuose ir šeimose užaugusių vaikų neformalus mokymasis	89
4. 4. 6	Ar globos namuose ir šeimose užaugę vaikai norėtų mokytis neformaliai	90
4. 4. 7	Vaikų, užaugusių globos namuose, „Mokymosi visą gyvenimą“ sampratos suvokimas	92
4. 4. 8	Vaikų, užaugusių šeimose, „Mokymosi visą gyvenimą“ sampratos suvokimas.....	93

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

Paveiklo Nr.	Paveiklo pavadinimas	Puslapis
4. 3. 1	Kas svarbiau globos namuose ir šeimose užaugusiems vaikams – gerai apmokamas ar mėgiamas darbas?	85

IVADAS

Temos aktualumas ir mokslinis naujumas

Pirmaisiais bandymais racionalizuoti profesijos pasirinkimą galima laikyti žymaus antikos filosofo Platono veikalą „Valstybė“, kuriame diskutuota apie žmonių prigimties skirtumus, lemiančius jų profesinės veiklos pobūdį. Platono nuomone, profesinis pašaukimas žmonėms įgimtas, duotas iš aukščiau. Šalia įgimtų savybių pasižymi ir žmogaus gyvenimo eigoje įgyti bruožai.

Pagrindinės sėkmingos įsidarbinimo ir karjeros prielaidos yra tinkamas auklėjimas bei išsilavinimas. Vaikų auklėjimas šeimose ir globos namuose skiriasi. Globos namuose augantiems vaikams tėvus atstoja globos įstaigos darbuotojai, namus – globos namų institucijos. Lietuvoje globos namuose gyvena apie 16 tūkst. vaikų.

A. Vaičiulienė (2004) pažymi, jog jau ankstyvoji vaikystės patirtis, kurioje kaip pagrindiniai veikėjai figūruoja tėvai, vaidina svarbų vaidmenį tolimesniame žmogaus karjeros gyvenime. Jau paauglystėje labai svarbus pirmasis profesijos rinkimasis, karjeros planavimas. Būtent šiame amžiaus tarpsnyje žmogus pradeda daryti pirmuosius sprendimus dėl būsimos profesijos, ateities planų.

Vaikų globos namuose vaikai užauga neturėdami svarbiausios atramos – tėvų, kurie būtų padėję rinktis profesiją, planuoti savo karjerą, patarti atsižvelgiant į vaiko individualius polinkius bei nuolat kintančią darbo rinką. Globos namuose augę vaikai susiduria su daugybe sunkumų, kuriuos lemia ugdymo sąlygos ir susiformavę psichologiniai charakterio bruožai. Visa tai neigiamai veikia vaikų karjeros galimybių ypatumus.

Karjeros reiškinį analizuoja daugelis Lietuvos ir užsienio autorių: N. Petkevičiūtė (2003), D. Super (2003), V. Stanišauskienė (1999), N. Večkienė (1999), J. Holland (1973), ir kt. Karjeros apibūdinimai pateikiami įvairiuose žodynuose. Yra tyrinėtas vaikų ugdymas karjerai (J. Pukelis, D. Garnienė, 2005), profesijos pasirinkimo svarba ir reikšmė (Beresnevičienė, 1990) ir kt. Taip pat analizuoti tėvų globos netekusių vaikų ugdymo ypatumai bei charakteristikos (R. Braslauskienė, 2000, J. Litvinskienė 1998, I. Leliūgienė, L. Rupšienė 2004 ir kt.). Tačiau mažai nagrinėti ir lyginti vaikų, užaugusių šeimose bei globos namuose įsidarbinimo ir karjeros galimybių ypatumai.

Šio magistrinio darbo paskirtis – papildyti žinias apie 20 – 30 metų, pirmojo subrendimo (ankstyvojo suaugusiųjų amžius 22 -35m) amžiaus žmonių, užaugusių pilnose šeimose ir globos namuose, karjeros planavimo ypatybes. Išskirto amžiaus tarpsnio pradžios jaunuolių uždavinys - pasirengti suaugusiojo gyvenimui, įgyti specialybę, rasti tinkamą darbo vietą, įsidarbinti, susikurti

buitinį gyvenimą, vesti (ištekėti). Šiame tarpsnyje pradedamas socialinis, darbinis, kultūrinis, šeimos ir visapusiškas asmeninis gyvenimas.

Tyrimo problema

Sėkmingas įsidarbinimas ir karjeros planavimas bei pasirinkimas sąlygoja asmens savirealizaciją ir gyvenimo pilnatvę. Profesijos pasirinkimas ir karjeros kelias labai individualus poreikių suvokimas ir apsisprendimas. Kaip savo darbą ir karjerą planuoja šeimose bei globos namuose užaugę žmonės? Kokie šeimose ir globos namuose užaugusių asmenų įsidarbinimo ir karjeros galimybių skirtumai bei panašumai? Tai pagrindiniai klausimai, į kuriuos bus ieškoma atsakymų.

Tyrimo objektas

Šeimose ir globos namuose užaugusių vaikų įsidarbinimo ir karjeros galimybės.

Tyrimo tikslas

Palyginti globos namuose ir pilnose šeimose užaugusių vaikų įsidarbinimo ir karjeros planavimo ypatybes numatant galimus sprendimo būdus, kaip mažinti socialinius ir psichologinius skirtumus tarp šių grupių.

Tyrimo uždaviniai:

1. Išanalizuoti karjeros planavimą ir valdymą bei pagrindinius veiksnius, lemiančius sėkmingą įsidarbinimą ir karjeros planavimą įsidarbinimo ir karjeros kontekste.
2. Atskleisti šeimose ir globos namuose užaugusių vaikų asmeninės karjeros valdymo patirtį.
3. Palyginti veiksnius, įtakojusius šeimose ir globos namuose užaugusių vaikų įsidarbinimo ir karjeros pasirinkimo motyvus.
4. Išanalizuoti šeimose ir globos namuose užaugusių vaikų asmeninių savybių ypatumus, galimai lemiančius sėkmingą įsidarbinimo ir karjeros planavimą.
5. Palyginti šeimose ir globos namuose užaugusių asmenų motyvaciją mokytis neformaliai.

Tyrimo hipotezė

Globos namuose užaugusių vaikų įsidarbinimo ir karjeros galimybes, priešingai nei pilnose šeimose užaugusių asmenų, riboja konsultavimosi stoka, silpnesnė motyvacija ir nepasitikėjimas savo jėgomis.

Metodai :

1. Pedagoginės, psichologinės ir kt. literatūros, švietimo sistemos dokumentų, susijusių su magistrinio darbo tema, *lyginamoji analizė*. Ji naudojama atskleidžiant svarbesnius tiriamos problemos klausimus, rašant magistrinio darbo tyrimo teorinius matmenis.
2. Vaikų, užaugusių šeimose ir globos namuose, *kokybinė apklausa*. Taikoma interviu teksto turinio analizė bei tyrimo duomenų apibendrinimas.

Rezultatų naujumas, jų teorinis bei praktinis reikšmingumas

Šis darbas - tai galimybė išsamiau susipažinti su šeimose ir globos namuose užaugusių vaikų įsidarbinimo ir karjeros galimybėmis, motyvacija mokytis.

Tyrimo metu gauti rezultatai gali būti naudojami kaip priemonė, leidžianti atpažinti šeimose ir globos namuose augančių vaikų profesijos pasirinkimo ir karjeros planavimo motyvus bei veiksnius, savęs vertinimo skirtumus. Tyrimo rezultatų analizė leis nustatyti socialinio darbuotojo poreikį Lietuvos Darbo Biržose, profesinio informavimo, konsultavimo institucijose. Taip pat tai patvirtinimas, jog globos namuose socialinio darbuotojo darbo užduotis – padėti vaikui pažinti save, formuoti adekvatų savęs vertinimą, atskleisti individualius asmeninius bruožus.

1. ASMENINĖS KARJEROS PLANAVIMAS IR VALDYMAS JAUNO ŽMOGAUS DARBINĖJE VEIKLOJE

1. 1. Pagrindiniai veiksniai, laiduojantys sėkmingą karjerą

Vienas esminių pasirinkimų žmogaus gyvenime – profesinės karjeros pasirinkimas. Šio pasirinkimo svarba yra milžiniška. Ji apibrėžia asmenybės sėkmę ir nesėkmę, darbą arba nedarbą, džiaugsmą ar neviltį (Stanišauskienė V, 2004). Profesijos rinkimasis apima visą sąmoningą žmogaus gyvenimą. Profesinis pasirinkimas yra daugiasluoksnis procesas, apibrėžtas įvairių sunkiai nustatomų ir matuojamų veiksnių. Tarp jų galima būtų išskirti inteligenciją, interesus, specifinius įgūdžius, norą bendrauti, savimone, prestižo įtaką, poreikius pajamoms, darbo patirtį, taip pat ir socialinį lyties vaidmenį bei priklausymo atitinkamam sluoksniui įtaką.

Profesijos pasirinkimas yra viena aktualiausių problemų, nuo kurios tinkamo sprendimo priklauso žmogaus asmeninės gerovės augimas. Tad labai svarbu, kad jau pirmasis pasirinkimas būtų sąmoningas, apgalvotas. Adaptacija darbo pasaulyje ir asmenybės vidinė harmonija priklauso nuo tinkamo apsisprendimo. Pasak Holland (1985) individas, pasirinkdamas profesiją, išreiškia savo, kaip asmenybės individualumą. Pasirinkimą lemia ne tik interesai, bet ir individualūs asmenybės bruožai. Kad žmogus pasirinktų tinkamą profesiją jis turi gerai pažinti save ir darbo pasaulį. Asmens gabumai, jų tinkamas lavinimas bei ugdytas lemia profesinės karjeros sėkmę, pasitenkinimą darbu. Asmeniui labiau sekasi dirbti jei jis patenkintas savo darbu, pasiekia geresnių mokymosi ir profesinių rezultatų, labiau patenkinti gyvenimu, jų asmenybė tobulesnė (Petrauskaitė R, 1996). Pasak Petkevičiūtės N. (2006), pažindama save, suvokdama savo norus ir poreikius, asmenybė gali daug sėkmingiau dirbti, kurti, bendrauti ir apskritai gyventi.

Karjeros sąvoka literatūroje vartojama keturiomis pagrindinėmis prasmėmis:

1. Karjera – pasiekimas. Tai daugiausia taikoma pasiekimams darbe.
2. Karjera – profesija. Vienos profesijos prestižiškesnės už kitas.
3. Karjera – nuolatinio darbo nuosekli tąsa. Šiuo požiūriu visi dirbantys asmenys turi darbo istoriją – karjerą.
4. Karjera – viso gyvenimo įvairių vaidmenų patirties nuosekli seka (Petkevičiūtė N, 2006, p.16).

Lotyniškai "carraria" reiškia žmogaus gyvenimo kelią; prancūzų "carriere" - veiklos sritis; tarptautinių žodžių žodyne "karjera" įvardijama kaip sėkminga veikla, pasisekimas gyvenime, veiklos rūšis. Karjera – daugiau nei darbų, asmens turėtų per visą jo gyvenimą, visuma: tai mokymasis, tikslų siekimas ir ambicijų tenkinimas, atliekant įvairius socialinius vaidmenis. Tai ne vien mokamas darbas organizacijoje ar valstybinėje įstaigoje. Tai ir vaikų auginimas, senų žmonių slaugymas, savanoriška veikla visuomenėje (Stanišauskienė V, 2004). Karjera atspindi žmogaus prisitaikymą prie socialinės aplinkos, socializacijos lygmenį. Karjera apima ir elgesį, ir nuostatas – tai, ką asmuo daro ir jaučia.

Asmeninė karjera yra nuolatinis procesas, susijęs su atskiro individo darbine veikla. Pasak D.Hallo, „Asmeninė karjera – individualiai suvokiama, suprantama seka nuostatų ir elgsenų susijusių su darbine patirtimi ir veikla per visą asmenybės gyvenimo laikotarpį“. Lankstumas, sugebėjimas prisitaikyti ir tolerancija neapibrėžtumui yra skiriamieji sėkmingo asmeninės karjeros valdymo bruožai. Karjeros valdymas, kaip visą gyvenimą trunkantis procesas žinių visuomenėje, tampa ypač aktualus dėl daugelio priežasčių – darbo rinkos poreikių kaitos, gebėjimų prisitaikyti, tobulinti profesinius gebėjimus bei kitų. (Petkevičiūtė N, 2006). Karjeros valdymo gebėjimai yra nepaprastai aktualūs, nes mėgiamas darbas yra svarbi žmogaus gyvenimo prasmės dalis.

Karjeros valdymui reikalingi kompleksiniai gebėjimai, įgalinantys kurti asmeninę viziją, planuojant, organizuojant, valdant bei kontroliuojant profesinės saviraiškos ir nuolatinio tobulėjimo procesus viso gyvenimo eigoje. Integraliais ryšiais yra susijusių gebėjimų sistema, kurią sudaro: savęs pažinimo gebėjimai, prisitaikymo darbe gebėjimai, mokymosi visą gyvenimą gebėjimai, savivaldos gebėjimai. Gyvenimo eigoje visi šie gebėjimai naudojami ir tobulinami, vertinant ir interpretuojant informaciją apie naujas karjeros galimybes.

Sėkmingai pritaikius išvardintus gebėjimus galima tikėtis, jog bus teisingai parengta bei valdoma karjeros strategija. Karjeros valdymas viso gyvenimo kontekste – tai gyvenimo strateginė veikla, kuri pasižymi didesne asmenine autonomija, atsakomybe ir savarankiškumu.

Apibendrinant galima teigti, jog:

- žinių visuomenėje karjeros valdymas, jos projektavimas ir planavimas reikalauja gilaus savęs pažinimo, kaip asmenybės, darbuotojo, visuomenės veikėjo ir išorinės aplinkos analizės, norint įsitvirtinti darbo rinkoje;
- kiekvienas asmuo, norintis ir gebantis nuolat mokytis, gali valdyti savo karjerą;
- tik pats asmuo atsakingas už savo karjeros valdymą;
- beribis užimtumas nėra asmeninės karjeros vertybė, svarbiau emocinis pasitenkinimas ja, užtikrinantis nuolatinį karjeros vystymą, augimą ir pasitenkinimą asmeniniu gyvenimu.

Pasikeitus visai visuomenės struktūrai ir pradėjus vyrauti protiniam darbui, karjeros valdymas tapo ypač svarbus. Ir tik sugebėjęs įvaldyti šį meną darbuotojas gali tikėtis visokeriopos sėkmės ir pasitenkinimo viso savo gyvenimo darbo rezultatais.

1. 2. Karjeros planavimo teorijos ir pagrindinės sąlygos asmens sėkmingam ateities perspektyvų plėtojimui

Viena iš socialinių mokslų teorijų misijų – paaiškinti žmogaus elgesį. Socialinės teorijos remiasi prielaida, kad jei žmogus tam tikroje situacijoje kaip nors pasielgia, tai tokį jo elgesį galima numatyti. Teorijos gali padėti suvokti besirenkančių profesiją požiūrius ir perspektyvas, išsiaiškinti savuosius įsitikinimus ir struktūruoti juos į aiškia sistemą bei keisti išankstines asmenines nuostatas, objektyviau įvertinant individualius poreikius. Teorijų žinojimas skatina ir apmąstymus, kurie yra nuolatinio žmogaus tobulėjimo pagrindas.

Modernių profesijos rinkimosi teorijų pradininku laikomas F. Parsons, kuris 1909m. išleido knygą „Profesijos pasirinkimas“. Joje suformulavo tris pagrindinius sėkmingo profesijos pasirinkimo principus:

1. Geras savęs pažinimas;
2. Geras pasirenkamos profesijos ypatumų žinojimas;
3. Mokėjimas teisingai vertinti šias žinias ir priimti teisingą profesinį sprendimą.

Karjeros planavimo teorijų pritaikymas, įvairių testų atlikimas padėtų asmeniui geriau pažinti save, o tai - priimti racionalų sprendimą renkantis profesiją, planuojant karjerą bei ją sėkmingai valdyti. Renkantis karjerą įvertinami psichologiniai, socialiniai, ekonominiai ir kultūriniai veiksniai, turintys įtakos pasirinkimui. Galima išskirti kelis pasirinkimo būdus:

- Profesinės karjeros pasirinkimas – atitikimo procesas;
- Profesinės karjeros pasirinkimas – vystymosi procesas;
- Profesinės karjeros pasirinkimas – sprendimų priėmimo procesas;
- Profesinės karjeros pasirinkimas – socialinės ir kultūrinės įtakos funkcija (Petkevičiūtė N, 2006. p.20).

Profesinę karjerą galime apibrėžti kaip asmens darbo karjeros kelią. Tiek vertikalią, tiek horizontalią karjerą galima pradėti planuoti kai žmogus pasirenka profesiją, nes kiekvieną karjeros

planą sąlygoja konkrečios profesijos prigimtis. Vadinasi, racionalus profesijos pasirinkimas ir darbo rinkos poreikius atitinkantis karjeros planas yra sėkmingos profesinės karjeros prielaidos. Racionalus profesijos pasirinkimas yra profesinis sprendimas, pagrįstas darbo rinkos poreikių apsvaustymu, asmeniniais gabumais ir išvystytais gebėjimais. Jis labai svarbus, nes suklydus profesijos pasirinkimo etape karjeros planavimas nebus sėkmingas – karjera bus planuojama toje profesinėje veikloje, kuri neatitinka žmogaus asmeninių gabumų – profesinio pašaukimo.

Aptartosios teorijos turėtų padėti suprasti veiksnis, kurie lemia profesijos rinkimosi proceso sprendimą. Tačiau nė viena teorija nepadeda išspręsti visų su šiuo procesu susijusių problemų, bet pabrėžia, kad profesijos rinkimasis yra ilgai trunkantis procesas, kuriam būtinas savęs ir darbinės veiklos pasaulio pažinimas.

John Holland asmenybės tipų teorija

Labai populiari ir viena anksčiausiai ištyrinėtų tarp teoretikų ir praktikų yra J. Holland teorija. Jis teigia, kad individas, pasirinkdamas profesiją, išreiškia savo asmenybę („Profesinės Karjeros vadovas“, 1998). J. Holland nuomone, panašūs žmonės renkasi panašias profesijas, o pasitenkinimas darbu, sėkmė, stabilumas priklauso nuo to, kiek asmenybė dera su aplinka.

Pasak teoretiko asmeninės savybės daro didžiausią įtaką profesijos rinkimuisi, tačiau jos nėra vienintelis veiksnys. Yra daugybė kitų įtakos veiksnių: socialinė klasė, tėvų profesijos, ekonominės sąlygos ir kita.

J. Hollando šešių asmenybės tipų modelio pagrindiniai elementai yra šie:

- Žmonės skiriasi pagal asmenybei būdingus bruožus;
- Yra įvairios karjeros rūšys;
- Atsidūrę aplinkoje, kuri dera su jų asmenybės tipu, labiau patenkinti savo karjera žmonės mažiau linkę savanoriškai ją keisti negu tie, kurių asmenybės tipas nederą su karjera (Petkevičiūtė N, 2006. p.21).

1. 2. 1 lentelė. **John Holland asmenybės tipų teorija** (parengta pagal Karjeros projektavimo vadovas, 2005, p. 97, Karjeros valdymas, 2006, p.21)

Tipas	Asmens savybės
Realistinis: teikia pirmenybę fizinei veiklai	Praktiškas, pastovus, prisitaikantis, atviras, atkaklus, nuoširdus.
Tyriamasis/Mokslinis: teikia pirmenybę mąstymui, tvarkai ir suvokimui	Intelektualus, analitiškas, smalsus, pedantiškas, savarankiškas, kritiškas.
Meniškas/Artistiškas: teikia pirmenybę laisvei ir kūrybingumui	Lakios vaizduotės, intuityvus, impulsyvus, emocionalus, savarankiškas, idealistas.
Visuomeniškas/Socialusis: teikia pirmenybę pagalbai ir ugdomui	Atsakingas, paslaugus, draugiškas, idealistas, mokantis įtikinti, bendradarbiaujantis.
Iniciatyvusis/Versliniškasis: teikia pirmenybę žodinei veiklai, įtakai ir valdžiai	Energingas, lyderis, socialus, linkęs rizikuoti, ambicingas, impulsyvus, ekstravagantiškas.
Konvencionalusis/ Biurokratinis	Prisitaikantis, nuolankus, atkaklus, praktiškas, sąžiningas, uždaras, nelankstus.

J. Holland nuomone, žmonės linkę ieškoti tokios darbinės veiklos aplinkos, kurioje galėtų išreikšti save. Žmogaus elgesį lemia asmenybės ir aplinkos sąveika.

Apibendrinant, galima teigti, jog Holland modelis, nors kartais ir kritikuojamas, yra labai vertingas, kadangi pateikia tam tikrą struktūrą vertinant ir suprantant individus ir profesijas, leidžia pagrįsti, kodėl asmuo gali tikti profesijai, ir suprasti to atitikimo ar neatitikimo pasekmes.

Kitokio pobūdžio yra A. Roe teorinės profesijos rinkimosi interpretacijos. A. Roe intensyviai studijavo mokslininkų asmenybes ir priėjo išvadą, kad tikslųjų ir socialinių mokslų darbuotojų gyvenimas ir tai, kaip jie sąveikauja su žmonėmis, skiriasi. Šie skirtumai, jos nuomone, priklauso nuo ankstyvos vaikystės patirties. Ji išskyrė tris emocijų santykių tipus namuose:

1. Emocinė koncentracija į vaiką;
2. Vaiko vengimas;
3. Vaiko priėmimas tokiu, koks jis yra.

A. Roe nuomone, aprašytieji vaikų ir tėvų santykiai lemia du elgesio tipus; į žmones orientuotas elgesys ir ne į žmones orientuotas elgesys. Tokį pat elgesio modelį vaikai stengsis išsaugoti ir pradėję suaugusiųjų gyvenimą, ir, žinoma, rinkdamiesi profesijas. Vaikai, kurių šeimose vyravo šilti, draugiški santykiai, rinksis profesijas, orientuotas į bendravimą su kitais žmonėmis. Ir atvirkščiai, vaikai, kurių šeimose vyravo šalti, abejingi santykiai, rinksis profesijas, orientuotas į veiklą su daiktais.

Super profesinio pasirinkimo teorija

Ryškiausias profesijos rinkimosi raidos modelio atstovas yra D.E.Super. Jo manymu, profesinė raida vyksta visą laiką, prasideda vaikystės viduryje ir tęsiasi visą suaugusio žmogaus gyvenimą. Asmuo pereina visus raidos etapus, kiekviename iš jų atlieka tam tikrus uždavinius. Teoretikas nurodė, kad profesinės karjeros pasirinkimas – tai nenutrūkstamas vystymosi procesas, nes asmuo nuolat sužino ką nors naujo apie save bei darbo pasaulį.

Karjeros modeliai, pagal D. Super, yra nulemti socialinių ir ekonominių veiksnių, protinių ir fizinių gebėjimų, asmeninių charakteristikų bei galimybių, kurias jie turi ir kuriomis gali pasinaudoti. Žmonės siekia gyvenimo pilnatvės tokiais darbo vaidmenimis, kurie leistų išreikšti save, įgyvendinti ir toliau plėtoti savivoką (Karjeros projektavimo vadovas, 97 pl., 2005).

Super išskyrė 5 karjeros vystymosi etapus, kurie apima visą žmogaus gyvenimą. Profesinio apsisprendimo raidos samprata remiasi prielaida, jog visi žmonės, pasiekę tą pačią stadiją, sprendžia panašias profesijos pasirinkimo problemas. Paauglys, tyrinėdamas save ir aplinką, aktyviai ieško tinkamiausios profesijos. Jaunuolis, įgydamas profesinį išsilavinimą, transformuoja savo pašaukimą į konkrečią darbinę veiklą. Brandus žmogus, tobulindamas meistriškumą, pasiekia profesinės karjeros viršūnę.

1. 2. 2 lentelė. **Super karjeros vystymosi etapai** (Karjeros projektavimo vadovas, 2005, p. 98):

1 etapas	Augimas	Fantazija – savęs atradimas atsižvelgiant į asmeninius interesus, įgūdžius, prioritetus.	Amžius: 4–10 m.
2 etapas	Tyrinėjimas	Parengiamasis – savęs atradimas dalyvaujant įvairiose diskusijose, vaidmenų atlikimas, stebėjimas.	Amžius: 10–15 m.
		Pereinamasis – savęs atradimas, grindžiamas darbo patirtimi, atsakomybės jausmu.	Amžius: 15–18 m.
		Bandomasis – pirmasis įsidarbinimas; mokymasis ir/ar profesinis rengimas.	Amžius: 18–24 m.
3 etapas	Įsitvirtinimas	Išmėginimas, įsipareigojimas ir stabilizavimas.	Amžius: 24–30 m.
		Pažanga.	Amžius: 30–44 m.
4 etapas	Palaikymas	Tvirtėjimas.	Amžius: 44–60 m.
5 etapas	Nykimas	Lėtėjimas.	Amžius: 60–65 m.
		Pasitraukimas, išėjimas į pensiją.	Amžius: 65 m. ir d.

Eli Ginzberg karjeros teorija

Autorius dėmesį atkreipia į karjeros pasirinkimą, vykstantį trijuose skirtinguose etapuose:

- Fantazijos – apima pasiskirstymą vaidmenimis žaidžiant ir įsivaizdavimą (iki 12 metų);
- Pasirengimas – apima interesų, vertybių ir gebėjimų atpažinimą (nuo 12 iki 17 metų);
- Realistinis – apima užimtumo pasirinkimo identifikavimą (virš 17 metų).

1. 2. 3 lentelė. **Eli Ginzberg karjeros teorija** (parengta pagal Karjeros projektavimo vadovas, 2005, p. 98)

1 etapas	<u>Fantazijos įtakoti pasirinkimai</u>	Amžius: 6 – 11 m.
2 etapas	<u>Parengtiniai pasirinkimai:</u> Interesai: pomėgiai/nepatinkantys dalykai; Gabumai: gebėjimai/įgūdžiai; Vertybės: įsitikinimai, moralinės normos; Perėjimas: pasiruošimo trukmė, atlygis, nauda.	Amžius: 11 - 12 m. Amžius: 13 – 14 m. Amžius: 15 – 16 m. Amžius: 17 m. ir d.
3 etapas	<u>Realistiniai pasirinkimai:</u> Tyrinėjimas: informacijos rinkimas, pirminė patirtis; Kristalizacija: tyrinėjimo kulminacija. Asmuo įvertina tyrinėjimo veiksnius ir tampa išsipareigojęs karjeros tikslams, net jei ir kyla neaiškumų dėl tam tikrų detalių. Patikslinimas: karjeros tikslų specifikacija.	Amžius: 17 – 25 m.
4 etapas	Visą gyvenimą trunkantis sprendimo priėmimo procesas, kurio metu asmuo siekia atrasti optimalų pasirengimo karjerai ir siekių atitikimą darbo pasaulio realybei.	Nuolatinis

Bihevioristinė (elgsenos) teorija (socialinio mokymosi teorija)

Pagrindinis teorijos propaguotojas - D. Krumboltz. Teorijos pagrindas - mokymasis. Mokydamiesi žmonės įgyja patirties, išmoksta įprasminti savo veiklą, formuoti požiūrį į save ir aplinką, įgyti įgūdžių ir mokėjimų užduotims ir problemoms spręsti. Jo teigimu, profesiniam apsisprendimui svarbios keturias veiksmų grupės:

1. Genai – paveldimos savybės, apribojančios mokymosi galimybes bei profesijos pasirinkimą;
2. Aplinka – socialinės, kultūrinės, politinės, ekonominės, gamtinės sąlygos;
3. Mokymosi patirtis – profesijų pirmumo raida, pasiskirstymas tam tikrais darbais, o kadangi kiekvienas individas turi unikalią mokymosi patirtį, tai daro įtaką profesiniam pasirinkimui;

4. Užduoties atlikimo įgūdžiai – juose reiškiasi veiksmo atlikimų standartai ir vertybės, darbo įpročiai, pažinimo procesai, emocinės reakcijos.

D. Krumboltz išskiria dar keturis pagrindinius veiksnius, įtakojančius karjeros sprendimų priėmimą.

1.2.4 lentelė. **Veiksniai, įtakoiantys karjeros sprendimų priėmimą pagal D. Krumboltz** (parengta pagal Karjeros projektavimo vadovas, 2005, p. 98)

<p><u>Bendrieji veiksniai</u> – gali apriboti mokymosi ir/ar įgūdžių bei profesijos pasirinkimus:</p> <p>Rasė; lytis; fizinė charakteristika;</p> <p>polinkiai (intelektas, gabumai, talentai)</p>	<p><u>Aplinkos sąlygos</u> – pasiduodančios arba nepasiduodančios aplinkos įtakai:</p> <p>Socialinė politika; galimybių diapazonas; darbo įstatymai; techninis progresas; gyvenamasis rajonas.</p>
<p><u>Mokymosi patirtis</u> – vyksta nuolat:</p> <p>Elgesio modeliavimas, remiantis kitų asmenų stebėjimu; elgsenos sustiprinimas gavus grįžtamąjį ryšį (teigiamą ir neigiamą).</p>	<p><u>Uždavinių sprendimo įgūdžiai</u> – esant paramai įgyjami per tam tikrą laiką:</p> <p>Problemų sprendimas; veikla pagal nustatytus standartus; taisyklių laikymasis; darbo įpročiai.</p>

Socialinio mokymosi teorijos atstovai teigia, kad individai rinksis tokias profesijas, kurios suteikia didesnes įsidarbinimo ar mokymosi galimybes. Jei individas turi darbo patirties toje profesijoje, kurioje renkasi, tai pasirinkimą gali lemti didesnės galimybės įsidarbinti. Taip pat individai rinksis tokias profesijas, kurias, jų manymu, jie atitinka (Mitchell L.K., Krumboltz J.D., 1990).

Bihevioristai taip pat pripažįsta, kad žmogus mokosi ir stebėdamas kitus žmones, ypač kai mato, kaip jie už tą elgesį yra skatinami arba jis jais žavisi (Žukauskienė R. 2007, p.73).

1. 3 Profesijos pasirinkimą įtakoiantys veiksniai

Profesijos pasirinkimas įtakojamas išorinių ir vidinių veiksnių, kuriuos žmonės nevisada gali įtakoti bei kontroliuoti. Ir būtent šie nekontroliuojami faktoriai gali nulemti sprendimus, kadangi dažnai esame bejėgiai keisti aplinkybes, įvykius ar datas.

1. 3. 1 lentelė. **Profesijos pasirinkimą įtakojantys veiksniai** (parengta pagal „Karjeros valdymas“, A. Sakalas, A. Šalčius, 1997)

IŠORINIAI	VIDINIAI
<p><i>Socialiniai veiksniai:</i></p> <p>tėvų socialinė padėtis; mokslo įstaigų artumas; tėvų išsilavinimas bei darbas; šeimoms vertybinės nuostatos.</p>	<p><i>Fiziniai veiksniai:</i></p> <p>asmens fizinė sveikata.</p>
<p><i>Ekonominiai veiksniai:</i></p> <p>šalies ekonominė situacija; darbo rinkos tendencijos ir padėtis.</p>	<p><i>Psichiniai veiksniai:</i></p> <p>patirtis; savivoka; interesai; polinkiai; intelektas; gebėjimai; charakteris; temperamentas; savęs vertinimas.</p>
<p><i>Visuomeniniai veiksniai:</i></p> <p>požiūris į išsilavinimą; požiūris į darbą; visuomeninių vertybių sistema.</p>	<p><i>Dvasiniai veiksniai:</i></p> <p>asmens vertybinės nuostatos; asmens moralinės nuostatos.</p>

Profesijos pasirinkimas – tam tikros profesinės veiklos srities pasirinkimas, atsižvelgiant į savo interesus, polinkius, galimybes, bei darbo rinkos poreikius (Leonavičius, 1996). Profesijos pasirinkimo motyvai nėra pavieniai asmens pasirinkimą nulemiantys elementai, bet kompleksiniai dariniai, kurie lemia asmenybės profesinio pasirinkimo motyvacijos raišką ir veiksmų strategiją.

Pasak L. Jovaišos, profesijos pasirinkimo motyvacija – tai hierarchinė motyvų kaita, lemianti svarbiausią individo apsisprendimą bei elgesio strategiją siekiant vertingiausio galutinio tikslo (Jovaiša, 1999). Kaip svarbiausius profesijos pasirinkimo motyvus galima būtų išskirti šiuos:

- Pažinti save (žinoti savo interesus, gabumus, vertybes);
- Žinoti kokie sugebėjimai, asmenybės savybės būtinos profesijai;
- Sužinoti apie aukštąsias ir profesines mokyklas bei juose ruošiamus specialistus;
- Sužinoti įsidarbinimo galimybes pagal specialybes;
- Būsimo atlyginimo dydis;
- Galimybė daryti karjerą;

- Galimybė bendrauti su žmonėmis;
- Profesijos prestižas.

Svarbu pasirinkti profesiją, atitinkančią siekius ir sugebėjimus, ten kur galima save pilnai realizuoti. Jeigu žmogui darbas patinka bei jam sekasi gerai dirbti, kyla jo pagarba sau, savivertė, motyvacija dirbti geriau, tobulėti, mokytis. Besirenkančiam profesiją ar besiruošiančiam darbui, reikia žinoti, ko pats nori bei kam yra gabus. Visa tai formuojama iš trijų pagrindinių klausimų:

1. Ko noriu? (svajonės, pomėgiai, interesai, poreikiai, vertybinė sistema);
2. Ką galiu? (sveikata, intelektas, bendravimo įgūdžiai, charakteris, temperamentas, kiti asmenybės bruožai);
3. Ko reikia? (asmenybės branda, atsakomybė, profesinio rengimo situacija, darbo rinkos situacija).

Dažnai jaunas asmenis labiau veikia išoriniai profesijos rinkimosi motyvai (prestižas, uždarbis ir pan.). Jei profesijos pasirinkimą lemia tik išoriniai veiksniai, tai asmenybei gali sukelti įvairius konfliktus. Norint to išvengti, būtina profesiją rinktis racionaliai, sistemingai – siekiant vidinės harmonijos, kuri įmanoma tik gerai pažinus savo polinkius, gebėjimus, darbo turinį ir vadovaujantis vidiniais motyvais.

2. PAGRINDINIŲ VEIKSNIŲ, LEMIANČIŲ SĖKMINGĄ ĮSIDARBINIMĄ BEI KARJEROS PLANAVIMĄ, ANALIZĖ

2. 1. Asmenybiniai veiksniai, lemiantys sėkmingą prisitaikymą darbo rinkoje bei planuojant karjerą

Karjeros planavime stipriai susiję svarbiausi jauno žmogaus gyvenimo momentai: profesijos pasirinkimas, savęs ir profesijos pažinimas bei jų suderinimas. Gyvenant laisvoje visuomenėje žmogus gali ir turi rinktis, tačiau šį pasirinkimą sąlygoja daugelis sociokultūrinių poveikių. Tai šeima, materialinė padėtis, namuose sukurta akademinė aplinka, lytis, amžius. Profesijos rinkimasis neatsiejamas nuo asmenybės, todėl kiekvienas individas turėtų žinoti ko nori, kaip to siekti dabar ir ką būtina padaryti ateityje; koks profesijų pasaulis jį supa ir kokius reikalavimus kelia.

Siekiant karjeros, reikšmingi yra tokie veiksniai kaip darbo vertybės, profesijos pasirinkimas, karjeros kelio kūrimas, sprendimų priėmimo stilius, vaidmenų integravimas, asmeninis ir karjeros tapatumas, išsilavinimas bei išsimokslinimas ir kt. (Gumuliauskienė A., Augienė D. ir kt., 2002). Karjerą sąlygoja ne vien individas, bet ir aplinka. Karjeros planavimas susideda iš asmeninių gebėjimų, interesų ir karjeros tikslų įvertinimo, individo potencialo įvertinimo, susipažinimo su informacija apie karjeros galimybes organizacijoje, darbo rinkoje ir karjeros koregavimą, siekiant numatyti realius tikslus ir priemones jiems pasiekti (Sakalas A., Šalčius A., 1997). Karjeros planavimas apibrėžiamas kaip sąmoningas procesas, susidedantis iš:

1. Savęs supratimo, savo galimybių, apribojimų, pasirinkimų ir pasekmių pažinimo;
2. Karjeros tikslų nustatymo;
3. Darbo, mokymosi, tobulėjimo patyrimo planavimo nustatant kryptį, laiką ir eigos etapus pasiekti karjeros tikslus.

Pasak autorių, žmogaus karjerą lemia patyrimas vaikystėje ir sąmonė, stebėti elgesio modeliai, išmokimas ir pastiprinimai, sugebėjimas konstruktyviai mąstyti, o karjeros specialistai teigia, jog karjerą labiau įtakoja sugebėjimas konstruktyviai mąstyti, savęs pažinimas, optimizmas, išsilavinimas, kitos savybės bei gebėjimai (Diržytė A., Klimantavičiūtė L., Jakimavičienė V., 2004).

2. 1. 1. Individualūs veiksniai, lemiantys karjeros pasirinkimą ir sėkmingą įsidarbinimą

Žmogų veikti skatina jo poreikiai, emocijos, žinojimas ir kiti motyvai. Kiekvienas asmuo turi tikslus, kurių siekdamas realizuoja savo interesus, vertybines orientacijas, nuostatas, idealus. Savęs realizavimas yra neabejotina paskata siekti karjeros, kurios sėkmė priklauso nuo asmeninio gyvenimo ir darbinės veiklos darnos.

Pagrindiniai individualūs veiksniai, lemiantys karjeros pasirinkimą ir sėkmingą įsidarbinimą yra tokie:

Asmeniniai motyvai yra svarbūs renkantis karjeros kelią. Jie siejasi su savęs realizavimo ir laimėjimo kategorijomis, kurioms įtaką daro asmens pasaulėžiūra, vertybės, nuostatos, idealai, savirealizacijos siekis ir pan.

Charakteris yra vienas iš svarbiausių asmenybės psichologinių bruožų, lemiančių požiūrį į kitus žmones bei save patį, į veiklą, daiktus.

Gebėjimas – tai fizinė ir psichinė galia atlikti tam tikrą veiksmą, veiklą (Jovaiša, 1993). Gebėjimo pagrindas – žinios, mokėjimai, įgūdžiai. Daugumą gebėjimų galima pritaikyti įvairiose veiklos srityse. Savo gebėjimų vertinimas – tai įsitikinimai apie savo galimybes, gebėjimus dirbti, atsakymas į klausimą „ar galiu tai padaryti?“. Savo gebėjimų vertinimas tiesiogiai susijęs su tuo, kokio rezultato tikimasi. Nuo to, kaip asmuo suvokia turimus gebėjimus, priklauso tikslai ir noras jų siekti. Yra daug karjerai svarbių gebėjimų (pvz. intelektiniai, pardavimo, rankų miklumo, lyderystės, organizuotumo, kūrybiškumo, artistiško ir kiti).

Interesai – susidomėjimas kuo nors, turint norą pažinti (Psichologijos žodynas, 1993). Interesai suteikia kryptį asmenybės veiklai, motyvuoja pažinti naujus dalykus. Profesiniai interesai yra savęs suvokimo, asmenybės savybių ir poreikių rezultatas. Interesai formuojasi gabumų, vertybių, savęs vertinimo, nuostatų pagrindu bei apibrėžia tai, ką žmogus mėgsta, ko nemėgsta, o kam abejingas. Interesai pradeda formuotis vaikystėje, paauglystėje ir gali keistis viso gyvenimo eigoje. Svarbu, kad jauno asmens interesai būtų pakankamai išreikšti, kad jis galėtų juos pažinti. Tačiau vien tik interesai neapsprendžia profesinio pasirinkimo, jie gali nurodyti kryptį. Jaunuolis gali būti gabus vienai ar kitai veiklai, tačiau tuo nesidomėti arba domėtis dauguma dalykų, bet būti gabiu tik vienoje srityje. (Kregždė S., 1988).

Įgūdžiai – mąstymo ir daiktinės, praktinės, veiklos automatizuotas veiksmas, arba tiesiog mokėjimas, išlavintas iki automatizuoto lygio (Adamonienė Rima, Daukilas Sigintas ir kt, 2001, p.47).

Intelektiniuose įgūdžiuose dominuoja žmogaus mąstymas, veiklos planavimas, profesinių uždavinių sprendimas.

Savigarba – vertinamasis savivaizdžio komponentas. Tai pasiektų rezultatų ir tiems rezultatams priskiriamos reikšmės santykis. Savigarbą veikia patirtis kiekvienoje gyvenimo situacijoje. Asmuo turi sąlyginai pastovų savigarbos lygį, tačiau teigiamos ar neigiamos patirtys ją gali didinti ar mažinti. Savigarbos lygiui įtakos turi trys veiksniai:

1. Ankstyvosios vaikystės patirtys (kuo labiau mylimas ir vertinamas vaikas jautėsi šeimoje, tuo aukštesnė savigarba);
2. Žmogui svarbių aplinkinių vertinimai (kuo labiau priimtas, palaikomas, suprastas asmuo jaučiasi būdamas su jam svarbiais žmonėmis, tuo aukštesnė savigarba);
3. Pasiekti rezultatai (kuo daugiau reikšmingų ir norimų tikslų asmuo įgyvendina, tuo aukštesnė savigarba) (Liaudanskienė A. p.55, 2008).

Polinkiai – asmenybės kryptingas vienos ar kitos veiklos pasirinkimas. Polinkis kyla iš žmogaus būdingo poreikio veikti, siekimo tobulinti veiklai būdingus gebėjimus ir įgūdžius. Polinkiai dažniausiai yra gabumų plėtotės prielaida, tačiau kartais polinkiai ir gabumai nesutampa (Psichologijos žodynas, 1993, 215 p.). Polinkiai turi esminės įtakos žmogaus karjeros kelio pasirinkimui, todėl svarbu laiku juos atskleisti.

Profesinis interesas – tai sudėtingas dinaminis kompleksas, jungiantis tokias asmenines savybes kaip: konkrečios profesinės veiklos poreikį, profesinius idealus, polinkius ir su profesine veikla susijusias vertybines orientacijas bei pasaulėžiūrą (Kregždė, 1988). Kuo stipresnis profesinis interesas, tuo silpniau asmuo suvokia įdedamas valios ir pažintines pastangas.

Profesinis pašaukimas – tai motyvacinių, potencialių ir charakterologinių individo savybių derinys, teikiantis galimybę pasirinkti profesiją, vėliau – jausti pasitenkinimą savo atliekamu darbu ir rezultatais (Jovaiša, 1993). Profesinis pašaukimas išreiškia individo išgyvenimus, kylančius sąlytyje su tam tikra veikla ir pagrįstus vidinėmis nuostatomis (Laužackas, 1999). Pašaukimą galima vertinti kaip itin svarbų profesinio pasirinkimo motyvacijos raiškos veiksni.

Profesinis tinkamumas. Profesinio tinkamumo klausimas yra problemiškas, tačiau kartu ir aktualus, nes profesinei veiklai netinkantys asmenys bereikalingai išnaudoja daugelį išteklių ir vėliau nekokybiškai atlieka darbo užduotis (Laužackas, 1999). Asmuo įvertina savo tinkamumą pasirinktai profesijai atsižvelgdamas į savo asmenybę.

Vertybinė sistema. Kiekvienas iš mūsų turi vertybių sistemą, kuri yra unikali ir priklauso tik mums. Renkantis profesiją, planuojant karjerą būtina nustatyti, kurios yra artimiausios ir priimtinos.

Vertybė – tai vidinis asmenybės bruožas. Vertybės formuojasi įgimtų, o vėliau įgytų bazinių asmenybės struktūrų pagrindu. Nors vaikas perima savo tėvų bei visuomenės, kurioje gyvena tėvai, vertybes, tačiau dėl asmenybės unikalumo suformuojamos ir unikalios vertybės. Šios vertybės asmenybei bręstant įtakoja nuostatų formavimąsi, kurios formuojasi socializacijos procese. Iš pradžių jos remiasi šeimos, mokyklos, socialinės aplinkos suformuotais stereotipais.

Planuojant profesinę karjerą nustatome savo darbo vertybių sistemą, kuri gali padėti pasirinkti darbą. Profesijos pasirinkimui svarbios trys vertybių grupės (Profesinės karjeros vadovas, 1998):

- Kultūros vertybės. Jas apima: pasitikėjimas savimi, nepriklausomybė, tolerancija kitų nuomonei, kitų teisių gerbimas, siekimas asmeninės gerovės, atsakingas, kūrybingas, išsilavinęs ir kt. Asmens vertybės ilgainiui gali kisti;
- Asmeninės vertybės. Dažniausiai minimos ekonominės, socialinės, politinės, religinės vertybės. Jos pabrėžia tai, kas žmogui naudinga;
- Darbo vertybės. Šios vertybės svarbiausios planuojant profesinę karjerą. Darbo vertybės padeda įvertinti, kas svarbu ir reikšminga, o kas nesvarbu.

Aptarti veiksniai yra reikšmingi profesinio pasirinkimo motyvacijos raiškai kaip asmenybinių ir sociokultūrinių komponentų visuma. Profesinio pasirinkimo motyvaciją galima apibūdinti kaip įvairius žmogaus poreikius sujungiančią sistemą, kuriai daro įtaką individo santykis su pačiu savimi ir sociokultūrine aplinka.

2. 1. 2. Savęs pažinimas ir vertinimas, kaip vienas svarbiausių veiksnių, karjeros ir įsidarbinimo procese

Savęs pažinimas labai plati sąvoka bei vienas svarbiausių veiksnių planuojant savo karjerą. Svarbiausi savęs pažinimo aspektai karjeros ugdymo procese yra: savigarba, savo sugebėjimų (potencialo) vertinimas, vertybės, interesai, savybės, gebėjimai, požiūris į karjerą, sprendimų priėmimo stilius.

Pasak Jovaišos, savęs pažinimas, savęs vertinimas - tai gyvenimo prasmės suvokimas, siekimas būti dėmesio centre, savojo pašaukimo ieškojimas darbo rinkoje siekiant profesinės kompetencijos tobulinimo ir plėtros.

Savęs vertinimas – tai vienas iš svarbiausių asmenybės darnių, atliekančių mūsų elgesio ir veiklos regulatoriaus funkcijas. Savęs vertinimas yra procesas, kurio metu žmogus analizuoja save, lygina savo ypatybes su tam tikrais etalonais, visuotinai priimtomis visuomenės normomis ir tikrina sprendimų apie save tikslumą bei adekvatumą (Valickas, 1991 cit. Specialusis ugdymas, 2005 2(13)). Nuo savęs vertinimo priklauso asmens savikritiškumas, reiklumas sau, požiūris į sėkmę ir nesėkmes. Teigiamas savęs vertinimas leidžia pasitikėti savo jėgomis, priimti atsakingus sprendimus, į savo ir kitų gyvenimą žiūrėti su pagarba, imtis atsakomybės kuriant savo ateitį.

Psichologijos mokslai skiria tris savęs vertinimo lygius:

1. Perdėtas savęs vertinimas - asmenybės įsitikinimas savo išskirtinumu bei tobulumu, pasipūtimas, nekritiškas požiūris į save bei kitų nuvertinimas. Egzistuoja savi norai, savos idėjos ir planai.
2. Adekvatus savęs vertinimas - tai leidžia asmenybei kritiškai pažvelgti į save, derinti savo galimybes bei gebėjimus su šiandieniniu gyvenimu, kelti realius tikslus, atsisakyti nepagrįstų siekių, tikslų, veiksmų. Tokia asmenybė pasitiki savimi bei savo jėgomis, gerbia ir priima save tokį, koks yra - su visais privalumais ir trūkumais, geba keisti sumanymus ir nuomonę, neturi bendravimo problemų.
3. Per menkas savęs vertinimas - lengvai pažeidžiamas, jautrus bet kokiam - tiek teigiamam, tiek neigiamam - savo asmenybės vertinimui žmogus. Sunkiai išgyvena savo veiklos nesėkmes. Dažnai yra užsisklendęs, bėga nuo tikrovės į svajonių pasaulį. Bendraudamas su kitais, pernelyg drovus, sukaustytas, jaučiasi nejaukiai. Vyrauja nepasitikėjimas aplinkiniais, savęs negerbimas. Nepasitikėjimas savimi ugdo pasyvumą, neryžtingumą, nesavarankiškumą.

Daugelis profesinio orientavimo ir profesinio konsultavimo specialistų teigia, kad profesinę karjerą reikia pradėti planuoti nuo savęs pažinimo. Geras asmenybės pažinimas padeda suprasti save ir taip lengviau nustatyti, kokia darbo aplinka priimtinesnė ir kiek sėkmingai galės dirbti pasirinktoje srityje. Ne vienas autorius (Holland J.,1985, Petrauskaitė R.,1996) pabrėžia, kad geras savęs pažinimas yra labai svarbus tinkamos profesijos pasirinkimo veiksnys. Savo poreikių, ambicijų, tikslų, vertybių, gyvenimo filosofijos įvertinimas padeda jaunam žmogui geriau suprasti, kokia veikla jam priimtina.

2. 2. Socialiniai veiksniai, lemiantys sėkmingą karjeros perspektyvų planavimą šeimose ir globos namuose gyvenantiems vaikams

2. 2. 1. Šeimoje bei mokykloje glūdinčių veiksnių reikšmė karjeros perspektyvų planavimui

Socializacija vyksta šeimoje ir ji yra pirmoji vaikų socialinio ugdymo institucija, o pirmieji vaiko ugdytojai - tėvai. Ji atlieka nepamainomą vaikų auginimo, ugdymo ir kartų raidos funkciją. Svarbiais šeimos požymiais laikomi šeimos narių tarpusavio dvasiniai, doroviniai išgyvenimai, emocinės būsenos. Šeimų ugdomosios galimybės priklauso nuo įvairių veiksnių sąveikos: vertybinių orientacijų, gyvenimo sąlygų, šeimos struktūros ir atliekamų funkcijų darnos. Šeima yra žmonių ir vaiko gyvenimo vieta ir forma, todėl vaikas ugdomas pačiu šeimos gyvenimo turiniu. Gera, dora, išsilavinusi šeima ne tik augina vaiką – ji ir doroviškai jį brandina. Ji pati kartu su vaikais auga, ugdomosi, keičiasi.

Lietuvos šeimos politikos koncepcijos metmenyse nurodomos tokios šeimų pagrindinės funkcijos:

1. Psichosocialinė – šeimą, kaip visuomenės mikrobendriją, sieja socialiniai, ekonominiai bei emociniai ryšiai;
2. Ekonominė – materialinio apsirūpinimo, apsitarnavimo ir gamybinės veiklos sfera;
3. Reprodukcinė – seksualinio aktyvumo ir kartų pratęsimo sfera;
4. Globos ir priežiūros – šeimoje realizuojama pirminė ir natūrali tarpusavio globa ir priežiūra;
5. Socializacijos – šeima vaikams suteikia pirmines žinias ir įgūdžius, ugdo juos, formuoja jų savimone;
6. Kultūrinė – šeima kaip pirminė sociokultūrinių, etnokultūrinių vertybių ir tradicijų perteikėja.

Šeimoje yra ugdomas vaiko charakteris, asmenybės savarankiškumas, dvasinės vertybės, pasaulėžiūra. Teigiamas vaikų ugdymas, pavyzdingas tėvų elgesys, šilti tarpusavio santykiai brandina savimi pasitikinčią asmenybę, o tai sukuria pagrindą sėkmingam ateities perspektyvų plėtojimui. Šeimos meilės, rūpesčio nepatyrę vaikai, jau suaugę, patiria savo asmenybės “kampuotumą”, stoką “kažko”, ko net neįmanoma aiškiai, vienareikšmiškai apibūdinti.

Profesinio pasirinkimo etape daug dėmesio skiriama socialiniam pagrindui kaip pirminės socializacijos rezultatui (Jovaiša, 1999; Kregždė, 1988). Ypač svarbi šeimos įtaka artimiausiam sociumui kurti, nes nuo šeimoje susiklosčiusių santykių ir bendravimo priklausys jauno žmogaus profesinė orientacija: rinktis darbą su žmonėmis ar priešingai, profesijas, kurioms būdingas santykis su objektais. Mokslinių tyrimų pagrįsta, kad aukštąjį išsilavinimą turinčių tėvų vaikai taip pat dažniau siekia aukštojo išsilavinimo. Tėvų socialinė padėtis, jų profesija daro įtaką vaikų vertybinėms nuostatoms ir profesiniam apsisprendimui (Kregždė, 1988). Socialinio išmokymo teorijoje teigiama, jog tėvai yra svarbiausi vaiko gyvenime, jie save tapatina su jais ir stengiasi imituoti jų elgesį. Suaugę vaikai tikriausiai elgsis pagal įgytą elgesio modelį (Žukauskienė R, 2007).

Tėvai, broliai, seserys ir kita artima aplinka, kurioje jaunas žmogus auga, gali duoti naudingų patarimų renkantis profesiją, nes gerai ją pažįsta. Dažnai jauno žmogaus aplinka būna už jį vyresnė, turinti tam tikrą profesiją bei darbinę patirtį.

Genetiškai iš kartos į kartą perduodama informacija įtakoja asmens savybių paveldėjimą, taigi atsiliepia tam tikriems gabumams, profesiniams interesams ir sėkmingos karjeros tose srityse galimybėms.

E. L. Hero ir S. H. Kramerio nuomone, tėvų pagalba renkantis profesiją reikalinga šiose srityse:

1. Tėvai paskatina ir padeda vaikams analizuoti savo interesus, sugebėjimus, jų galimybių ribas.
2. Padeda vaikams pažinti ir susieti labiausiai tėvų pažįstamų profesijų darbuotojų savybes, darbo sąlygas, gyvenimo stilių, darbo perspektyvas.
3. Diskutuoja apie savo ir kitų žmonių darbo vertybes.
4. Aptaria šeimos ekonominę padėtį ir padeda jaunimui susidaryti mokymosi ir profesinės raidos planus, atitinkančius finansines šeimos galimybes.
5. Skatina ir informuoja vaikus, kaip jie galėtų pasinaudoti giminių, draugų, pažįstamų, bendradarbių, bendruomenės ir valstybės žiniomis bei patyrimu ir pagalba planuojant savo profesinę ateitį ir ruošiantis jai.
6. Rodo pavyzdį ir padeda vaikams sunkiais brandos metais susidaryti ir išlaikyti pozityvų savęs vertinimą.
7. Skiepija nuostatas, jog visi žmonės verti pagarbos, nesvarbu kokias pozicijas jie užimtų.
8. Sudaro situacijas, kuriose jų vaikai pratinasi apsispręsti ir imtis atsakomybės už savo sprendimų pasekmes.
9. Bendrauja su mokykla stengdamiesi, kad vaiko patyrimas ir konsultavimas namuose bei mokykloje maksimaliai atitiktų jo poreikius.

10. Skatina vaikus numatyti daugybę mokymosi ir profesijos pasirinkimo alternatyvų, apgalvoti juos vengiant stereotipų ir „etikečių klijavimo“.
11. Jautriai reaguoja ir padeda išsiaiškinti abejones ir nepasitikėjimą savo jėgomis, kai vaikai būna blogos nuomonės apie save ir profesinę ateitį.
12. Nedejuodami, jog neturi reikiamos informacijos, padeda vaikams susirasti reikiamos informacijos šaltinių ir kompetentingų specialistų.
13. Išsiaiškina santykius tarp tam tikrų mokymosi ir profesijos įgijimo būdų, numato, kaip gali padėti jaunimui efektyviau planuoti savo mokymąsi.
14. Sudaro galimybes dirbti namuose ir bendruomenėje, priprasti prie atsakomybės. (Petrauskaitė R, 1996, 102-103pl).

Kaip antrinę vaiko ugdymo instituciją galime apibrėžti bendrojo lavinimo mokyklą. Joje vyksta pasirengimas profesinei karjerai, tad mokyklai tenka ypatingas vaidmuo - padėti suderinti moksleivio siekius ir galimybes bei juos pritaikyti prie nuolat besikeičiančios visuomenės socialinių ir ekonominių poreikių. Mokyklos vaidmuo - padėti kuo geriau pažinti save, išsiaiškinti, ką ugdytinis mėgsta, ko nori, kam turi pašaukimą. Mokykloje moksleiviai turi rasti poreikius ir galimybes atitinkančią veiklą ir ugdyti savo kūrybines galias. Itin svarbu išmokyti jauną žmogų savarankiškai bei kartu su kitais spręsti savo bei visuomenės gyvenimo problemas, padėti įgyti dalykinį ir kultūrinį raštingumą bei žinias ir gebėjimus savarankiškam gyvenimui, parengti tolesnėms studijoms, veiklai.

Žmogaus tinkamas lavinimas ir ugdymas - profesinės karjeros sėkmės bei pasitenkinimo darbu garantas.

2. 2. 2. Vaikų globos namuose augančių vaikų socializacijos ypatumai karjeros perspektyvų planavimui

Vaikas negali pasirinkti savo tėvų, todėl negali kontroliuoti savo pirmųjų 10 – 20 % metų. Šiuo aktyviausiu asmenybės socializacijos metu patiriamų neigiamų socializacijos įtakų neutralizuoti faktiškai neįmanoma. Dauguma vaikų, ypač tie, kurių socializacija buvo pažeista vaikystėje ir tęsėsi paauglystėje, taip ir neišmoksta valdyti savo socializacijos, jeigu jo gyvenime vyravo neigiama patirtis (Kvieskienė G., Indrašienė V, 2008, p.32). Šeimos nebuvimas, vykstantys pokyčiai joje neabejotinai lemia individualius joje augančių vaikų pokyčius, nes kiekvienas šeimos narys yra aktyvus, veiklus vieningos šeimos santykių sistemos elementas. Nuolat bendraudami šeimos nariai pasirinktinai perima vienas kito vertybes, nuostatas, pažiūras, idėjas, elgesio normas, įpročius, interesus ir kt. E. Vaperis, A.

Kahonenas, Z. Bajoriūnas, nagrinėję šeimos įtaką paauglio pažangumui, elgesiui, kūrybai, pabrėžė, kad tėvo ar motinos, ar abiejų šeimos narių pasitraukimas iš šeimos visuomet turi įtakos paauglio pažangumui, elgesiui, iniciatyvumui.

Globos institucijose gyvena didelė vaikų bendruomenė, kurios narių ugdymas dėl specifinių socialinių, psichologinių, pedagoginių sąlygų nėra tapatus ugdymui šeimoje. Šios aplinkybės neigiamai veikia augančios asmenybės individualybę, savigarbos, saugumo jausmų formavimąsi. Vaikų globos namų ugdytiniai, skirtingai nei jų bendraamžiai, gyvenantys šeimose, turi gana anksti apsibrėžti gyvenimo tikslus, numatyti jų pasikeitimų galimybes ir kryptingai, nuosekliai jų siekti.

Nustatyta, kad globos institucijose gyvenantiems paaugliams būdingas žemesnis savęs vertinimas nei pilnose šeimose gyvenančių bendraamžių. Globos namų auklėtiniai mano esantys niekam tikę, neturintys gerų savybių, jaučiasi nereikalingi. Žemas savęs vertinimas priklauso nuo įvairių veiksnių. Viena iš pagrindinių priežasčių – tai vaiko ir suaugusiųjų tarpusavio santykių pobūdis. Nepasitikėjimas savimi, žema savivertė gali tapti kliūtimi aktyviam pasaulio pažinimui, domėjimuisi jį supančia aplinka (Specialusis ugdymas, 2005. nr. 2(13), p. 104).

Globos namų auklėtinių žemą savęs vertinimą lemiantys veiksniai:

1. Nepalankios asmenybės vystymosi sąlygos šeimoje;
2. Tėvų netekimas ar gyvenimas atskirai nuo jų;
3. Artimų emocinių santykių stoka;
4. Neigiamas mokyklos ir bendraamžių poveikis (Specialusis ugdymas, 2005. nr. 2(13), p.101).

Atliktų tyrimų duomenimis buvo nustatyta, kad globos namuose augantys vaikai pasižymi žemesniais mokymosi pasiekimais, nei šeimose augantys vaikai.

Vaiko veiklos pripažinimas ir įvertinimas, jo reikšmingumo parodymas, lygiateisis bendravimas sudaro sąlygas augti, siekti turtingesnio patyrimo, savo sugebėjimų, meistriškumo bei savigarbos pajautimo ir lemia asmens aktyvumą (Bulotaitė, 1995). Globos namuose augantiems vaikams, priešingai nei šeimose, nesudaromos sąlygos nuolat kontaktuoti su suaugusiais. Nelygiateisis bendravimas, kritika, nuvertinimas ir kt. formuoja vaiko nereikalingumo, nepasitikėjimo savimi ir kitus neigiamus jausmus. Tuomet mažėja asmeninė motyvacija veiklai.

Savęs vertinimo formavimuisi didelę įtaką turi socialinė ir psichologinė aplinka. Nuo šeimos tarpusavio santykių kokybės priklauso vaiko pasitikėjimas savimi, savo vertingumo jausmas, motyvai bei bendravimo gabumai. Pasak Braslauskienės (2000), vaikai, gyvenantys globos institucijose, jaučiasi ypač nesugūs, nelaimingi, palikti, nepripažinti bei išduoti kitų žmonių.

Dovydaitienės (2001) teigimu, vaikui, augančiam nepalankiomis sąlygomis, nesiformuoja pasitikėjimo, tikrumo, atsparos jausmas, turintis reikšmės vaiko psichiniam vystymuisi, somatikai ir asmenybės raidai. Tai apriboja vaiko galimybę skleisti gebėjimus, veikti savarankiškai, palaikyti teigiamus santykius su kitais.

Tėvų netekimas ar gyvenimas atskirai nuo jų, emocinių santykių nebuvimas – tai vieni iš pagrindinių veiksnių, kurie neleidžia vaikui pajusti savo vertingumo, reikšmingumo. Daugelis tyrimų patvirtina, kad vaikai, patyrę pakitusius ar visai nutrūkusius santykius su tėvais, išgyvenę atstūmimo ir nereikalingumo jausmą, pasižymi žema saviverte (Armanavičiūtė, 1978, Lorencas, 1994, cit. Braslauskienė, 2000). Žemas savęs vertinimas neleidžia kelti tolimų sudėtingų tikslų, apriboja perspektyvas ir sumažina aktyvumą (Bulotaitė, 1995; Vilimienė, 1996).

Autorių M. Hero, A. Kramerio (1999) nuomone, vaikų globos namų auklėtiniai gyvena be savo biologinių tėvų, todėl vaikų globos namų auklėtojų ir socialinių pedagogų pagalba būtina paaugliams renkantis profesiją:

- Jie turi paskatinti ir padėti paaugliams analizuoti savo interesus, sugebėjimus, jų galimybių ribas.
- Padėti paaugliams pažinti ir susieti labiausiai pažįstamų žmonių profesijų darbuotojų savybes, darbo sąlygas, gyvenimo stilius, darbo perspektyvas.
- Diskutuoti apie savo ir kitų žmonių darbo vertybes.
- Aptarti vaikų globos namų ekonominę padėtį ir padėti paaugliams susidaryti mokymosi ir profesinės raidos planus, atitinkančias finansines galimybes.
- Skatinti ir informuoti paauglius, kaip jie galėtų pasinaudoti giminių, draugų, pažįstamų žiniomis ir patyrimu bei pagalba planuojant savo profesinę ateitį ir ruošiantis jai.
- Rodyti pavyzdį ir padėti paaugliams sunkiais brandos metais susidaryti ir išlaikyti pozityvų savęs vertinimą.
- Skiepyti nuostatas, jog visi žmonės yra verti pagarbos, nesvarbu, kokios profesijos jie būtų.
- Sudaryti situacijas, kuriose jų paaugliai pratintųsi apsispręsti ir imtis atsakomybės už savo sprendimų pasekmes.
- Bendrauti su mokykla, stengdamiesi, kad paauglio patyrimas ir konsultavimas namuose bei mokykloje maksimaliai atitiktų jo poreikius.
- Skatinti paauglius numatyti keletą mokymosi ir profesijos pasirinkimų alternatyvų.
- Jautriai reaguoti ir padėti išsiaiškinti abejones ir nepasitikėjimą savo jėgomis, kai vaikai būna ne kokios nuomonės apie save ir profesinę ateitį.

- Padėti paaugliams susirasti trūkstamos informacijos šaltinių ar kompetentingų specialistų.
- Išsiaiškinti ryšius tarp tam tikrų mokymosi ir profesijos įgijimo būdų, numatyti, kaip gali padėti jaunimui efektyviau planuoti savo mokymąsi.
- Sudaryti galimybes dirbti globos namuose ir bendruomenėje, priprasti prie atsakomybės.

Socialinio darbuotojo galimos veiklos hipotetinis modelis, siekiant užtikrinti sėkmingesnes vaikų globos namuose augančių vaikų karjeros ir įsidarbinimo perspektyvas

Socialinio darbuotojo užduotis - padėti žmonėms spręsti jų socialines ar asmenines problemas.

Socialiniai darbuotojai nagrinėja tokias klientų problemas, kaip blogos gyvenimo sąlygos, darbo praradimas, darbo įgūdžių trūkumas, finansiniai sunkumai, ligos ir negalia, ir pan.

Vaikai augantys globos namuose yra ne tik menkai motyvuoti darbui, bet ir neturi reikalingų darbo įgūdžių, nemoka siekti trumpalaikių ir ilgalaikių tikslų. Darbo neturėjimas – tai blogos gyvenimo sąlygos, finansiniai sunkumai, šeimyniniai nesutarimai, žema savivertė ir pan. Vaikų, gyvenančių globos namuose, rengimas darbinei veiklai turėtų būti ilgalaikis ir tęstinis procesas. Socialinio darbuotojo veikla turėtų apimti motyvacijos ugdymą, darbinių įgūdžių ugdymą, profesinį orientavimą. Pagrindinės socialinio darbuotojo veiklos funkcijos, siekiant užtikrinti vaiko gerovę ir kryptingą ateities planavimą yra šios:

1. Aptarti su vaiku jo lūkesčiu, planus, jų realizavimo galimybes profesijos pasirinkimo klausimu. Socialinis darbuotojas turi išsiaiškinti ar norai suderinami su vaiko galimybėmis ir reikmėmis. Esant nesuderinamumui – ieškoti alternatyvių pasirinkimo variantų.
2. Ugdyti atsakomybę ateities ir karjeros plėtrai. Informuoti apie profesijos pasirinkimo, išsilavinimo reikšmę, užtikrinančią saugią materialinę ateitį ir pasitenkinimą gyvenimo pilnatve save realizuojant mėgiamoje darbo srityje.
3. Rūpintis profesiniu orientavimu. Socialinis darbuotojas turėtų bendradarbiauti bei tarpininkauti rengiant susitikimus su profesinį informavimą/konsultantavimą teikiančiomis institucijomis:
 - Jaunimo karjeros centrais;
 - Karjeros planavimo centrais;
 - Darbo rinkos mokymo tarnybomis;

- Lietuvos darbo birža ir kt.
4. Palaikyti glaudžius ryšius su mokykla, kurioje mokosi vaikas, su klasės vadovu, socialiniu pedagogu ir kitais darbuotojais. Socialiniam darbuotojui būtina nuolat domėtis, kaip vaikui sekasi mokykloje bendrauti su bendraklasiais ir mokytojais, koks pažangumo vidurkis, pamokų lankomumas, motyvacija mokytis.
 5. Organizuoti laisvalaikį. Svarbu planuoti vaiko laisvalaikį, užimtumą. Laisvalaikio metu per vaiko saviraišką skleidžiasi jo individualybė, talentai. Laisvalaikio organizavimo metu ne tik siekiama suteikti žinių, bet ir formuluoti bendražmogiškąsias vertybes, elgesio normas. Turiningai praleidžiamas laikas mažina asocialaus elgesio tikimybę.
 6. Kuo daugiau įtraukti vaikus į darbinę veiklą. Vaikai privalo turėti ne tik teisių, bet ir pareigų gyvendami vaikų globos namuose.

Tinkamai organizuojant veiklą globos namuose, vaikai iš globos namų geriau pažintų savo galimybes, renkantis tolesnio mokymosi ir galimos profesijos kelią, gautų žinių apie darbo ir profesijų pasaulį, susikurtų savo profesinės karjeros vizijas, išmoktų svarbios praktinės veiklos. Socialinio darbuotojo veikla svarbi tuo, jog jis turi rodyti pavyzdį ir padėti susidaryti bei išlaikyti pozityvų savęs vertinimą, sudaryti situacijas, kuriose vaikai pratintųsi apsispręsti ir imtis atsakomybės už savo sprendimų pasekmes, padėti išsiaiškinti abejones ir nepasitikėjimą savo jėgomis, kai vaikai, ypač paauglystėje, būna ne kokios nuomonės apie save ir profesinę ateitį.

Socialinis darbuotojas, siekdamas užtikrinti sėkmingesnes vaikų globos namuose augančių vaikų palankias karjeros planavimo perspektyvas, turi ugdyti vaiko individualybę, puoselėti bendražmogiškąsias vertybes ir nuostatas, lavinti bendruosius gebėjimus, formuoti socialiai priimtino elgesio įgūdžius.

3. SOCIALINĖ SISTEMA ĮSIDARBINIMO IR KARJEROS KONTEKSTE

3. 1. Karjeros projektavimo sistema mokymosi visą gyvenimą kontekste

Mokymosi visą gyvenimą idėja aktyviai pradėta plėtoti XX a. septintojo dešimtmečio viduryje įvairiose šalyse. Dešimtmečio pabaigoje buvo pristatyta UNESCO mokymosi visą gyvenimą idėja kaip pagrindinis principas, pagal kurį reikėtų reformuoti švietimo sistemą. Ši idėja buvo paremta humanistiniais principais, turėjo skatinti geresnės visuomenės ir gyvenimo kūrimą bei leisti žmonėms geriau prisitaikyti prie pokyčių. Tačiau praktikoje ji pakeitė požiūris, pagrįstas „ekonominė“ pasaulėžiūra, kuris išryškėjo devintojo dešimtmečio pabaigoje (Borg C, Mayo P, 2005). Suvokus žinių ir informacijos svarbą švietimas buvo susietas su ekonomika. Dėmesio centru tapo žmogus. Buvo kalbama apie įsidarbinimą, socialinę integraciją, išitraukimą į visuomeninę veiklą bei asmeninį ugdymąsi.

Europos Komisijos parengtame mokymosi visą gyvenimą memorandume (A Memorandum on Lifelong Learning, 2000, p.17 - 18) įrašytas klausimas dėl pagalbos žmonėms, siekiant padidinti jų galimybes mokytis visą gyvenimą. Jame įvardijami keturi pagrindiniai mokymosi visą gyvenimą tikslai: aktyvus pilietiškumas; socialinė integracija; įsidarbinamumas; asmeninė pilnatvė. Matyti, kad tai labai aktualu žinių visuomenėje, kurioje darbo rinkos poreikių kaita yra labai sparti, o mokymasis, ypač profesinis, tampa neišvengiamas. Mokymasis yra tikslingas, nukreiptas į tam tikrų gebėjimų, susijusių su konkrečia profesija, įgijimu. Karjeros projektavimo gebėjimai yra labai aktualūs, nes mėgiamas darbas yra svarbi žmogaus gyvenimo dalis. Atkūrus Lietuvos valstybingumą ir pradėjus kurti demokratinę visuomenę, išryškėjo karjeros projektavimo svarba, nes nuolat augo poreikis prisitaikyti prie besikeičiančių darbo rinkos sąlygų. Atsižvelgiant į Europines karjeros projektavimo vystymosi tendencijas, Lietuvoje parengta nemažai teisės aktų ir politinių dokumentų, skirtų profesinio ir karjeros konsultavimo paslaugų plėtrai (Karjeros projektavimo vadovas, 2005).

Karjeros projektavimo koncepcija apima visą žmogaus gyvenimą. Profesijos pasirinkimas laikomas žmogaus saviraiškos priemone, todėl atitinka sėkmingos profesinės karjeros žinių visuomenėje sampratą ir poreikius.

Galima rasti ne vieną apibrėžimą apibūdinantį karjeros projektavimą. Tai:

- Nuolatinis paramos teikimas asmeniui, ketinančiam racionaliai pasirinkti profesiją, vėliau apsispręsti dėl optimalaus karjeros plėtojimo kelio pasirinktoje veikloje/profesijoje. Karjeros projektavimas yra grindžiamas objektyvia informacija apie asmens gabumus, gebėjimus, aspiracijas, taip pat nuolat kintančių darbo rinkos poreikių įvertinimu;
- Sisteminis procesas, suteikiantis asmenims galimybę realizuoti jų mokymosi, įdarbinimo ir laisvalaikio potencialą, plėtojant savimonę ir gebėjimą priimti sprendimus (<http://glossary.ambernet.lt/main.php?lang=lth#>, 2009 03 29).

Karjeros projektavimo struktūra susideda iš dviejų pagrindinių procesų: ugdymo karjerai (career education) ir karjeros planavimo (career planning). Esminis karjeros projektavimo skirtumas nuo ugdymo karjerai ir karjeros planavimo procesų yra tas, kad karjeros projektavimas apima dar ir profesinės karjeros tyrimus, o ugdymas karjerai ir karjeros planavimas tik naudojami profesinės karjeros tyrimų duomenimis pastaruosius planuojant ir realizuojant konsultavimo būdu. (Pukelis, K., Profesinis rengimas: tyrimai ir realijos, 2002). Karjeros projektavimo rezultatas – atskiro žmogaus karjeros projektas (career design). Karjeros projektas gali būti skirtas jaunimui, kuris dar tik ruošiasi veiklai darbo rinkoje, ir suaugusiems žmonėms, jau veikiantiems šioje rinkoje.

Atskiras žmogaus amžiaus tarpsniais karjeros projektavimas turi nevienodą pobūdį ir tikslus. Jaunystėje karjeros projektavimas sutampa su ugdymo karjerai procesu, kurio tikslas padėti jaunam žmogui pasirinkti jo pašaukimą atitinkančią profesiją. Suaugusio žmogaus karjeros projektavimas sutampa su karjeros planavimo procesu, kurio tikslas padėti žmogui siekti horizontalios (profesinis tobulėjimas panašaus pobūdžio veikloje, turintis kitus tikslus) arba/ir vertikalios (didesnės atsakomybės suteikimas arba paaugštinimas į aukštesnes pareigas) karjeros aukštumų pasirinktos profesijos srityje.

Karjeros projekto suaugusiesiems tikslas – padėti jau pasirinkusiems profesiją žmonėms padaryti teisingą karjeros sprendimą, kuri būtų pažvelgta į jų individualias karjeros aspiracijas (nestrūktūruota norimos pasiekti karjeros pozicijos konkrečioje organizacijoje ar darbo rinkoje vizija, atitinkanti asmens individualius tikslus ir objektyvias karjeros galimybes konkrečioje profesijoje iš tam tikros laiko perspektyvos) (<http://glossary.ambernet.lt/main.php?lang=lth#>, 2009 03 29).

3. 2 Informavimo ir konsultavimo teikiamų paslaugų reikšmė karjeros projektavimo procese

Lietuvoje, kaip ir visoje Europoje, profesinis orientavimas pripažįstamas kaip svarbiausias mokymosi visą gyvenimą strategijos elementas bei esminė užimtumo politikos dalis. Už profesinio orientavimo sistemos formavimą bei plėtrą atsakingos Švietimo ir mokslo ministerija bei Socialinės apsaugos ir darbo ministerija. 2003 m. Šios ministerijos patvirtino profesinio orientavimo strategiją, kuria siekiama sukurti tinkamas sąlygas profesinio orientavimo sistemos bei paslaugų plėtrai. Tai pagrindinis dokumentas, kuriuo vadovaujantis formuojama ir plėtojama Lietuvos profesinio orientavimo sistema (Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministerija, 2009 01 18). Profesinis orientavimas apibrėžiamas kaip visos veiklos, galinčios padėti asmenims tobulinti gebėjimą priimti su darbo pasirinkimu susijusius sprendimus. Profesinis orientavimas, tampriai susijęs su asmenybės tobulėjimu, kurio metu asmeniui padedama apsispręsti kurį - profesinio mokymosi ar studijų kelią - pasirinkti. Šios paieškos metu pagrindiniai klausimai yra siejami su naudingos profesijos ar užimtumo perspektyvomis – tai daugiau ar mažiau atspindi asmens idealus ir gyvenimo planus (<http://glossary.ambernet.lt/main.php?lang=lth#>, 2009 01 30). Vietoje apibrėžimo „Profesinis orientavimas“ Lietuvoje vis dažniau minima sąvoka – “ugdymas karjerai”, kuris apibūdinamas kaip švietimo institucijų, tėvų ir visuomenės sistemingas bendradarbiavimas, padedant jauniems ir suaugusiems žmonėms įgyti žinias ir įgūdžius, būtinus racionaliam profesijos sprendimo priėmimui (<http://glossary.ambernet.lt/main.php?lang=lth#>, 2009 01 30).

Ugdymo karjerai paslaugos apima:

- profesinį švietimą kaip mokymo programos dalį ir kitą mokymo institucijose vykdomą veiklą;
- asmeninius patarimus, konsultavimą ir orientavimą padedant priimti sprendimus, susijusius su galimybėmis pasirinkti tolesnį mokymąsi ir planuoti profesinę karjerą;
- įdarbinimo paslaugas/konsultavimą, įskaitant pirminį pasirinkimą, darbo pakeitimą arba įdarbinimą po ilgos pertraukos;
- paramą specialiųjų poreikių grupėms;
- konsultavimą asmenų, kuriems gresia nedarbas;
- paslaugas vykdant rašytinės informacijos arba informacijos, parengtos informacijos ir komunikacijos technologijų (IKT) pagrindu, sklaidą apie užimtumo ir mokymosi galimybes.

Švietimo įstatymo 3-čio skirsnio 26-ame straipsnyje „Informavimas apie švietimą“ nurodyta, jog: „3. Profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugos – informacija apie mokymosi galimybes pagal profesinio mokymo, aukštesniųjų ir aukštojo mokslo studijų programas, mokymosi galimybes kitų šalių mokyklose, įsidarbinimo galimybes Lietuvos darbo rinkoje ir konsultavimas. Šios paslaugos teikiamos mokyklose, informavimo centruose, konsultavimo tarnybose, darbo biržose pagal švietimo ir mokslo bei socialinės apsaugos ir darbo ministrų nustatytus reikalavimus.“ (<http://www.studijos.lt/istatymas/7/0/Svietimo-istatymas>, 2009 02 21).

Profesinis konsultavimas - pagalba asmeniui, siekiant racionalaus profesijos pasirinkimo. Gali apimti profesinį informavimą, tiesioginius ir netiesioginius patarimus. Profesinio konsultavimo tikslai:

- Teikti Lietuvos žmonėms kokybišką informaciją apie mokymosi ir įsidarbinimo galimybes;
- Teikti kokybiškas profesinio konsultavimo paslaugas, neatsižvelgiant į jų amžių, lytį, tautybę ar gyvenamąją vietą bei socialinę padėtį pagal individualius ir visuomenės poreikius;
- Gerinti jaunų žmonių ir suaugusiųjų įsidarbinimo gebėjimus, skatinti jų verslumą ir nuolatinį žinių siekimą;
- Ugdyti žmonių socialinį aktyvumą ir atsakomybę už savo profesinę veiklą, siekiant išvengti nedarbo (Karjeros projektavimo vadovas, 2005, p. 59).

Profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugų teikimo tikslas – padėti asmenims pasirinkti savo kelią švietimo, mokymo bei užimtumo srityse ir aktyviai kurti savo profesinę karjerą. Šios paslaugos skiriamos tiems, kurie dar nėra pradėję profesinės karjeros, dirbantiesiems, bedarbiams ir darbdaviams („Dėl Profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugų teikimo reikalavimų aprašo patvirtinimo“. Valstybės žinios, 2005, Nr. 60-2132, ISAK-739/A1-116, http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=255801, 2009 05 30).

Profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugų teikimo konsultantas turėtų išmokyti patį žmogų projektuoti savo karjerą: pirmiausiai priimti racionalų profesinį sprendimą, vėliau planuoti savo karjerą pasirinktoje profesinės veiklos srityje, atsižvelgiant į darbo rinkos poreikių kaitos tendencijas bei savo asmeninės karjeros siekius ir galimybes. Siekiant tokių tikslų reikia turėti specialiai tam parengtus žmones – profesijos ir karjeros konsultantus. Profesijos konsultantai teikia profesinio konsultavimo paslaugas, karjeros konsultantai – padeda priimti racionalius sprendimus konkrečioje profesinėje veikloje. Ir profesijos, ir karjeros konsultantui būdingos dvi pagrindinės veiklos funkcijos:

profesinės karjeros tyrimai ir konsultavimas. Tačiau atliekamų tyrimų ir konsultavimo pobūdis skirtiasi.

Profesijos konsultantas atlieka tyrimus siekdamas ne tik gauti informacijos apie jauno žmogaus asmenybės ypatumus, turimus gabumus ir gebėjimus, jų adekvatumą profesiniams ketinimams, bet ir atsižvelgdamas į darbo rinkos pobūdį, jos kaitos tendencijas ir perspektyvas, profesijų įvairovės bei jų turinį (profesiologiją) ir t.t. Be to, visą šią informaciją profesijos konsultantas turi ne tik mokėti pateikti jaunam žmogui prieinama ir suprantama forma (konsultuoti), bet ir mokyti jį analizuoti šią informaciją bei gebėti rasti papildomą informaciją racionalaus profesinio sprendimo priėmimo kontekste. Profesijos konsultanto tikslinė grupė turėtų būti bendrojo lavinimo mokyklų moksleiviai ir suaugę žmonės, norintys sutvarkyti savo profesinę karjerą atsižvelgdami į savo profesinį pašaukimą.

Karjeros konsultanto atliekamų tyrimų pobūdis turėtų apimti ne tik informacijos apie suaugusio žmogaus turimus gebėjimus ir projektuojamos karjeros siekius gavimą, bet ir į objektyvias karjeros galimybes konkrečioje profesinėje veikloje, darbo rinkos struktūrą ir jos kaitą, tam tikros profesijos ar specialybės paklausą ir perspektyvas atitinkamame rajone, mieste, šalyje, užsienyje. Karjeros konsultanto tikslinę grupę turėtų sudaryti profesinio rengimo institucijų moksleiviai ir studentai, dirbantieji, bedarbiai, specialių poreikių ir įvairių rizikos grupių žmonės.

3. 3 Karjeros konsultavimo institucijų plėtra Lietuvoje

Vienas svarbiausių uždavinių, siekiant užtikrinti profesinio konsultavimo plėtrą Lietuvoje – sukurti veiksmingą ir darnią nacionalinę profesinio konsultavimo sistemą. Lietuva, kaip ir kitos Europos Sąjungos šalys, prisijungė prie bendros Europos informacinės sistemos, kuria sudaro EURES (darbo vietų paieška Europoje) ir PLOTEUS (mokymosi galimybės Europoje dalys). Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministerijos Specialistų rengimo departamento Registro skyriaus iniciatyva 2004 metais buvo pradėtas investicinis projektas „Atviros informavimo, konsultavimo ir orientavimo sistemos (AIKOS) diegimas“, kurioje pateikiami švietimo, statistikos ir darbo registrų duomenys. Taip pat teikiama aktuali informacija profesinio orientavimo paslaugų teikėjams.

Lietuvos profesinio konsultavimo strategijos tikslas – sukurti aplinką profesinio konsultavimo sistemai bei paslaugų plėtotei Lietuvoje, atsižvelgiant į šalies ekonomines bei socialines raidos perspektyvas ir individualius kiekvieno visuomenės nario poreikius (Karjeros projektavimo vadovas, p. 59). Paskirtis – teikti profesinio konsultavimo paslaugas, siekiant padėti visiems asmenims neatsižvelgiant į jų amžių bei gyvenimo tarpsnį, o ypač iš bendrojo lavinimo mokyklų „iškritusiems“ asmenims, be profesinio pasirengimo, bei asmenims, priskiriamiems socialiai pažeidžiamoms grupėms, pasirinkti ar keisti profesiją ir tapti atsakingiems už savo karjerą (ten pat).

Lietuvoje numatomi du paslaugų tiekėjų tipai t.y. profesinio informavimo taškai, kurie rūpinasi profesinio informavimu ir profesinio orientavimo centrai, kurie ne tik informuoja suinteresuotus asmenis jiems rūpimais klausimais taikydami specialias metodikas, bet ir įgyvendina prevencinę bei reabilitacinę veiklą.

3. 3. 1 Profesinio informavimo taškų teikiamos paslaugos

Profesinio informavimo taškai teikia profesinio informavimo paslaugas: informuoja karjeros kelio pasirinkimo klausimais apie mokymosi bei įsidarbinimo galimybes Lietuvoje ir užsienyje, darbo rinkos būklę, profesijas. Profesinio informavimo taškai steigiami bendrojo lavinimo ir profesinėse mokyklose, jaunimo centruose, švietimo centruose, neformaliojo ugdymo įstaigose ir pan. Profesinio informavimo taškų tinklas nuolat plečiamas, kurie įsikūrę mokyklose, švietimo centruose, pedagoginėse – psichologinėse tarnybose ir kt. Besikreipiantieji gali gauti informaciją iš internetinių profesinio orientavimo duomenų bazių, gali susipažinti su kompiuterinėse laikmenose, vaizduojant ir spaudiniuose sukaupta informacija. Paslaugos skirtos bendrojo lavinimo mokyklų moksleiviams, jų tėvams bei mokytojams. Paslaugas teikia profesijų patarėjai. Profesinio informavimo paslaugas teikia žemiau išvardytos institucijos.

Pedagoginės – psichologinės tarnybos

Tarnybos tikslas - didinti specialiųjų poreikių, psichologinių, asmenybės ir ugdymosi problemų turinčių asmenų ugdymosi veiksmingumą, psichologinį atsparumą teikiant reikalingą informacinę, ekspertinę ir konsultacinę pagalbą mokykloms ir mokytojams (http://www.smm.lt/teisine_baze/docs/isakymai/03-12-24-ISAK-1880.htm, 2009 04 11).

Atliekamas psichologinis ir pedagoginis vaiko vertinimas, teikiamos konsultacijos tėvams ir mokytojams dėl specialiųjų poreikių ir psichologinių problemų turinčių mokinių mokymosi, elgesio, bendravimo sutrikimų problemų, teikiamos rekomendacijos dėl tolesnio jų mokymosi. Kai kurių pedagoginių – psichologinių tarnybų psichologai teikia profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugas.

Pedagoginės - psichologinės tarnybos pavaldžios savivaldybių administracijoms. Jose dirba specialieji ir socialiniai pedagogai, logopedai ir psichologai.

Respublikinių moksleivių techninės kūrybos rūmų karjeros planavimo centras

Lietuvos mokinių informavimo ir techninės kūrybos centras (LMITKC) yra valstybinė biudžetinė švietimo įstaiga, pavaldi steigėjui – Švietimo ir mokslo ministerijai bei finansuojama iš Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto pagal patvirtintą sąmatą.

Svarbiausi Centro veiklos tikslai ir uždaviniai: planuoti ir vykdyti šalyje mokinių profesinio informavimo ir karjeros planavimo veiklą, plėsti jų gabumų atskleidimo, saviraiškos ir užimtumo formas, sudaryti sąlygas vaikų ir jaunimo socializacijai. Centras yra Lietuvos neformaliojo vaikų švietimo ir Europos vaikų ir jaunimo laisvalaikio organizavimo įstaigų asociacijų narys (<http://www.lmitkc.lt/lt.php/apie>, 2009 04 11). Centras koordinuoja profesinio informavimo taškų veiklą, organizuoja jų aprūpinimą informacine ir metodine medžiaga. Teikia paslaugas profesinio informavimo specialistams – rengia profesijos patarėjų kvalifikacijos kėlimo programas ir jas įgyvendina, rengia seminarus ir mokymo kursus.

Centras kaupia ir teikia informaciją apie profesijas, mokymo įstaigas, profesinio informavimo specialistų mokymosi bei kvalifikacijos kėlimo galimybes, konsultuoja moksleivius, jų tėvus bei pedagogus profesijos ir mokymosi profilio pasirinkimo klausimais, rengia grupinius užsiėmimus karjeros planavimo, profesinės informacijos paieškos temomis. Su jaunesnio amžiaus moksleiviais dirbama nustatant jų gebėjimus ir polinkius, kuriuos jie turėtų ugdyti užmokyklinėje veikloje. Paslaugos teikiamos bendrojo lavinimo mokyklų moksleiviams, jų tėvams, pedagogams, profesijos patarėjams, socialiniams pedagogams, mokyklų psichologams ir visiems, besidomintiems profesiniu informavimu ir karjeros planavimu.

Universitetų karjeros centrai

Tai dažniausia savarankiški universitetų padaliniai, kurių veikla susijusi su esamų ir būsimų studentų karjeros planavimu, profesijos pasirinkimu, įsidarbinimu. Veikia didžiausiuose šalies universitetuose.

Būsimus studentus konsultuoja profesijos pasirinkimo klausimais, teikia informaciją apie profesinę karjerą, konsultuoja personalo vadybos, jaunųjų specialistų praktikos organizavimo, įdarbinimo klausimais, stebi absolventų karjerą. Kai kurie centrai vykdo ir studentų įdarbinimo tarpininkavimo veiklą – kaupia ir teikia informaciją apie darbo vietas, organizuoja karjeros mugės ir būsimų darbuotojų atrankas.

Lietuvos darbo rinkos mokymo tarnyba

Lietuvos darbo rinkos mokymo tarnyba įkurta Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos 1992 m. Tai didžiausia šalies valstybinė organizacija, kuri nuosekliai ir kryptingai plėtoja suaugusių žmonių profesinį rengimą, orientavimą ir konsultavimą kaip aktyvias darbo rinkos politikos priemones, kuriomis siekia didinti bedarbių ir asmenų, priklausančių rizikos grupėms, užimtumą bei stengiasi ugdyti dirbančiųjų gebėjimus konkuruoti darbo rinkoje (<http://www.ldrmt.lt/veikla>, 2009 04 11). Lietuvoje įsteigti septyni teritoriniai darbo rinkos mokymo ir konsultavimo tarnybų skyriai didžiuosiuose miestuose.

Lietuvos darbo rinkos mokymo tarnyba rengia integracijos į darbo rinką, karjeros planavimo, socialinės adaptacijos, profesinio bei asmeninio augimo programas, tobulina konsultantų kvalifikaciją. Žmonėms, kurie sunkiai adaptuojasi darbo rinkoje padeda geriau pažinti save, atsikratyti psichologinės bei socialinės atskirties, įvertinti savo gebėjimus, pasirinkti profesiją ir planuoti karjerą. Kasmet įmonėje apsilanko daugiau nei 70 000 – šių asmenų.

Lietuvos darbo rinkos profesinio mokymo ir konsultavimo plėtra įmanoma tik atsižvelgiant į Europos Sąjungos ir kitose šalyse vykstančius procesus, perimant ir keičiantis patirtimi, diegiant naujus mokymo ir konsultavimo metodus, programas, tobulinant darbo su įvairiomis socialiai atskirtomis žmonių grupėmis įgūdžius, atnaujinant mokymo ir konsultavimo bazę, tobulinant žmogiškuosius bei pritraukiant finansinius išteklius. Įstojus į Europos Sąjungą, atsivėrė galimybė struktūrinių fondų pagalba kurti bei tobulinti profesinio mokymo ir konsultavimo sistemas, laiduojančias kvalifikacijų atitikimą darbo rinkos poreikiams, jų pripažinimą bei mokymo kokybę (http://www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/apzvalgos/Socialinis_pranesimas_2004_12-50.pdf, 2009 04 12)

Lietuvos darbo birža

Lietuvos darbo birža prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos ir jos 46 teritorinės darbo biržos savo veiklą pradėjo 1991 m. kovo 1 d. Lietuvos darbo birža, įgyvendindama valstybines užimtumo garantijas darbo rinkoje, padeda ieškantiems darbo žmonėms įsidarbinti, aprūpina darbdavius reikiama kvalifikuota darbo jėga, įtraukia registruotus darbo biržoje asmenis į gyventojų užimtumo programas, moka bedarbiams nedarbo draudimo išmokas (<http://www.ldb.lt/Informacija/Apie/Puslapiai/default.aspx>, 2009 04 11).

Plečiant atviro informavimo centrų veiklą, teritorinėse darbo biržose įsteigti 5 darbo centrai, 6 jaunimo darbo centrai, 50 informacijos ir konsultavimo centrų bei profesinio informavimo centras Vilniuje.

Jaunimo karjeros centras

Jaunimo karjeros centras - teikia informaciją apie studijas Lietuvoje ir pasaulio šalyse, įvairiausias akademinis konkursus, galimus studijų ir mokslinio darbo užsienio šalyse finansavimo šaltinius kaupimas ir sisteminimas. Centras veikia Kaune. (<http://www.euroguidance.lt/index.php?language=lt&viewcode=l34h5g326lk5hg3&page=63>, 2009 04 11).

Euroguidance centras

Euroguidance projektas Lietuvoje – tai Švietimo mainų paramos fondo administruojamas projektas, kurio siekis – profesinio informavimo ir konsultavimo plėtra Lietuvoje ir Europoje. Tai vienas iš 65 centrų, veikiančių 31 Europos šalyje.

Euroguidance skatina jaunimą ir suaugusiuosius aktyviai planuoti savo profesinę karjerą. Veiklos sritys - informacinės medžiagos apie mokymosi bei studijų galimybes Europoje rengimas ir leidyba, metodinės informacijos profesinio orientavimo darbuotojams rengimas bei leidyba, mokymo seminarų profesinio informavimo ir konsultavimo specialistams organizavimas, informacijos apie įvairias elektronines profesinio orientavimo priemones leidimas ir administravimas. Nuo 2001 m. centras leidžia “Profesijos vadovą”, kuriame kasmet talpinama naujausia informacija apie mokymo įstaigas, kuriose galima įgyti norimą profesiją. Taip pat galima rasti informacijos apie studijas užsienyje bei karjeros planavimą.

Euroguidance dirba su profesijos patarėjais ir konsultantais, profesinio orientavimo specialistais bei institucijomis, dirbančiomis profesinio orientavimo srityje. (<http://www.euroguidance.lt/index.php?language=lt&page=591>, 2009 04 11).

Privačios institucijos

Lietuvoje veikia apie 30 privačių konsultavimo organizacijų, kurios teikia personalo atrankos, darbo paieškos paslaugas, kai kurios teikia ir profesinio orientavimo paslaugas.

2. 3. 2 Virtualios profesinio informavimo priemonės

Nemažai informacijos Lietuvoje galima rasti virtualiuose profesinio informavimo tinklapiuose.

Aikos (www.aikos.smm.lt)

AIKOS – atvira informavimo, konsultavimo ir orientavimo sistema, plačiam vartotojų ratui teikianti informaciją iš valstybės, žinybinių registrų ir kitų duomenų bazių (<http://www.aikos.smm.lt/aikos/fondai4.htm>, 2009 04 12). Aikos svetainė suteikia galimybę naudotis aktuali informacija, sukaupta švietimo, statistikos ir darbo informacinėse sistemose. Vartotojų grupės – stojantieji į profesines, aukštąsias mokyklas, ieškantys informacijos apie bendrojo lavinimo mokyklas, siekiantieji tobulinti savo kvalifikaciją, darbdaviai, ieškantys juos dominančių kvalifikacijų specialistų rengimo programų ar besidomintys bedarbių skaičiumi pagal įvairius parametrus.

Ploteus (<http://ec.europa.eu/ploteus/home.jsp?language=lt>)

Interneto portalas Ploteus apie studijų galimybes Europoje yra sukurtas Europos Komisijos iniciatyva ir skirtas asmenims, norintiems studijuoti kitose Europos Sąjungos šalyse. Čia talpinama informacija apie Europos šalių švietimo sistemas, studijų galimybes. Čia galima rasti daug nuorodų į mokymo institucijų Europoje interneto puslapius.

Eures (http://europa.eu/index_lt.htm)

Eures tinkle bendradarbiauja Europos Komisija ir Europos ekonominės erdvės valstybių bei Šveicarijos viešosios užimtumo tarnybos. Tinklo paskirtis – teikti paslaugas darbuotojams ir darbdaviams bei visiems piliečiams, norintiems pasinaudoti teise į laisvą asmenų judėjimą. Šis tinklas siūlo tris paslaugų rūšis: informavimą, konsultavimą ir įdarbinimą (siūlomo ir ieškomo darbo suderinimas).

Gidas į profesijų pasaulį (www.profesijupasaulis.lt)

Portale galima rasti apie 700 nuotraukomis iliustruotų profesijų aprašymų. Siūloma, kaip pasirinkti labiausiai tinkamą profesiją pagal polinkius ar gebėjimus. Gidas skirtas besirenkantiems profesiją ar siekiantiems integruotis į darbo rinką žmonėms.

Informacinės technologijos mokslui ir studijoms (www.itmis.lt)

Pagrindinis ITMiS programos tikslas – panaudojant jau turimus išteklius, sukurti Lietuvos mokslo ir studijų informacinę aplinką, skirtą:

- kaupti žinias apie mokslą ir studijas, panaudoti jas institucijų veikloje, priimant sprendimus bei pristatant Lietuvos mokslą ir studijas pasauliniuose kompiuterių tinkluose;
- padėti mokslininkams, dėstytojams ir studentams gauti reikiamą informaciją;
- panaudoti informacines technologijas švietimui ir mokslui (<http://www.itmis.lt/lt/index.php?p=1>, 2009 04 12).

Norint, kad profesinio konsultavimo sistema veiktų kryptingai ir veiksmingai būtina suderinti Švietimo ir Mokslo ministerijos, Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės (LRV), Informacinės visuomenės plėtros komiteto prie LRV, Lietuvos darbo rinkos mokymo tarnybos, Lietuvos darbo biržos, savivaldybių administracijų, socialinių partnerių funkcijas ir bendradarbiavimą.

3. 4. Suaugusiųjų asmenų neformalus švietimas mokymosi visą gyvenimą kontekste

Dėmesys neformaliajam suaugusiųjų švietimui imtas skirti pasireiškus „pasaulio švietimo krizei“ t.y šeštojo dešimtmečio pabaigoje, kuomet paaiškėjo formalaus švietimo trūkumai.

Suaugusiųjų švietimą kaip socialinį reiškinį įvardijęs Knowles (1980) numatė tris galimas jo sampratas:

1. Suaugusiųjų švietimas gali būti suprantamas kaip procesas, kurio eigoje suaugusieji tobulina patirtį ir tokiu būdu įgyja naujų žinių, pagilina supratimą, įgūdžius, praplečia požiūrį, interesus ir normas konkrečioje srityje. Šio proceso iniciatoriai gali būti patys suaugusieji arba įvairių rūšių institucijos, siekiančios įtraukti į jį savo darbuotojus ir klientus. Jiems turėtų rūpėti suaugusiųjų požiūris į mokymąsi, mokymosi poreikiai, tikslai ir kita.
2. Suaugusiųjų švietimas suprantamas kaip tam tikros edukacinės veiklos formos (t.y. studijų grupės, paskaitos, seminarai, suplanuotos skaitymo programos, valdomos diskusijos, konferencijos), kuriose dalyvauja suaugusieji. Toks suaugusiųjų švietimas apima įvairių institucijų organizuojamus renginius specialiai suaugusiems. Šiuo atveju dėmesys sutelkiamas į galimybių suaugusiems mokytis sukūrimą ir darbo būdų bei metodų parinkimą.
3. Ši samprata apima dvi pirmąsias (suaugusiųjų švietimą kaip procesą ir kaip veiklą) ir suvienija jas į specifinį socialinės praktikos lauką, kuriame siekdami bendro tikslo darbuojasi asmenys, institucijos ir įvairios asociacijos. Taip suvokiamas suaugusiųjų švietimas tampa judėjimu bendam kultūros lygiui kelti.

Neformalusis suaugusiųjų mokymasis gali būti įvardytas taip pat trimis lygmenimis:

1. Pagal paskirtį: tai asmens ir visuomenės interesų sąlygojama savišvieta, kuri nėra įtraukta į valstybės švietimo registro rūšis: bendrąjį ir profesinį lavinimą (jei jo apimtis nesudaro reglamentuoto modulio), pomėgių ugdymą, bendrąją savišvietą. Jo paskirtis sudaryti suaugusiajam sąlygas mokytis visą gyvenimą, tenkinti pažinimo poreikius, tobulinti įgytą ar įgyti papildomą išsilavinimą;
2. Pagal legitimaciją: teikiamas ne jaunesniems kaip 18 m. amžiaus asmenims, asmens ir visuomenės interesus atliepiantis ir kontroliuojamas (lavinimo, mokymosi, studijų) procesas, kurio rezultatas neįvertinamas išsilavinimą liudijančiu dokumentu;

3. Pagal vykdymą: vyksta šalia pagrindinių švietimo ir mokymo institucijų (pvz. darbo vietose). Mokymosi procesas priklauso nuo jų organizuojančios institucijos (atsakomybė už rezultatą tenka institucijai - tai sąsaja su formaliuoju švietimu). Būdingas kvalifikacijos tobulinimo sričiai.

D. H. Broom (1998) nurodo keturias neformaliojo suaugusiųjų švietimo funkcijas:

1. Perduoti kultūrą: t.y. perduoti besimokantiems žinias, kurios reikalingos gyvenant visuomenėje, ir padėti jiems formuoti sampratą apie pagrindines visuomenės vertybes;
2. Integruoti imigrantus ir tautines mažumas į visuomenę;
3. Padėti pasirinkti tuos švietimo būdus, kurie geriausiai atitiktų besimokančiųjų poreikius ir suteiktų jiems daugiau pasirinkimo galimybių;
4. Padėti ugdyti besimokančiųjų asmenybes (Žemaitaitytė. I, p. 20 – 21).

Neformalus suaugusiųjų švietimas padeda asmeniui plėtoti savo kultūrinius interesus, kūrybines galias ir interesus, įgyti profesinei veiklai reikalingų teorinių ir praktinių žinių, tobulinti turimą kvalifikaciją ir tapti aktyviu visuomenės nariu. Taip pat, tai leidžia žmonėms geriau pažinti save, įgalina ugdyti kritinį mąstymą sprendžiant socialines, ekonomines ir politines problemas, ugdo toleranciją. Kiekvieno besimokančio asmens tikslai skiriasi priklausomai nuo asmeninės motyvacijos, išorinių bei vidinių veiksnių.

2. 4. 1 lentelė. **Suaugusiųjų mokymosi tikslai** (Profesinis rengimas. Tyrimai ir realijos. 2006 – 06, p.58)

Sritis	Tikslas
Asmeninis tobulėjimas	Individo išskėlimas, leidžiantis jam tobulėti prisidedant prie aplinkos.
Asmeninis ir socialinis tobulėjimas	Dvejopas tikslas: asmeninis ir socialinis brendimas (besimokantieji nori ne tik patys tobulėti, bet ir siekia gerinti savo santykius su socialine aplinka – darbo vietose ar kitose grupėse).
Organizacinis efektyvumas	Mokymasis paruošti programas, kurios leistų pasiekti organizacijos veiklos gerinimo, per “žmogiškųjų išteklių plėtojimą”.
Intelektu lavinimas	Mokymasis siekiant naujų žinių ir gebėjimų (jis vertinamas pats ir laikomas “neutraliu, moraliniu, socialiniu ir pilietiniu aspektu”).
Socialinė transformacija	Mokymasis sukelti radikalų socialinį pokytį per suaugusiųjų mokymą (taip siekiama daryti pokyčius socialinėje sistemoje, ją transformuoti ar liberalizuoti).

3. 5. Suaugusiųjų asmenų neformalaus profesinio rengimo teisinė sistema Lietuvoje

Neformalus švietimas suaugusiems asmenims padeda įgyti naujų žinių ar jas atnaujinti. Jo dalyviais gali būti suaugę žmonės, kurie pagal neformaliojo suaugusiųjų švietimo programas mokosi, lavinasi, tobulina kvalifikaciją, plečia savo kultūrinį ir pilietinį akiratį.

Neformaliojo švietimo aktualumą sustiprina tai, jog Lietuvoje gyventojai yra vieni iš mažiausiai besimokančiųjų Europos Sąjungoje (toliau – ES) ir ypač maža jų dalis, palyginti su kitomis ES šalimis, mokosi neformaliai. Greta sparčios gyventojų ekonominės emigracijos žemas mokymosi lygis yra viena didžiausių šalies ūkio konkurencingumo problemų, nes nesimokantys darbuotojai yra ne tokie produktyvūs ir imlūs naujovėms, o nedirbantiems ir nesimokantiems asmenims kur kas sunkiau rasti vietą šalies ekonominiame gyvenime (Neformaliojo suaugusiųjų švietimo plėtra Lietuvoje: finansavimo alternatyvų analizė, p. 7, 2007). Remiantis T. Tamošiūno ir kt. atlikto tyrimo „Neformaliojo suaugusiųjų švietimo būklė ir gyventojų bei darbdavių požiūris į neformalų suaugusiųjų švietimą“ statistiniais duomenimis tik „arti ketvirtadalis suaugusiųjų Lietuvos gyventojų nori ir dalyvauja neformaliuose mokymuose tobulindami savo profesinę kvalifikaciją ir atitinkamai penktadalis tai daro savišvietos srityje“. Didelė dalis suaugusiųjų nenori arba nežino apie mokymosi

galimybes „arba laikosi stereotipinės klišės, kad mokymasis yra jaunų žmonių užsiėmimas“. Įvairiais tyrimais nustatyta, jog nesimokantys asmenys mažiau uždirba, yra mažiau aktyvūs, greičiau socialiai pažeidžiami.

Dabartinis gyvenimas yra labai kintantis, kiekvienais metais sparčiai kinta. Tai turi įtakos asmenų veiklai, kartais labai reikšmingos. Kalbant apie mokymosi visą gyvenimą plėtrą Lietuvoje, šie trys pastarojo laiko pokyčiai buvo reikšmingiausi:

1. Perėjimas nuo planinės į rinkos ekonomiką (1990m.) - tai užbaigė lėto technologijų plėtojimosi, būdingo sovietiniams laikams, laikotarpį bei panaikino galimybę dirbti vienoje ir toje pačioje darbovietėje visą gyvenimą ir išskėlė poreikį tobulinti turimas arba įgyti naujas kompetencijas. Be to, susiformavus darbo rinkai, atsirado nedarbas. Susirasti darbą arba neprarasti jo dažnai reiškia būtinybę mokytis.
2. Europos integracija - Lietuva nusprendė siekti narystės Europos Sąjungoje. Narystė reikšė įėjimą į bendrą rinką, dideles užsienio investicijas, greitesnę ekonomikos restruktūrizaciją. Tokioje situacijoje tik mokymasis visą gyvenimą gali individui laiduoti deramą užimtumą. Lietuva buvo priversta laikytis Europos užimtumo strategijos gairių, apimančių ir mokymąsi visą gyvenimą.
3. Perėjimas prie žiniomis grindžiamos ekonomikos - informacinės technologijos padarė radikalią įtaką pačiai ekonomikos esmei – atsirado globali "žiniomis grindžiama ekonomika". Lietuva taip pat planuoja laipsniškai pereiti prie žiniomis grindžiamo ūkio. Tai reiškia, jog siekiant konkurencingos ekonomikos mokymasis visą gyvenimą tampa būtinybe. Kita vertus, reikėtų suprasti, jog žinių ekonomikos plėtra gali suteikti galimybių spręsti tokias socialines problemas, kaip skurdas bei socialinės izoliacijos mažinimas (Parengta pagal „Mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategiją“, 2004, kovo 26 d, įsakymu Nr. ISAK - 433/A1-83).

Neformalųjį suaugusiųjų švietimą Lietuvoje gali vykdyti biudžetinės įstaigos, labdaros ir paramos fondai, viešosios įstaigos, asociacijos, įmonės, savo įstatuose įrašiusios Ekonominės veiklos rūšių klasifikatoriuje nustatytą veiklą "80.42.30. Kvalifikacijos tobulinimas". Neformalusis suaugusiųjų švietimas finansuojamas iš valstybės ar savivaldybių biudžeto vadovaujantis Lietuvos Respublikos Neformaliojo suaugusiųjų švietimo įstatymu, kitais įstatymais Lietuvos Respublikos vyriausybės nutarimais ir kitais teisės aktais. Neformaliojo suaugusiųjų švietimo šaltiniai: suinteresuotų neformalizuotuoju suaugusiųjų švietimu juridinių ir fizinių asmenų bei neformaliojo suaugusiųjų švietimo dalyvių lėšos; Lietuvos biudžetas ir savivaldybių biudžetai. Kursus bedarbiams ir

kitiems, ieškantiems darbo asmenims užsako teritorinė darbo birža ir finansuoja juos iš užimtumo fondo bedarbių rėmimo įstatymo nustatyta tvarka“ (Švietimo ir mokslo ministro įsakymas Nr.15).

Nacionalinio lygmens dokumentai, susiję su suaugusiųjų švietimu yra šie:

1. Lietuvos švietimo koncepcija. Vilnius. 1992 (suaugusiųjų formalus mokymas/neformalus švietimas pasirinktoje veikloje, švietimo specialistų rengimas);
2. Lietuvos suaugusiųjų švietimo sistemos koncepcija. LR. Kultūros ir švietimo ministerija. Vilnius, 1993. (Lietuvos suaugusiųjų švietimo koncepcija - Andragogikos mokslinio tyrimo centrų kūrimas, jų veiklos organizavimas bei skatinimas. Andragogų, kaip savarankiškos švietimo specialistų profesijos pripažinimas, jų rengimo, kvalifikacijos kėlimo bei perkvalifikavimo sistemų kūrimas. Švietimo vaidmens stiprinimas);
3. LR Neformaliojo suaugusiųjų švietimo įstatymas. Vilnius, 1998-05-30, Nr. VIII-822 (Neformaliojo švietimo formos: organizuota tikslinė savišvieta, kursai);
4. Švietimo gairės. (Lietuvos švietimo plėtotės strateginės nuostatos 2003-2012 metai. Projektas.), 2002.
5. LR švietimo įstatymo pakeitimo įstatymas. 2003-06-17. Nr. IX-1630
6. Valstybės švietimo strategijos 2003-2012 metų nuostatos. LR 2003-07-04 nutarimas Nr. IX-1700 (2003–2012 m. pagrindiniai valstybės švietimo plėtotės siekiai: 1) sukuriama veiksminga ir darni, atsakingu valdymu, tikslingu finansavimu ir racionalių išteklių naudojimu pagrįsta švietimo sistema; 2) išplėtojama tęstinė, mokymąsi visą gyvenimą laiduojanti ir prieinama, socialiai teisinga švietimo sistema; 3) užtikrinama švietimo kokybė, atitinkanti atviroje pilietinėje visuomenėje ir rinkos ūkyje gyvenančio asmens, visuotinius dabarties pasaulio visuomenės poreikius);
7. Mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategija. ŠMM. Vilnius, 2004-03-26. Nr. ISAK-433/A-83 (Mokymosi visa gyvenimą užtikrinimo strategija. Sudarytas priemonių planas iš 8 punktų. Valstybinės švietimo strategijos 2003-2012 metų gairės. Išplečiama bendrojo lavinimo, profesinio ir ypač aukštųjų mokyklų tęstinio mokymosi programos. Sukuriama neformalaus švietimo programų ir modulių akreditavimo tvarka. Sukuriama įvairiais mokymosi būdais įgytų kompetencijų formalaus pripažinimo sistema).

Neformaliojo suaugusiųjų švietimo įstatymas Lietuvoje priimtas 1998 m., įpareigoja neformaliojo suaugusiųjų švietimo vykdytojus ir jų socialinius partnerius padėti įgyvendinti prigimtine žmogaus teise visą gyvenimą ugdyti savo asmenybę. Lietuvos Respublikos neformaliojo suaugusiųjų švietimo įstatymo antrame straipsnyje neformalus suaugusiųjų švietimas minimas kaip „asmens ir visuomenės interesus atliepiantis mokymasis, lavinimasis ar studijos, kurias baigusiam neišduodamas valstybės pripažįstamas dokumentas, patvirtinantis išsilavinimo, tam tikros jo pakopos ar atskiro reglamentuoto modulio baigimą arba kvalifikacijos įgijimą. Literatūroje siūloma naudoti įvairias neformalaus švietimo sąvokas, kurios geriau atskleistų šios veiklos pobūdį, pavyzdžiui, savarankiškas ar savarankiškai organizuojamas mokymasis, mokymasis darbo procese ir kita.

Pagrindiniai neformaliojo suaugusiųjų švietimo uždaviniai yra šie:

1. padėti asmeniui tenkinti savišvietos poreikius, plėtoti savo kultūrinius interesus;
2. ugdyti asmens kūrybines galias ir gebėjimus;
3. padėti asmeniui tapti aktyviu demokratinės visuomenės piliečiu;
4. sudaryti sąlygas įgyti profesinei veiklai reikalingų teorinių žinių ir praktinių gebėjimų, taip pat sąlygas kvalifikacijai tobulinti.

(<http://www.studijos.lt/istatymas/10/0/Neformaliojo-suaugusiųjų-svietimo-istatymas> 2009 02 21).

Suaugusiųjų neformaliam švietimui Lietuvos Respublikos neformaliojo švietimo įstatyme priskiriamos dvi kryptys: profesinei veiklai reikalingų žinių įgijimas ir gebėjimų lavinimas, tobulinimas bei asmens bendros kultūros ugdymas. Profesinis neformalus ugdymas yra skirtas darbo veiklai reikalingiems įgūdžiams tobulinti, kad asmuo išliktų darbo rinkoje arba galėtų į ją grįžti. Neprofesinis neformalus švietimas dažniausiai nėra susijęs su profesija ir apima sociokultūrinės švietimo sritis.

Nemažai diskusijų sukėlė 2001 m. gegužės – birželio mėn. Lietuvoje vykęs „Mokymosi visą gyvenimą memorandumas“. Aptarimą, koordinuojant Švietimo ir mokslo ministerijai, organizavo Lietuvos suaugusiųjų švietimo asociacija. Aptarimas apėmė plačias diskusijas politikų, socialinių partnerių bei regionų lygmeniu. Buvo nutarta, jog Lietuva neturi nuoseklios ir integruotos mokymosi visą gyvenimą strategijos. Tuomet buvo numatyti trys mokymosi visą gyvenimą strategijos kūrimo tikslai:

1. Kelti mokymosi motyvą bei lavinti mokymosi gebėjimus ikimokyklinio ir pagrindinio išsilavinimo lygiais (siekiama išvengti anksti paliekančiųjų formaliąją švietimo sistemą bei mokymąsi visą gyvenimą).

2. Įgyvendinti kaupiamuosius mokymosi pasiekimų sertifikatus (mokymosi portfolio) neprivalamojo bei tęstinio švietimo lygiais. Tai sudarytų galimybę pašalinti kliūtis tarp akademinio bei profesinio išsilavinimo, formalaus bei neformalaus mokymosi, motyvuoti kiekvieną asmenį toliau mokytis, o darbdavius – investuoti į organizacinę mokymą bei personalo tobulinimą.
3. Kuo labiau įtraukti NVO bei socialinius partnerius į suaugusiųjų švietimo plėtrą („Mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategija“, 2004, kovo 26 d, įsakymu Nr. ISAK - 433/A1-83).

Lietuvoje yra sukurta neformalųjį švietimą reguliuojanti įstatyminė bazė bei parengti strateginiai sistemos plėtros dokumentai, kurie atitinka Europos Komisijos direktyvas bei „Mokymosi visą gyvenimą“ memorandume suformuluotas nuostatas. Pakankamai geras teisinis pagrindas neformaliojo suaugusiųjų švietimo sistemos plėtrai. Tačiau Lietuvoje tobulinama neformaliojo švietimo sistema dar nepakankamai išplėtota, todėl sunku tenkinti kiekvieno poreikius ir padėti žmonėms sėkmingai įgyti kompetencijas, reikalingas integruotis į darbo rinką.

Didžiausias neformaliojo suaugusiųjų švietimo trūkumas Lietuvoje - neformaliojo mokymosi oficialaus pripažinimo sistemos nebuvimas. Įgyta profesinė kvalifikacija nėra formaliai vertinama ar pripažįstama. Tai mažina mokymosi patrauklumą ir konkurencingumą darbo rinkoje, todėl mažėja žmogaus motyvacija siekiant naujų kompetencijų neformaliai.

4. VAIKŲ, UŽAUGUSIŲ ŠEIMOSE IR GLOBOS NAMUOSE, ĮSIDARBINIMO IR KARJEROS LYGINAMOSIOS ANALIZĖS TYRIMO REZULTATAI, ANALIZĖ IR INTERPRETACIJA

4.1. Tyrimo metodologija

Tyrimė dalyvavo 6 asmenys, augę pilnose šeimose iš Panevėžio apsk, Vilniaus m., Kauno m. Dalyvių pasiskirstymas pagal lytį – 3 moterys ir 3 vyrai, amžiaus vidurkis – 25, 5 metų.

Kitą tiriamųjų grupę sudarė 6 asmenys, augę vaikų globos namuose (3 užaugę Panevėžio Algimanto Bandzos vaikų globos namuose, 2 - Šiaulių vaikų globos namuose, 1 asmuo įvardijo dažnai keičęs gyvenamąją vietą). Dalyvių pasiskirstymas pagal lytį - 3 moterys ir 3 vyrai, amžiaus vidurkis – 24,5 metų.

Pastaba. Simbolių reikšmė: GN - globos namuose augę asmenys; Š – šeimose augę asmenys.

Suaugusiųjų asmenų neformalaus švietimo/mokymosi sąvoka tyrimo kontekste apima: mokymąsi tobulinant savo profesinę kvalifikaciją, įvairių neformalių savišvietos kursų (pavyzdžiui, meninių, užsienio kalbų, kompiuterinio raštingumo), konferencijų lankymą.

Respondentai (trumpas pristatymas)

Globos namuose užaugę vaikai

1. Viktorija - 20m. Netekėjusi. Išsilavinimas – vidurinis. Mokosi profesinėje mokykloje – floristė. Bedarbė. Gyvena profesinės mokyklos bendrabutyje, Panevėžyje.
2. Ramunė – 27m. Ištekėjusi. Išsilavinimas – aukštasis, magistro 1. Specialybės – ikimokyklinis ir priešmokyklinis ugdymas (bakaluro 1), edukologija (magistro 1). Motinystės atostogose. Iki jų dirbo mokslinio centro tarptautinio projekto sekretore. Gyvena nuosavame bute, Šiauliuose.
3. Vita – 30m. Netekėjusi. Išsilavinimas – profesinis. Specialybė – apdailininkė. Darbo pareigos – apdailininkė. Gyvena nuosavame bute, Kaune.
4. Egidijus - 20m. Nevedęs. Išsilavinimas – vidurinis. Mokosi profesinėje mokykloje – įmonių prekybos vadybininko padėjėjas. Bedarbis. Gyvena profesinės mokyklos bendrabutyje, Panevėžyje.

5. Arūnas – 23m. Nevedęs. Išsilavinimas – vidurinis. Mokosi LDRM centre. Specialybė – stalius. Bedarbis – atlieka praktiką. Gyvena nuomuojamame bute su drauge, Šiauliuose.
6. Darius - 26m. Nevedęs. Išsilavinimas – aukštasis neuniversitetinis. Specialybės – technikos operatorius (profesinis), verslo vadyba (aukštasis neuniversitetinis). Gyvena nuomuojamame kambaryje, Panevėžyje.

Šeimose užaugę vaikai

1. Asta – 25m. Netekėjusi. Išsilavinimas – aukštasis neuniversitetinis. Specialybė – socialinis darbas. Darbo pareigos – pardavėja-konsultantė. Gyvena nuomuojamame bute, Klaipėdoje.
2. Jurgita – 25m. Netekėjusi. Išsilavinimas – aukštasis neuniversitetinis. Specialybė – kineziterapija. Darbo pareigos – pardavėja-konsultantė. Gyvena tėvų dovanotame bute, Kaune.
3. Jolita – 27m. Netekėjusi. Išsilavinimas – aukštasis universitetinis. Specialybė – dailės mokytoja, pedagogė, dailininkė. Darbo pareigos – pardavėja-konsultantė, vadybininkė. Gyvena nuomuojamame bute su seserimi, Vilniuje.
4. Paulius – 25m. Nevedęs. Išsilavinimas – profesinis. Specialybė – pardavėjas-prekių žinovas. Darbo pareigos – pardavėjas-prekių žinovas. Gyvena tėvų namuose, Panevėžio raj.
5. Žilvinas – 25m. Nevedęs. Išsilavinimas – aukštasis universitetinis, magistro l. Specialybė – informatika. Darbo pareigos – programuotojas; sistemų administratorius. Gyvena tėvų bute, Panevėžyje.
6. Marius – 26m. Nevedęs. Išsilavinimas – aukštasis neuniversitetinis. Specialybė – informacinės technologijos. Darbo pareigos - technikas IKT priežiūrai; meistras. Gyvena tėvų namuose, Panevėžio raj.

Tyrimo etapai

Duomenų rinkimas, duomenų analizė ir sisteminimas, duomenų interpretavimas, rezultatų pristatymas. Tiriamieji iš anksto buvo informuoti apie interviu temą, tačiau išsamiai klausimai nebuvo pateikti.

Duomenų rinkimas ir fiksavimas

Tyrimo duomenys rinkti kokybinio (pusiau struktūruoto) interviu būdu, pateikiant atvirus klausimus, pokalbį įrašinėjant. Interviu metu buvo stengiamasi netrikdyti respondentų klausimais apie dalykus, kurie nesisiję su įrašinėjamu interviu, tačiau stengtasi išlaikyti atvirumą.

Užrašuose, pastabose ir dienoraštyje buvo siekiama kuo mažiau iškraipyti tyrimo lauką: žymima kas pasirodė naudinga, netikėta, nauja; stengtasi suprasti ir užrašyti kalbų bei veiksmų motyvus. Pokalbiai buvo įrašomi į telefoną, naudojant jame esantį diktofoną.

Tyrimo gairės

Pateikiami klausimai respondentams buvo orientuoti į:

1. Mokymosi/studijų krypties rinkimąsi, kilusius sunkumus;
2. Vidinius ir išorinius veiksnius, kurie įtakojo mokymosi/studijų rinkimosi kryptį;
3. Norų ir galimybių suderinamumą renkantis profesiją (noriu - galiu – reikia);
4. Darbo santykius (dirbti darbai, dirbamas darbas, pareigos, perspektyvos, kita veikla);
5. Asmens charakterio tipo nustatymą (respondentams pateiktas sąrašas išsirinkti 1 – 8);
6. Darbo reikšmės nustatymą asmens gyvenime (respondentams pateiktas sąrašas sudėlioti eilės tvarka 1 – 6);
7. Karjeros sampratos suvokimą, poreikį „kilti karjeros laiptais“;
8. Profesinio informavimo/konsultavimo institucijas (kokios turi informacijos, kokiomis paslaugomis naudojosi/asi);
9. Suaugusių asmenų neformalų švietimą (sampratos suvokimas, turima informacija apie galimybę mokytis, kur mokėsi, rezultatai, kt);
10. „Mokymasis visą gyvenimą – kas tai?“ (Ar reikia mokytis suaugusiam žmogui? Dėl kokių priežasčių? Kada?, kt).

Duomenų rinkimas vyko nuo 2009 rugsėjo 01 iki 2009 lapkričio 10.

Duomenų sisteminimas ir vertinimas

Duomenų rinkimas, sisteminimas ir analizės procesas vyko visą tiriamąjį laiką. Respondentų tekstai redaguojami minimaliai – ištrinti tolimi nukrypimai nuo tyrimo problematikos, kalbos netikslumai, įvairūs pašalinių žmonių intarpai, trukdymai.

Tyrimo rezultatai

Tyrimo metu gauti rezultatai pateikiami pagal išryškėjusias temas. Iš respondentų pasisakymų galima matyti, jog globos namuose ir šeimose užaugusių vaikų atsakymai išsiskyrė.

4. 2. Veiksniai, lėmę šeimose ir globos namuose užaugusių vaikų profesijos rinkimosi motyvus

Visi globos namuose užaugę vaikai buvo paklausti *ar planuoja mokytis netolimoje ateityje/ tęsti studijas?*

4. 2. 1 lentelė. Globos namuose užaugusių asmenų planai mokymosi/studijų atžvilgiu

Planai mokymosi/studijų atžvilgiu	Mokymosi/studijų planai?
Egidijus: Tai aišku. Baigęs žadu stoti į psichologiją arba į kunigų seminariją. (20)	Planuoja tęsti studijas (pastaba: aukštesnė studijų pakopa, kita specialybė).
Arūnas: Bus matyt, jei bus galimybė, tęsime.(23)	Esant galimybėms mokysis/studijuos.
Darius: Ne.(26)	Nesimokys.
Viktorija: Net neįsivaizduoju. (20)	Neturi nuomonės.
Ramunė: Taip, toliau edukologiją.(27)	Studijuos.
Vita: Galvoju stot į aukštesniąją, kaip ten, kolegiją. (30)	Planuoja studijuoti.

4. 2. 2 lentelė. Šeimose užaugusių asmenų planai mokymosi/studijų atžvilgiu

Planai mokymosi/studijų atžvilgiu	Mokymosi/studijų planai?
Paulius: Stengsimės. (25)	Planuoja studijuoti (dalinė citata: gal reikėtų aukštesnio mokslo)
Žilvinas: Buvo planų pradėti doktorantūrą, bet dabar poilsio reikia. (25)	Studijos atidėtos (nuovargis).
Asta: Žadu mokytis, kai pagerės finansinė padėtis. Tęstinėse studijose. (25)	Tęstinės studijos atidėtos (finansiniai sunkumai).

Apibendrinant respondentų atsakymus galima daryti prielaidą, jog šeimose ir globos namuose užaugusių asmenų motyvacija mokytis panaši. Vyrų ir moterų atsakymai pastebimai neišsiskyrė.

Respondentams buvo užduotas klausimas: „ Ar sunku buvo išsirinkti mokymosi/studijų kryptį?“

4. 2. 3 lentelė. Globos namuose augusių vaikų mokymosi/studijų krypties pasirinkimas

Ar sunku buvo išsirinkti mokymosi/studijų kryptį?	Mokymosi/studijų krypties pasirinkimas
Viktorija: Aš net nenorėjau būti floriste, bet kai atvažiuavau nebuvo vietų į kitas, tai teko šitą rinktis. (20)	Per vėlai pristatyti dokumentai, mažas profesijų pasirinkimas, pasirinkta nenorima mokymosi kryptis.
Ramunė: Kaip ir kiekvienam, svarstymų daug. Labiau norėjau būti pedagoge, bet kai pagyveni įgauni gyvenimiškos patirties, viskas “susidėlioja savaime”. (27)	Daug svarstymų, pasirinkta/įgyta ne norimiausia profesija.
Vita: Ne, nesunku. Žinojau ko noriu. (30)	Buvo apsisprendusi.
Egidijus: Nesunku, nes mokėsi daug draugų. Sakė, kad čia nesunku ir lengva, gerai baigsiu. (...) Labiau norėjau barmenu – padavėju, bet nebebuvo vietų. (20)	Buvo apsisprendęs dėl mokymosi įstaigos, per vėlai pristatyti dokumentai, pasirinkta ne norimiausia mokymosi kryptis.
Arūnas : Kad staliaus labiausiai patiko. (23)	Svarstymų nedaug.
Darius: Didesni šansai įstot buvo. (...) Labiausiai norėjau į teisę įstot. (...) Pirmą gal lengviau, antrą kaip spėjau, taip įstojau. (26)	Didesnė tikimybė įstoti, pasirinkta ne norimiausia mokymosi kryptis, per vėlai pristatyti dokumentai.

4. 2. 4 lentelė. Šeimoje augusių vaikų mokymosi/studijų krypties pasirinkimas

Ar sunku buvo išsirinkti mokymosi/studijų kryptį?	Mokymosi/studijų krypties pasirinkimas
Asta: Ne, buvau apsisprendusi, žinojau ko noriu. (25)	Buvo apsisprendusi.
Jurgita. Nelabai (...) Stomatologiją dar svarsčiau (...) Dėl finansinių galimybių ir sportas „prie širdies“. (Pasirinkimo priežastys). (25)	Svarstė kelis studijų krypties pasirinkimo variantus.
Jolita. Ne. Tuo metu tai buvo vienintelis mano pašaukimas. (27)	Buvo apsisprendusi.
Paulius: Ne, labai nesunku. (...) Rinkausi iš dviejų (...) Pagalvojau, kad lengviau bus, nes technika nelabai traukė. (25)	Svarstė kelis mokymosi krypties pasirinkimo variantus.
Žilvinas: Ne, nelabai reikėjo rinktis, nes nuo 5 – 6 klasės programuoju, tai jau buvo aišku, kad būsiu informatikas. (25)	Buvo apsisprendęs.
Marius: Ne, žinojau iš anksto. (26)	Buvo apsisprendęs.

Lyginant respondentų atsakymus galima daryti prielaidas, kad:

- Šeimose augę vaikai atsakingiau planavo savo ateitį rinkdamiesi mokymosi/studijų kryptį;

- Šeimose užaugę respondentai buvo apsisprendę dėl būsimos mokymosi/studijų krypties ar svarstė kelis pasirinkimo variantus. Pusė globos namuose augusių vaikų rinkdamiesi mokymosi/studijų kryptį sprendimą priėmė skubotai (pvz. atvažiavę į mokymo įstaigą pristatyti dokumentų išsirinko mokymo kryptį; nuėjęs į LDRMT skubotai išsirinko mokymus);
- Ne vienam globos namuose augusiam respondentui mokymosi įstaiga (gyvenamoji vieta) buvo svarbesnė nei mokymosi kryptis;
- Šeimose augę vaikai nedarė klaidų dokumentų pristatymo, registracijos laikotarpiu, nevėlavo jų pristatyti, kas buvo būdinga pusei globos namuose augusių respondentų. Tai apribojo galimybes rinktis norimą mokymosi kryptį.

Respondentams buvo užduotas klausimas: „Kas, Jūsų nuomone, svarbu renkantis profesiją?“

Tiriamųjų atsakymai stipriai neišsiskyrė.

4. 2. 5 lentelė. Globos namuose užaugusiems vaikams svarbu renkantis profesiją

Globos namuose užaugusiems vaikams svarbu renkantis profesiją	Kas svarbu renkantis profesiją?	Individualūs veiksniai, įtakoje profesijos pasirinkimą
Viktorija: Gal, kad patiktų ta profesija. (20)	<ul style="list-style-type: none"> • Mėgiamas darbas 	Profesinis pašaukimas.
Ramunė: Jaunam žmogui tai reikia atsižvelgti į darbo galimybes, šiandieninę rinką. Kiek tu galėsi įsidarbinti, kiek tu galėsi būti naudingas. Aišku labai svarbi finansinė pusė, nes galvojame apie atlyginimą. (27)	<ul style="list-style-type: none"> • Įsidarbinimo galimybės; • Galimybė save realizuoti; • Finansinė nauda. 	Asmeninė motyvacija; Darbo rinka.
Vita: Kad norėtum tikrai dirbti tą darbą ateityje. (30)	<ul style="list-style-type: none"> • Mėgiamas darbas. 	Profesinis pašaukimas.
Egidijus: Svarbu, kad tau ji patiktų, kad tau jis būtų „prie širdies“. Kad tu „ją pasiimsi“ ir nenorėsi mokytis, bus sunku, tai negerai. Kad būtų geresnis ateities pasirinkimas. Kad rastum tokį darbą, kuris būtų gerai apmokamas. (...) Atsižvelgiau į tai, kad norėčiau mokytis ir į tai, kad man patiktų. (20, V)	<ul style="list-style-type: none"> • Motyvacija mokytis; • Įsidarbinimo galimybės; • Finansinė nauda įsidarbinus; • Mėgiamas darbas. 	Profesinis pašaukimas; Asmeninė motyvacija.
Arūnas: Kad tau patiktų. (23)	<ul style="list-style-type: none"> • Mėgiamas darbas. 	Profesinis pašaukimas.
Darius: Pagal galimybę, pagal norus. (26)	<ul style="list-style-type: none"> • Galimybės; • Norai. 	Profesiniai interesai.

Daugiau nei pusė globos namuose užaugusių vaikų, kaip vieną pagrindinių veiksnių, įtakojusių profesijos pasirinkimą įvardijo profesinį pašaukimą. Pasak Jovaišos (1993), tai motyvacinių, potencialių ir charakterologinių individo savybių derinys, teikiantis galimybę pasirinkti profesiją, vėliau – jausti pasitenkinimą savo atliekamu darbu ir rezultatais. Keli respondentai pažymėjo, jog svarbi asmeninė motyvacija, kuri siejasi su savęs realizavimu. Profesinius interesus galima įvardyti „galiu – noriu“ suderinamumu.

4. 2. 6 lentelė. Šeimose užaugusiems vaikams svarbu renkantis profesiją

Šeimose užaugusiems vaikams svarbu renkantis profesiją	Kas svarbu renkantis profesiją?	Veiksniai, įtakoje profesijos pasirinkimą
Asta: Mano nuomone, svarbu tai, ko žmogus tikisi, kas labiausiai patinka, ko tikisi gyvenime. (25)	<ul style="list-style-type: none"> • Tikslai; • Mėgiamas darbas. 	Profesinis pašaukimas
Jurgita: Manau, kad ta veikla tave nuolat skatintų tobulėti, kad galėtum save nuolat realizuoti, kad jaustumėisi „savose rogėse“. (25)	<ul style="list-style-type: none"> • Galimybė tobulėti; • Savirealizacija. 	Asmeninė motyvacija
Jolita: Norai ir galimybės ateityje. (27)	<ul style="list-style-type: none"> • Galimybės; • Norai. 	Profesiniai interesai
Paulius: Nelabai galiu pasakyti, potraukis gal daugiau. Įsivaizduoji dirbančius kitus asmenis ir išsirenki.(25)	<ul style="list-style-type: none"> • Potraukis; • Mėgiamas darbas. 	Polinkiai
Žilvinas: Dažniausiai žmonėms darbas siejasi ne su malonumu, pramogom, o su pajamų šaltiniu. Tai iš esmės pagrindinis dalykas yra uždarbis. Tada eina, kai darbas malonus yra labai sudėtinga. (25)	<ul style="list-style-type: none"> • Malonumas; • Finansinė nauda. 	Asmeninė motyvacija; Darbo rinka.
Marius: Kad vėliau norėtum dirbti mėgiamą darbą. (26)	<ul style="list-style-type: none"> • Mėgiamas darbas. 	Profesinis pašaukimas

Apibendrinant atsakymus į klausimą: „Kas, Jūsų nuomone, svarbu renkantis profesiją?“ šeimose užaugę vaikai, kaip ir globos namuose užaugę asmenys, pirmoje vietoje išskiria profesinį pašaukimą – rinkdamiesi specialybę atsižvelgtų/atsižvelgė, kad ateityje darbas būtų mėgiamas. Globos namuose užaugusiems respondentams renkantis profesiją labiau rūpi įsidarbinimo galimybės bei finansinė nauda, o šeimose augusiems asmenims – galimybės save realizuoti, tobulėti.

Respondentams buvo užduodami klausimai apie išorinius ir vidinius veiksnius, kurie įtakoją ar galėjo įtakoti mokymosi/studijų krypties pasirinkimą (remiantis „Karjeros valdymas“, A. Sakalas, A. Šalčius, 1997, 1. 3. 1 lentelė. Profesijos pasirinkimą įtakojantys veiksniai, plačiau žiūrėti pl. 21).

Buvo norima išanalizuoti, kaip stipriai vidiniai ir išoriniai veiksniai įtakojo šeimose ir globos namuose užaugusių respondentų apsisprendimą renkantis mokymosi/studijų kryptį. Atsižvelgiant į pateikiamus respondentų atsakymus ne visiems buvo užduodami klausimyne parengti klausimai.

4. 2. 7 lentelė. **Išoriniai veiksniai, galimai lėmę globos namuose ir šeimose užaugusių vaikų profesijos pasirinkimą**

	Globos namuose užaugę vaikai		Šeimose užaugę vaikai	
	Vyrai	Moterys	Vyrai	Moterys
Finansinė padėtis (socialiniai veiksniai)	Egidijus: Išėjau (iš globos namų) turėdamas 200lt, o dabar gaunu po 520lt/mėn. (20) Arūnas: Ne (23)	Viktorija: Pašalpa. Stipendiją. (Gauna šiuo metu) (20) Vita: Taip negalvojau. (30)	Paulius: Taip (ribota tėvų finansinė parama) (25) Žilvinas: Tėvai padėjo. (25) Marius: Taip. (26)	Asta: Taip, padėjo (tėvai). Tačiau stengiausi pagalbos prašyti kuo mažiau. (25) Jurgita: Iš dalies. (25) Jolita: Beabejo, nes mokslai buvo mokami. Tėvai padėjo. (27)
Paklausi/populiari specialybė (ekonominiai, visuomeniniai veiksniai)	Egidijus: Yra daug vadybininkų, tai galimybė susirasti darbą yra nemaža, bet šiais laikais, tai nelabai ką susirasi. (20) Arūnas: Iš dalies atsižvelgiau. (23) Darius: Taip, aišku. (26)	Viktorija: Nedirbsiu šito darbo, ieškosiu kito. (20) Ramunė: Tuo metu tikrai ne. (27) Vita: Taip. Ir dabar super paklausi. (30)	Paulius: Taip. (25) Žilvinas: Paprasčiausiai ateis laikas, kai Lietuvoje jų paklausa bus gan didelė. Perspektyvas mačiau. (25) Marius: Taip. (26)	Asta: Aš į tai nežiūrėjau. Galvojau apie patinkančią. (25) Jurgita: Taip domėjausi tuo. (25) Jolita: Rinkausi pagal savo ir tėvų norus. Norėjau meninio išsilavinimo. (27)

4. 2. 8 lentelė. Išorinių veiksnių, galimai lėmusių globos namuose ir šeimose užaugusių vaikų profesijos pasirinkimą, analizė

	Panašumai atsakymuose	Skirtumai tarp globos namuose ir šeimose augusių respondentų
Finansinė padėtis (socialiniai veiksniai)	Mokymosi/studijų laikotarpiu visi respondentai sulaukė materialinio palaikymo iš aplinkos (giminaičių, valstybės).	Visi šeimose užaugę respondentai mokymosi/studijų laikotarpiu sulaukė materialinio palaikymo iš tėvų. Globos namuose užaugę respondentai finansinės pagalbos sulaukė/sulaukia iš valstybės (Nedirbantiems dieninių studijų studentams, kuriems iki pilnametystės ar santuokos sudarymo buvo nustatyta vaiko globa (rūpyba), taip pat nedirbantiems dieninių studijų studentams, kurių abu tėvai (turėtas vienintelis iš tėvų) yra mirę, pirmą kartą įgyjantiems bakalauro ar magistro laipsnį arba profesinę kvalifikaciją, mokymosi laikotarpiu, iki jiems sukanka 24 metai, mokama 500 Lt dydžio našlaičio stipendija. (http://www.endi.lt/page.php?id=12 , 2009 11 15)
Paklausi/populiari specialybė (ekonominiai, visuomeniniai veiksniai)	Globos namuose ir šeimose užaugę respondentai vyrai, rinkdamiesi profesiją atsižvelgė, jog ji paklausi, perspektyvi. Abiejų grupių moterys renkančios profesiją labiau atsižvelgė į patinkančią profesiją, vadovavosi jausmais (išskyrus vieną respondentę).	Iš globos namuose užaugusių respondentų pasisakymų pastebima, jog jau yra respondentė neabejojanti pasirinkusi netinkamą mokymosi kryptį, dvejojantis asmuo, jog negalės rasti darbo pagal pasirinktą mokymosi kryptį.

Lyginant globos namuose ir šeimose užaugusių respondentų duomenis galima daryti išvadas, kad:

- Mokymosi/studijų laikotarpiu visi respondentai sulaukė materialinio palaikymo iš aplinkos. Esminis skirtumas: šeimose augusius vaikus rėmė jų artimieji, o globos namuose augusių asmenų rėmėja buvo/yra valstybė.
- Rinkdamiesi mokymosi/studijų kryptį apie galimybę įsidarbinti pagal įgytą išsilavinimą, perspektyvas darbe daugiau galvojo šeimose užaugę asmenys.

Vidiniai veiksniai, galimai lėmę profesijos pasirinkimą, analizuojami 4. 2. 9 – 1 - 4. 2. 9 – 7 lentelėse.

4. 2. 9 – 1 lentelė. **Sveikata, galimai įtakojusi globos namuose ir šeimose užaugusių vaikų profesijos pasirinkimą**

	Globos namuose užaugę vaikai		Šeimose užaugę vaikai	
	Vyrai	Moterys	Vyrai	Moterys
1. S V E I K A T A	Egidijus: Aš nemanau, kad man sveikata sustreikuos, kad aš kokius dokumentus panešiosiu ar prie kompiuterio parašysiu. (20) Arūnas: Būtinai.(23) Darius: Tai, man atrodo, pirmas dalykas. (26)	Ramunė: Taip, beabejo, taip. (27) Vita: Tuo metu kažkaip nelabai, o dabar žiūriu, nes sunkus darbas. (30)	Paulius: Taip, tai buvo pagrindinė priežastis kodėl rinkausi šią specialybę. (25) Žilvinas: Kadangi pas mane yra negalia, tai negalėjau pasirinkti sportininko profesijos, bet su informatika tiesiogiai nesusiję.(25) Marius: Taip (26)	Asta: Apie tai nebuvo susimąščiusi. (25) Jurgita: Taip, domėjausi. (25) Jolita: Tuo metu ne. Bet pedagogo darbas su vaikais yra sunkus, nes labai didelis krūvis. (27)

Ne visi globos namuose ir šeimose užaugę respondentai rinkdamiesi profesiją susimąstė ar galės dirbti darbą pagal įgytą išsilavinimą dėl galimų sveikatos sutrikimų. Abiejų grupių vyrai labiau domėjosi sveikatos ir įgytos profesijos suderinamumu.

Vertybės asmenybei bręstant įtakoja nuostatų formavimąsi, kurios formuojasi socializacijos procese. Iš pradžių jos remiasi šeimos, mokyklos, socialinės aplinkos suformuotais stereotipais. Planuojant profesinę karjerą nustatome savo darbo vertybių sistemą, kuri gali padėti pasirinkti darbą. Respondentų atsakymai į klausimą apie asmenines, vertybines nuostatas pasiskirstė netolygiai vyrų tarpe.

4. 2. 9 – 2 lentelė. Asmeninės nuostatos, galimai lėmusios globos namuose ir šeimose užaugusių vaikų profesijos pasirinkimą

	Globos namuose užaugę vaikai		Šeimose užaugę vaikai	
	Vyrai	Moterys	Vyrai	Moterys
2. A S M E N I N Ė S N U O S T A T O S	Egidijus: Naudinga didesnė praktika, nenaudinga – vadybininko padėjėjas, tai alga mažesnė (20) Arūnas: Taip (23) Darius: Man atrodo, kad pagrindinis dalykas – finansai. Jeigu gerai dirbsi ir uždirbsi, tai ir karjera gera bus, ir alga bus gera, ir asmeniniai poreikiai bus patenkinti. (26)	Viktorija: Turėtų būti svarbu. (20) Ramunė: Beabejo, kad svarbu. Mano pirmoji specialybė buvo ikimokyklinis ir priešmokyklinis ugdymas. Tai darbas su mažaisiais žmonėmis, o tai didžiausias moralės ir atsakomybės reikalaujantis darbas, nors šiandien to daug kas dar nevertina. (27) Vita: Ne, nesvarbu. (30)	Paulius: Taip. (25) Žilvinas: Ne. (25) Marius: Negalvoju apie tai. (26)	Asta: Taip, atsižvelgiau. (25) Jurgita: Taip. (25) Jolita: Beabejo. Labai svarbu turėti autoritetą, kitaip vaikai tavimi nepasitikės. (27)

Renkantis mokymosi/studijų kryptį, asmeninės vertybinės, moralinės nuostatos aktualios visoms šeimose užaugusioms respondentėms. Jas palaiko dvi moterys, kurios augo globos namuose. Vyru nuomonė prieštaringa ir pasiskirstė netolygiai, du globos namuose užaugę respondentai paminėjo, jog jiems svarbiau finansinis atlygis.

Buvo domėtasi ar prieš pasirinkdami mokymosi/studijų kryptį respondentai turėjo darbo patirties, kuri galėjo įtakoti profesijos pasirinkimą.

4. 2. 9 – 3 lentelė. Darbinė patirtis, galimai įtakojusi globos namuose ir šeimose užaugusių vaikų profesijos pasirinkimą

	Globos namuose užaugę vaikai		Šeimose užaugę vaikai	
	Vyrai	Moterys	Vyrai	Moterys
3. P A T I R T I S	Egidijus: Ne (20) Arūnas: Pas gimines “prie namo stovybos”, stogo dengimas, paskui namelį iš rąstų darėm. (23)	Viktorija: Net nežinojau kas čia per dalykas. (...) “Ant apželdintojos”. (Kita darbo patirtis) (20) Ramunė: Ne, tiesioginės ne. (27) Vita: Ne. (30)	Paulius: Pagalbinio darbininko statybose, bet labai trumpai. (25) Žilvinas: Taip. (nuo 5 – 6 klasės programuoju) (25) Marius: Prieš pradėdant mokytis tai ne, neturėjau. (26)	Jurgita: Mačiau kaip kineziterapeutai dirba, patiko jų darbo pobūdis, patiko pagalba žmogui, rezultatai. (25) Jolita: Buvau baigusi dailės mokyklą, rengiau parodas. (27)

Keli šeimose augę respondentai susidūrė su specialybės, kurią nusprendė mokytis/studijuoti, tiesiogine ar netiesiogine darbine patirtimi/popamokine veikla, kurios metu turėjo galimybę susipažinti su profesinės veiklos pobūdžiu/kryptimi. Globos namuose užaugę vaikai neturėjo darbo patirties/popamokinės veiklos, kurią būtų nusprendę mokytis/studijuoti toliau.

Interesai suteikia kryptį asmenybės veiklai, motyvuoja pažinti naujus dalykus. Profesiniai interesai yra savęs suvokimo, asmenybės savybių ir poreikių rezultatas. Interesai formuojasi gabumų, vertybių, savęs vertinimo, nuostatų pagrindu bei apibrėžia tai, ką žmogus mėgsta, ko nemėgsta, o kam abejingas. Ne visi respondentai rinkdamiesi profesiją atsižvelgė į interesus. Šeimoje užaugusiems vaikams jie svarbesni.

4. 2. 9 – 4 lentelė. **Interesai, galimai lėmę globos namuose ir šeimose užaugusių vaikų profesijos pasirinkimą**

	Globos namuose užaugę vaikai		Šeimose užaugę vaikai	
	Vyrai	Moterys	Vyrai	Moterys
4. I N T E R E S A I	Egidijus: (...) nes norėjau gyventi mieste. Anksčiau buvau gyvenęs tik kaime. (20)	Viktorija: Ne, nieko panašaus (20) Ramunė: Daug popamokinės veiklos, carito organizacijoje dalyvavau. (27)	Žilvinas: Ne tik interesai, bet ir įgūdžiai jau buvo. (25)	Asta: Rinkausi socialinį darbą, nes tuo metu jis atrodė įdomus, perspektyvus. Buvo galimybė save tobulinti, išbandyti, pateikti. (25)

Polinkis yra asmenybės kryptingas vienos ar kitos veiklos pasirinkimas, kuris kyla iš žmogaus poreikio veikti, siekimo tobulinti veiklai būdingus gebėjimus ir įgūdžius. Iš pateiktų respondentų atsakymų galima daryti prielaidą, kad polinkiai yra pakankamai aktualūs renkantis profesiją.

4. 2. 9 – 5 lentelė. **Polinkiai, galimai įtakoję globos namuose ir šeimose užaugusių vaikų profesijos pasirinkimą**

	Globos namuose užaugę vaikai		Šeimose užaugę vaikai	
	Vyrai	Moterys	Vyrai	Moterys
5. P O L I N K I A I	Egidijus: Na, man tikrai geriau „prie popieriaus“ dirbt, kompiuteriu, nei traktoriumi per laukus važinėti. (20) Darius: Man tada labiau pinigai rūpėjo. (26)	Ramunė: Beabejo, kad tas kuris galvoja, kad ar aš pabaigęs galėsiu būti geru specialistu, kiek aš galėsiu būti naudingas kitiems – beabejo stengiasi tobulinti ne tą vieną savo kryptį, bet žiūrėti globaliau. (27)	Marius: Trauka buvo. (26)	-

Gebėjimus, kurių pagrindą sudaro žinios, mokėjimai bei įgūdžiai, dauguma apklaustų respondentų įvardijo kaip žinių siekimą.

4. 2. 9 – 6 lentelė. **Gebėjimai, galimai įtakoję globos namuose ir šeimose užaugusių vaikų profesijos pasirinkimą**

	Globos namuose užaugę vaikai		Šeimose užaugę vaikai	
	Vyrai	Moterys	Vyrai	Moterys
6. G E B Ė J I M A I	Arūnas: Ne tai, kad gabumai, bet reikėjo. Išmokau, savaime gavosi. (23)	Vita: Meninių gabumų turėjau, dizaino, spalvų parinkimo. (30)	-	Asta: Norėjosi padėti žmonėms, tai ir paskatino pasirinkti specialybę. (25) Jurgita: Na, domėjausi iš anksčiau, dar pusbrolio slauga, tai ir atsirado noras siekti žinių, realizuoti save. (25)

Nuo savęs vertinimo priklauso asmens savikritiškumas, reiklumas sau, požiūris į sėkmę ir nesėkmę. Teigiamas savęs vertinimas leidžia pasitikėti savo jėgomis, priimti atsakingus sprendimus, į savo ir kitų gyvenimą žiūrėti su pagarba, imtis atsakomybės kuriant savo ateitį. Respondentai nėra linkę savęs vertinti – tik viena paklausta respondentė į šį klausimą atsakė teigiamai.

4. 2. 9 – 7 lentelė. **Globos namuose ir šeimose užaugusių vaikų savęs vertinimas renkantis mokymosi/studijų kryptį**

	Globos namuose užaugę vaikai		Šeimose užaugę vaikai	
	Vyrai	Moterys	Vyrai	Moterys
7. S A V Ė S V E R T I N I M A S	Egidijus: Man pernai buvo prasčiau. Kadangi daug vietų teko keisti, tai buvo adaptacijos sutrikimas, tai nelabai bendravau. (20) Arūnas: Nelabai, aš daugiau žiūriu savęs. (23)	-	Paulius: Truputį (25) Žilvinas: Prieš pasirenkant ne. (25) Marius: Ne, ne. Nemėgstu tokių dalykų. (26)	Asta: Ne, nelyginau. Kiekvienas esame individualūs, nepanašūs vieni į kitus. (25) Jurgita: Tik po studijų atsirado galvojimas ką galėsiu padaryti. (25) Jolita: Beabejo, keli sau reikalavimus būti geriausia. (27)

Apibendrinant vidinių veiksnių įtaką renkantis mokymosi/studijų kryptį galima daryti išvadas, kad:

- Ir šeimose, ir globos namuose užaugę vyrai rinkdamiesi mokymosi/studijų kryptį labiau atsižvelgė į sveikatos galimybes nei moterys;
- Asmeninės vertybinės, moralinės nuostatos svarbios daugumai respondentų (ypač moterims);
- Globos namuose augę vaikai, priešingai nei šeimose, neturėjo darbinės patirties/popamokinės veiklos, kuri būtų paskatinusi pasirinkti mokymosi/studijų kryptį;
- Interesai, renkantis profesiją, svarbesni šeimose užaugusiems asmenims;
- Polinkiai svarbūs renkantis profesiją daugumai apklaustų respondentų;
- Dauguma respondentų neigiamai žvelgia į savęs vertinimą.

Interviu su respondentais metu buvo norima išsiaiškinti, kokios informacijos ir kur ieškojo šeimose ir globos namuose užaugę asmenys, su kuo konsultavosi rinkdamiesi mokymosi/studijų kryptį. Respondentams užduodant klausimus buvo norėta išanalizuoti ar sprendimas dėl pasirinktos mokymosi/studijų krypties buvo apgalvotas iš anksto, įtakotas trečiųjų asmenų, priimtas skubotai ar įtakotas kitų veiksnių.

Respondentai buvo klausinėjami:

- kur ieškojo informacijos rinkdamiesi mokymosi/studijų kryptį;
- iš kokių artimųjų/pažįstamų asmenų sulaukė patarimų ir kaip stipriai jie įtakojo profesijos pasirinkimą;
- ar turėjo autoritetų/pavyzdžių, kurie paskatino rinktis konkrečią mokymosi/studijų kryptį;
- apie profesijos pasirinkimo konsultantus bei suteiktų paslaugų kokybę.

4. 2. 10 lentelė. **Informacija apie mokymosi/studijų krypties rinkimąsi iš aplinkos**

	Globos namuose užaugę vaikai		Šeimose užaugę vaikai	
	Vyrai	Moterys	Vyrai	Moterys
Internetinės svetainės, studijų laikraštis, kita	Egidijus: Ne. Aš jau buvau apsisprendęs stoti į šitą mokyklą ir viskas. Kai atvažiavau išsirinkau ir profesiją, nes buvo normaliausia. (20)	Ramunė: Tikrai ne. (27) Vita: Skaičiau žurnalą tik. (30)	Paulius: Ne. (25) Žilvinas: Standartinis laikraštukas „Kur studijuoti“. (25)	Asta: Taip, internete, studijų žurnale. (25) Jurgita: Taip, ir internete ieškojau informacijos, skaičiau žurnalą, su tėvais ir draugais kalbėjau apie specialybes. (25)
Asmenys, kurie patarė renkantis profesiją	Egidijus: Renkantis profesiją nesulaukiau patarimų, aš vienas pats savo galva. (20) Arūnas: Aš kaip ir niekam nieko nesakiau. Man iš to duona reikės valgyti gyvenime, ne patarėjams. (23)	Vita: Ne, nieko neklausiau, nesidomėjau, tik taip. Aš norejau ir viskas. (30)	Žilvinas: Jokių. Nieko neklausiau patarimo. (25)	Asta: Iš šeimos gydytojos, pažįstamų. (25) Jolita: Rinkausi pagal savo ir tėvų norus. Norejau meninio išsilavinimo. (27)
Autoritetai/pavyzdžiai	Egidijus: Ne, neturėjau. (20)	Ramunė: Renkantis pedagogo profesiją tikrai ne. Tik suvokimas, kad man tai patinka, kad tinku tai specialybei. Einant toliau tikrai buvo. (27)	Paulius: Ne. (25) Žilvinas: Ne. Su autoritetais labai sudėtinga. Manau, kad gyvų žmonių autoritetų nebūna. (25)	Asta: Ne, neturėjau. Norejau save išbandyti. (25) Jurgita: Būtent gydančios pusbrolių kineziterapeutės pavyzdys. (25)
Profesijos pasirinkimo konsultantai	Egidijus: 10 – oje klasėje mus vežė į proftechninę mokyklą (20) Arūnas: Ne, nebuvo. (23) Darius: Buvo jau, bet neklausiau aš. (26)	Viktorija: Buvo šitoj mokykloj, pasakojo apie floristiką, patį darbą, bet ilgai neklausiau, greitai išėjau. (20) Ramunė: Mes atlikinėjom, bet tai nebuvo profesijos konsultantas, o mūsų mokytoja. (27) Vita: Ne, dar nebuvo. (30)	Paulius: Nebuvo. (25) Žilvinas: Tuomet dar nebuvo. (25) Marius: Žinot, kai aš mokiausi tokių, turbūt, dar nebuvo, arba neatsimenu. (26)	Asta: Ne, nesikonsultavau. (25) Jurgita: Kad tuo metu nebuvo. (25) Jolita: Kai atlikinėjau dailės praktiką buvo mokytoja, kuri konsultavo pedagoginiais klausimais. (27)

4. 2. 11 lentelė. **Informacijos apie mokymosi/studijų krypties rinkimąsi iš aplinkos, analizė**

	Panašumai atsakymuose (arba skiriasi nežymiai)	Skirtumai tarp globos namuose ir šeimose augusių respondentų
Internetinės svetainės, studijų laikraštis, kita	Ne visi respondentai ieškojo informacijos apie mokymosi/studijų galimybes. Informacija dažniau nesidomėjo globos namuose užaugę vaikai, nes dažniausiai žinojo norimą mokymosi įstaigą (pastaba – ne profesiją).	Šeimose užaugę asmenys rinkdamiesi mokymosi/studijų kryptį aktyviau naudojosi specialiais leidiniais, informacijos ieškojo internete nei globos namuose užaugę respondentai.
Asmenys, kurie patarė rinkantis profesiją	Rinkdamiesi mokymosi/studijų kryptį ir globos namuose, ir šeimose užaugę respondentai labiausiai pasitiki savo asmenine nuomone ir galutinį sprendimą priėmė asmeniškai patys.	Globos namuose užaugę asmenys rinkdamiesi profesijas nesikonsultavo su artimaisiais, pažįstamais asmenimis ir sprendimą dėl profesijos priėmė savo nuožiūra (dalinės citatos: aš vienas pats savo galva; aš kaip ir niekam nieko nesakiau; aš norejau ir viskas). Ne vienas šeimoje užaugęs asmeniu domėjosi artimųjų nuomone, kai rinkosi mokymosi/studijų kryptį, tačiau galutinį sprendimą respondentai teigė priėmę patys (dalinės citatos: su tėvais ir draugais kalbėjau apie specialybes;). (Ar svarbi tėvų nuomonė renkantis profesiją?) Tik iš dalies; Rinkausi pagal savo ir tėvų norus).
Autoritetai/pavyzdžiai	Dauguma respondentų, augusių šeimose ir globos namuose, autoritetų/pavyzdžių rinkdamiesi profesijas neturėjo.	Šeimoje užaugusi respondentė autoritetu/pavyzdžiu įvardijo asmenį, kurio sužavėta ji pasirinko studijų kryptį („Būtent gydančios pusbrolių kineziterapeutės pavyzdys“). Viena respondentė, užaugusi globos namuose autoritetu/pavyzdžiu įvardijo asmenį su kuriuo susidūrė dirbdama kaip siekį tobulėti t.y. prof. Juodaitytę.
Profesijos pasirinkimo konsultantai	Dauguma respondentų, augusių šeimose ir globos namuose, rinkdamiesi profesijas nesusidūrė su profesijos pasirinkimo konsultantų teikiamomis paslaugomis. Suteiktos paslaugos vertinamos kaip neturėjusios įtakos profesijos rinkimuisi.	Daugiau respondentų, užaugusių globos namuose, priešingai nei šeimose užaugusių respondentų, susidūrė su profesinio informavimo/konsultavimo paslaugomis.

Apibendrinant šeimose ir globos namuose užaugusių respondentų išsakytas mintis galima daryti išvadas, kad:

- Šeimose augę asmenys rinkdamiesi mokymosi/studijų kryptį daugiau ieškojo informacijos specialiuose studijų leidiniuose, internete nei globos namuose užaugę vaikai;
- Šeimose užaugusiems asmenims, priešingai nei globos namuose užaugusiems vaikams, įdomi aplinkinių asmenų nuomonė renkantis profesiją, tačiau galutinį sprendimą abi respondentų grupės dėl mokymosi/studijų krypties priėmė patys;
- Į autoritetus/pavyzdžius renkantis mokymosi/studijų kryptį dauguma respondentų žvelgia neigiamai. Ir globos namuose, ir šeimose užaugę respondentai neturėjo pavyzdžių, kurie galėjo įtakoti profesijos pasirinkimą (dvi respondentės iš 12-os įvardijo turėjusias autoritetų/pavyzdžių);
- Tik nedidelė dalis respondentų buvo konsultuojami profesijos pasirinkimo konsultanto/ų, tačiau suteiktas paslaugas vertina kaip neturėjusias įtakos profesijos rinkimuisi.

Šeimose ir globos namuose augusiems respondentams buvo užduotas klausimas: „Ar kada nors dvejojote dėl pasirinktos/įgytos profesijos?“

Globos namuose užaugusių asmenų atsakymai pasiskirstė netolygiai. Pastebima, jog dvejonių daugiau kilo moteriškosios lyties atstovėms.

4. 2. 12 lentelė. Globos namuose užaugusių asmenų dvejonės dėl pasirinktos/įgytos profesijos

Ar kada nors dvejojote dėl pasirinktos/įgytos profesijos?	Dvejonės dėl pasirinktos/įgytos profesijos
Viktorija: Daug.(...) Baigusi šitą specialybę eisiu mokytis į kitą. (20)	Neplanuoja dirbti pagal įgytą išsilavinimą.
Ramunė: Finansiniu požiūriu taip. Galėjau mokytis bankininkystę ar finansus, bet nuėjau kas buvo “arčiau mano sielai”. (27)	Netenkina finansinis atlygis už darbą.
Vita: Kai pradėjau dirbti buvo sunkoka, bet persilaužiau ir buvo gerai. (30)	Kilo sunkumų neturėjus darbo patirties.
Egidijus: Taip, pernai. (...) Buvau labai daug pamokų praleidęs, bet pasilikau prie šitos profesijos. (20)	Buvo kilę mokymosi sunkumai (pastaba: susiję su sveikatos problemomis).
Arūnas: Ne. (23)	Dvejonių nekilo.
Darius: Ne, patinka iššūkiai man. (26)	Dvejonių nekilo.

Šeimoje užaugusių vyrų ir moterų nuomonė vieningesnė – dauguma jų nesigali dėl išsirinktos specialybės, tačiau akcentavo kilusius sunkumus ieškant darbo ar poreikį mokytis aukštesnėje studijų pakopoje.

4. 2. 13 lentelė. Šeimose užaugusių asmenų dvejonės dėl pasirinktos/įgytos profesijos

Ar kada nors dvejojote dėl pasirinktos/įgytos profesijos?	Dvejonės dėl pasirinktos/įgytos profesijos
Asta: Ne, nesigailėjau. (25)	Dvejonių nekilo.
Jurgita: Ne, nes nuo pat pradžių patiko. (25)	Dvejonių nekilo.
Jolita: Baigus studijas dvejojau dėl darbo galimybių, atsirado problemų, nors kai mokiausi perspektyvų atrodė daug. (27)	Dvejonės dėl darbo galimybių.
Paulius: Ne, tik gal reikėtų aukštesnio mokslo. (25)	Patinka įgyta specialybė, norėtų įgyti aukštesnės pakopos išsilavinimą.
Žilvinas: Ne. (25)	Dvejonių nekilo.
Marius: Ne. (26)	Dvejonių nekilo.

Apibendrinus abiejų grupių tiriamųjų rezultatus pastebima, jog šeimose užaugusius vaikus labiau džiugina įgytos profesijos rezultatai. Vienai respondentei baigus studijas kilo sunkumų ieškant darbo, o vyras norėtų „aukštesnio mokslo“. Globos namuose užaugusiems vaikams abejonių kilo daugiau. Viena respondentė įgijusi nemėgiama profesiją planuoja tęsti mokslus ir įgyti kitą specialybę, kitai buvo kilę sunkumų pradėjus dirbti. Dar viena respondentė nepatenkinta finansiniu atlygiu už darbą.

Globos namuose ir šeimose užaugę respondentai buvo paklausti: „*Norai (svajonės) ir galimybės renkantis profesiją – ar sutapo (noriu - galiu – reikia)?*“ bei paprašyti pakomentuoti.

4. 2. 14 lentelė. **Globos namuose užaugusių vaikų „Norai (svajonės) ir galimybės” renkantis profesiją**

Norai (svajonės) ir galimybės renkantis profesija	Ar sutapo norai (svajonės) ir galimybės renkantis profesija?
Viktorija: Per vėlai atvežiau dokumentus, vienintelė laisva vieta buvo, tai ir teko mokytis. (20)	Nesutapo.
Ramunė: Mano atveju sutapo. (27)	Sutapo.
Vita: Sutapo. (30)	Sutapo.
Egidijus: Norai ir galimybės. Sutapo, gal. Aišku sutapo. Daugiau laisvo laiko turiu. Daugiau sužinojau apie prekybą. (20)	Iš dalies sutapo (pastaba: pasirinkta ne norimiausiai mokymosi kryptis “Labiau norėjau barmenu – padavėju, bet nebebuvo vietų”)
Arūnas: Taip. (...) Ėjau į LDB, siūlė gatvę šluoti, bet pagalvojau, kad nei aš eisiu, nei aš ką – pasiūlė išsirinkti specialybę. Nuėjau į mokymo centrą, išsirinkau staliaus specialybę. (23)	Sutapo.
Darius: Daugmaž. (26)	Iš dalies sutapo (pastaba: pasirinkta ne norimiausiai mokymosi kryptis “Pirmą gal lengviau, antrą kaip spėjau, taip įstojau”).

Šeimose užaugusių vaikų atsakymai į klausimą: „*Norai (svajonės) ir galimybės renkantis profesiją – ar sutapo (noriu - galiu – reikia)*“ pasiskirstė į dvi dalis.

4. 2. 15 lentelė. **Šeimose užaugusių vaikų „Norai (svajonės) ir galimybės renkantis profesiją“**

Norai (svajonės) ir galimybės renkantis profesija	Ar sutapo norai (svajonės) ir galimybės renkantis profesija?
Asta: Taip, sutapo. (...) Stojau į nemokamą mokslą, gavau stipendiją, nereikėjo prašyti iš tėvų daug pinigų, gyvenau bendrabutyje. (25)	Sutapo.
Jurgita: Nevisai viskas, bet daugmaž... Buvo dalykai, kurie sunkiau sekėsi, kai svirdavo rankos, kai atrodė, kad nesugebėsi. Bet kai įveiki sunkumus viskas pasikeičia. (25)	Iš dalies sutapo (dėl kilusių sunkumų studijų metu, tačiau tenkina įgyta specialybė).
Jolita: Norai sutapo. Darbo pasiūla ir norai nesutapo. (27)	Iš dalies sutapo (tenkina įgyta specialybė, netenkina darbo pasiūla).
Paulius: Sutapo. Darbas sutapo su remontuojamu namu, įgijau žinių apie savo prekes. (25)	Sutapo.
Žilvinas: Man reikia kitaip išdėlioti: reikia – galiu – noriu. (...) Nėra nei mokytis labai didelio noro, nei dirbt, bet reikia. Varomoji jėga – pareiga. (25)	Sutapo. (pastaba: dalinė citata “nuo 5 – 6 klasės programuoju, tai jau buvo aišku, kad būsiu informatikas“.
Marius: Pagrindė sutapo. (26)	Iš dalies sutapo.

Pusei visų respondentų „Norai (svajonės) ir galimybės renkantis profesiją“, užaugusių tiek šeimose, tiek globos namuose, sutapo ir pasiskirstė po lygiai. Jų rezultatais labiau patenkintos globos namuose užaugusios moterys, šeimose priešingai – vyrai. Norai ir galimybės renkantis profesiją iš dalies sutapo dviems vyrams, užaugusiems globos namuose bei trimis asmenims, kurie augo šeimose. Rezultatais nusivylusi viena moteris, augusi globos namuose, o nepatenkintų asmenų, kurie užaugo šeimose - nėra.

Apibendrinant respondentų atsakymus pastebima, kad abi grupės pateikė panašius atsakymus į klausimą „Norai (svajonės) ir galimybės renkantis profesiją“. Tačiau iš ankstesnių atsakymų apie informacijos paiešką renkantis profesiją, motyvaciją mokytis ir kita, pastebima, jog šeimose augę vaikai kėlė didesnius lūkesčius ateities perspektyvų atžvilgiu darbinėje veikloje.

4. 3. Šeimose ir globos namuose užaugusių vaikų patirtis projektuojant asmeninę karjerą

Globos namuose ir šeimose užaugę respondentai buvo klausiami apie jų *darbo/ų keitimo priežastis, dirbančių asmenų perspektyvas darbe, ateities planus darbo atžvilgiu, kaip ieško/ieškotų darbo nedirbdami/nedirbantys*. Respondentų atsakymai į šiuos klausimus bei jų analizė pateikti 4. 3. 1 – 4 lentelėse.

4. 3. 1 lentelė. **Globos namuose ir šeimose užaugusių vaikų darbo/ų keitimo priežastys, analizė**

Darbo santykiai	Darbo/ų keitimo priežastys	Priežastys pakeisti darbą
Globos namuose užaugę vaikai: Moterys	Ramunė: Pirmiausias kriterijus – finansai. Visi darbai buvę buvo šalia studijų (...) o kai įsidarbinau į tarptautinį projektą, tai čia buvo finansiniai dalykai, nes neblogas uždarbis bei “šilta vieta” ir ieškojimas savo vietos pasaulyje. (27)	Didesnis darbo užmokestis; Ieškojimas geresnių perspektyvų; Galimybė save realizuoti.
	Vita: Kulinare – konditere dirbau, bet čia klaida buvo. Tada stojau į apdailininkę. (30)	Ieškojimas patinkančio darbo.
	Vyrai	Arūnas: Ieškojau kur geriau. (23)
	Darius: Šiaip... Buvo, kad vienu metu dirbi per kelis darbus. (26)	Per didelis darbo krūvis.
Šeimose užaugę vaikai: Moterys		
	Asta: Kaip ir dauguma žmonių, ėjau į geresnę vietą. (25)	Ieškojimas geresnių perspektyvų.
	Jurgita: Terminuota sutartis, didesnis atlyginimas. (25)	Terminuota darbo sutartis; Didesnis darbo užmokestis.
	Jolita: Mažas atlyginimas, negalėjimas kilti karjeros laiptais. (27)	Didesnis darbo užmokestis; Noras kilti karjeros laiptais
Vyrai	-	-

Lyginant grupes, respondentų darbo/ų keitimo priežastys panašios. Ir globos namuose, ir šeimose užaugę asmenys kaip vieną pagrindinių priežasčių, kurie paskatino keisti darbo vietą/as nurodė per mažą atlygį už darbą. Taip pat aktualus geresnių perspektyvų ieškojimas darbe, galimybė kilti karjeros laiptais. Kelios globos namuose užaugusios respondentės akcentavo, jog tai “savo” vietos ieškojimas. Pastebima tai, jog nė vienas respondentas užaugęs šeimoje nėra keitęs darbo vietos, turi pastovią darbo vietą (vienas jų papildomai dirbo kitoje darbovietėje).

4. 3. 2 lentelė. **Globos namuose ir šeimose užaugusių vaikų darbo paieškos būdai**

Darbo santykiai	Darbo paieškos būdai
Globos namuose užaugę vaikai: Moterys	Viktorija: Skelbimus skaityčiau, LDB, pati vaikščiočiau pas žmones. (20)
	Ramunė: Įdarbinimo centai, darbo birža, jaunimo centrai, internetas, galbūt laikraščiai, tv. (27)
	Vita: Nereiktų ieškoti, dar trims mėnesiams į priekį darbo grafikas pas mane sudarytas. (30)
Vyrai	Darius: Darbo birža, internete, skelbimus skaitau. (26)
Šeimose užaugę vaikai: Moterys	Asta: Internete, skaičiau laikračius, LDB teko "stovėti". (25)
	Jurgita: Pažįstamų pagalba, darbo birža galbūt, internete, nešiočiau cv. (25)
	Jolita: Pažįstamų pagalba, darbo birža, internete. (27)
Vyrai	Paulius: Turiu daug pažįstamų, tai gal jų pagalba, eičiau į darbo biržą, internete. (25)
	Žilvinas: Skelbimus. LDB sunku, bet gal. (25)
	Marius: Skelbimus skaityčiau, eičiau į darbo biržą, internete. (26)

Globos namuose ir šeimose užaugusių respondentų atsakymai į klausimą: „*Kaip ieškotumėte darbo būdama/s bedarbiu/e? Kaip ieškote*“ išsiskyrė. Beveik visi respondentai skaitytų skelbimus, skelbimų ieškotų internete, eitų į Lietuvos Darbo Biržą. Tačiau nė vienas respondentas užaugęs globos namuose nepaminėjo, kad pagalbos kreiptųsi į draugus, kurių pagalbos prašytų pusė šeimose užaugusių respondentų. Galima spėti, kad globos namuose užaugę asmenys nepasitiki draugais arba savo aplinkoje jų neturi. Tai galėjo lemti išgyventa neigiama patirtis vaikų globos namuose bendraujant su bendraamžiais.

4. 3. 3 lentelė. **Globos namuose ir šeimose užaugusių vaikų vertinamų perspektyvų darbe, analizė**

Darbo santykiai	Perspektyvos darbe	Vertinamos perspektyvos darbe
Globos namuose užaugę vaikai: Moterys	Ramunė: Tame darbe perspektyvų buvo labai daug, bet susiklostė kaip susiklostė. Jei aš grįšiu, o manau, kad grįšiu. Na, ne į tą patį projektą, bet į tą pačią sritį.(27) (pastaba: metai motinystės atostogose)	Teigiamai (ateityje, naujame darbe).
	Vita: Neblogos. (30)	Vidutiniškai.
Vyrai	-	-
Šeimose užaugę vaikai: Moterys	Asta: Kaip ir kiekviename darbe su laiku galima kilti karjeros laiptais. (...) Iš konsultanto – į vyr.konsultanto, galima ir iki vedėjo, pavaduotojo. (25)	Teigiamai.
	Jurgita: Galbūt yra, bet labai nedidelės ir po ilgo laiko. (25)	Skeptiškai.
	Jolita: Manau, galima kilti karjeros laiptais. Galima užimti vadybininkės pareigas, komercijos direktorės. (27)	Teigiamai.
Vyrai	Žilvinas: Konkrečiai universitete nematau, nes budžetinėj įstaigoj perspektyva nekokia – iki etato mažinimo. O kitame darbe nusimato dalyvavimas kelių mėnesių konkurse. Jei jis pavyks, na galvoju, perspektyvos gan geros. (25)	Vidutiniškai.
	Marius: Abejuose miglotos. (26)	Skeptiškai.

Apžvelgus šeimose ir globos namuose užaugusių respondentų atsakymus pastebima, jog globos namuose užaugę vaikai perspektyvas darbe vertina optimistiškiau.

4. 3. 4 lentelė. **Globos namuose ir šeimose užaugusių vaikų atieties planų darbo/mokymosi atžvilgiu, analizė**

Darbo santykiai	Ateities planai darbo/mokymosi atžvilgiu	Ateities planai darbo/mokymosi atžvilgiu
Globos namuose užaugę vaikai: Moterys	Viktorija: O jei neįstosiu baigus mokytis, tai net neįsivaizduoju kuo galėčiau dirbti. Labai sunkus apsisprendimas. Kai kiti žmonės žino, o pas mane nėra. Galvoji, galvoji, bet vis tiek neįsivaizduoji kuo galėtum žmogus dirbt. (20)	Mokytis; Nepavykus įstoti į mokymosi įstaigą neturi nuomonės dėl darbo vietos.
	Vyrai	-
Šeimose užaugę vaikai: Moterys	Asta: Norėčiau keisti, bet nėra galimybių. (25)	Norėtų keisti darbo vietą.
	Jurgita: Nėra darbo į kurį galėčiau keisti. (25)	Norėtų keisti darbo vietą.
Vyrai	Paulius: Tenkina esamas darbas (25)	Tenkina esamas darbas.
	Žilvinas: Jei kas patiktų labiau – norėčiau keisti. (25)	Svarsto galimybę keisti darbo vietą.

Apžvelgiant rezultatus, galima daryti išvadą, kad šeimose užaugę asmenys neigiamai vertina savo darbo vietą ir norėtų jį keisti, tačiau teigia, jog neturi galimybių. Globos namuose užaugę jauni asmenys neskuba pradėti dirbti ir planuoja tęsti mokslus aukštesnėje studijų pakopoje, neturintys darbo jo ieško.

Globos namuose ir šeimose užaugusiems vaikams buvo duotas sąrašas su asmens charakterio bruožus apibūdinančiomis savybėmis (hiperaktyvaus, uždaro, prieštaringo, demonstratyvaus, valdingo, abejojančio, konformistiško, nepastovaus). Respondentams buvo užduotas klausimas: *“Kokios asmeninės savybės, apibūdinančios Jūsų charakterį, padeda/trukdo (padėtų/trukdytų) Jums dirbti? Kurie išvardyti bruožai Jus geriausiai atspindi?”* Ne vienam respondentui buvo sunku atsakyti į šį klausimą, nes tiko keli atsakymo variantai ar ne viskas tiko pasirinktame.

Globos namuose užaugusių vaikų atsakymo variantai pasiskirstė taip:

Viktorija: Čia po truputį visi tinka. 1, 3, 5. Aktyviai bendrauju su žmonėmis, priklausau nuo nuotaikos. Savarankiška esu palyginus, kartais mėgstu konfliktuoti dėl menkniekių, nepatinka dirbti įtemptą darbą, sėdi ir turi daryti kaip floristė, dažnai abejoju, sunku priimti sprendimus, neatsisakau aplinkinių paramos. (Prieštaringas, hiperaktyvaus ir konformistiško bruožai) (20)

Ramunė: Netinka nė vienas. Aktyviai bendrauju su žmonėmis, atvira, geranoriška, lanksčiai reaguojau į sunkumus ir nesėkmes, mėgstu organizuoti ir planuoti veiklą. Tačiau netinka - sunkiai susikoncentruoju, sunku užsiimti daug kruopštumo ir laiko reikalaujančio darbu. (Hiperaktyvus) (27)

Vita: Esu sąžininga, punktuoli, dažnai abejoju, sunku priimti sprendimus ir orientuotis sudėtingose situacijose, siekiu tobulumo. (Abejojantis) (30)

Egidijus: Aktyviai bendrauju su žmonėmis, aišku, kai priprantu prie jų, atviras, geranoriškas. Lanksčiai reaguojau į sunkumus ir nesėkmes, va šitas netinka. Mėgstu organizuoti ir planuoti veiklą, sunkiai susikoncentruoju, sunku užsiimti daug kruopštumo ir laiko reikalaujančio darbu. Na, jei darbą pradėdau, tai galiu jį baigti iki galo. (Hiperaktyvus) (20)

Arūnas: Esu nepakantus kritikai, užsispyręs, neatlaidus, ilgai atsimenu patirtas nuoskaudas, atvirai reiškiu savo valdingumą. (Valdingas) (23)

Darius: Nesistengiu kritiškai vertinti savo galimybių ir elgesio, siekiu asmeninės pažangos, iš savo darbo tikiuosi asmeninės naudos. (Demonstratyvus) (26)

Šeimose augusių vaikų atsakymai į klausimą: „*Kokios asmeninės savybės, apibūdinančios Jūsų charakterį, padeda/trukdo (padėtu/trukdytu) Jums dirbti? Kurie išvardyti bruožai Jus geriausiai atspindi?*“ išsidėstė taip:

Asta: Esu sąžininga, punktuoli, dažnai abejoju, sunku priimti sprendimus ir orientuotis sudėtingose situacijose, siekiu tobulumo. (Abejojantis) (25)

Jurgita: Esu sąžininga, punktuoli, dažnai abejoju, sunku priimti sprendimus ir orientuotis sudėtingose situacijose, siekiu tobulumo. (Abejojantis) (25)

Jolita: Aktyviai bendrauju su žmonėmis, atvira, geranoriška, lanksčiai reaguojau į sunkumus ir nesėkmes, mėgstu organizuoti ir planuoti veiklą, sunkiai susikoncentruoju, sunku užsiimti daug kruopštumo ir laiko reikalaujančio darbu. (Hiperaktyvus) (27)

Paulius: Aktyviai bendrauju su žmonėmis, atviras, geranoriškas, lanksčiai reaguojau į sunkumus ir nesėkmes, mėgstu organizuoti ir planuoti veiklą, sunkiai susikoncentruoju, sunku užsiimti daug kruopštumo ir laiko reikalaujančio darbu. (Hiperaktyvus) (25)

Žilvinas: 2. Esu uždaras, savarankiškas, nepriklausomas, kiek galima. Tačiau lengvai įsijungiu į kolektyvinį darbą, lengvai bendrauju su žmonėmis. Žmonės šiaip man nereikalingi, bet jei jie yra, tai man netrukdo, aš jų nesibaidau. Galiu dirbti vienas, galiu dirbti komandoje. Mano specialybė tokia, kad komandinis darbas yra būtinybė. Nuotaikos stabilios, per metus pasikeičia gal du kartus. (Uždaras) (25)

Marius: Nesistengiu kritiškai vertinti savo galimybių ir elgesio, siekiu asmeninės pažangos, iš savo darbo tikiuosi asmeninės naudos. (Demonstratyvus) (26)

Nė vienas/a respondentas/ė nepasirinko nepastovaus asmens charakterio bruožų, kuriems būdingas nepastovus charakteris, dažnas veiklos keitimas, lengvas bendravimas su aplinkiniais ir jų simpatijų „užkariavimas“. Vienas respondentas augęs šeimoje užsiminė, jog jam nesunku bendrauti su žmonėmis, įsitraukti į darbinę veiklą, tačiau pridūrė „Žmonės šiaip man nereikalingi, bet jei jie yra, tai man netrukdo, aš jų nesibaidau. (Žilvinas, 25). Taip pat nebuvo respondentų, turinčių ryškių konformistiško charakterio bruožų, kuriems būdingas nesavarankiškumas, nuolaidumas, lengvas pasidavimas kitų spaudimui. 20-metė moteris, augusi globos namuose paminėjo, kad neatsisakytų aplinkinių paramos. Hiperaktyvūs charakterio bruožai būdingi po lygiai tiek šeimose, tiek globos namuose augusiems asmenis (lygiagriačiai vyrams ir moteris). Šeimose užaugę asmenys pasižymi „ramesniais“ charakterio bruožais: uždaras/s, savarankiškas/a, nepriklausomas/a (uždaras); nesistengiu kritiškai vertinti savo galimybių ir elgesio, siekiu asmeninės pažangos, iš savo darbo tikiuosi asmeninės naudos (demonstratyvus); sąžiningas/a, punctualus/i, dažnai abejoju, sunku priimti sprendimus ir orientuotis sudėtingose situacijose, siekiu tobulumo (abejojantis). Globos namuose užaugusiems vaikams būdingesni „griežtesni, nepastovūs“ charakterio bruožai: elgesio, nuotaikos nepastovumas, konfliktai su aplinkiniais dėl menkniekių, įtemptas darbas (prieštaringas); nepakantus/i kritikai, užsispyręs/usi, neatlaidus/i, ilgai atsimena patirtas nuoskaudas, atvirai reiškia savo valdingumą (valdingas).

4. 3. 5 lentelė. Globos namuose ir šeimose užaugusių vaikų charakterio bruožai

Globos namuose ir šeimose augusių vaikų charakterio bruožai	Globos namuose užaugę vaikai		Šeimose užaugę vaikai	
	Vyrai	Moterys	Vyrai	Moterys
Hiperaktyvus	1	1	1	1
Uždaras	0	0	1	0
Prieštaringas	0	1	0	0
Demonstratyvus	1	0	1	0
Valdingas	1	0	0	0
Abejojantis	0	1	0	2

Pateikus sąrašą respondentai buvo paprašyti eilės tvarka išvardyti kas, jų manymu, yra svarbiausia jų gyvenime, kas mažiau svarbu, akcentuojant kelintą vietą užimtą darbas (1 – svarbiausia, 6 – mažiausiai svarbu). Susumuoti rezultatai matyti pateiktoje lentelėje.

4. 3. 6 lentelė. Kas globos namuose ir šeimose užaugusių asmenų nuomone, svarbiausia jų gyvenime

Kas svarbiausia mano gyvenime	Globos namuose užaugę vaikai		Šeimose užaugę vaikai	
	Vyrai	Moterys	Vyrai	Moterys
Asmeninis gyvenimas	1	1	1	1
Savęs tobulinimas	2	2/3	3	3
Šeimyniniai santykiai	3	2/3	2	2
Santykiai su draugais	4	5	6	5
Darbo santykiai	5	6	4	4
Materialinė padėtis	6	4	5	6

Susumuotoje lentelėje matyti, kad pirmoje vietoje abiejų grupių ir lyčių respondentų išskiriamas asmeninis gyvenimas. Jį paminėjo daugiau nei pusė respondentų individualiai. Respondentė užaugusi globos namuose ir išskyrusį asmeninį gyvenimą į pirmą vietą pridūrė: „Jei čia nėra ramybės, jos nėra niekur (Ramunė, 27). Panašios nuomonės abi respondentų grupės dėl savęs tobulinimo ir šeimyninių santykių. Šeimose augę vyrai ir moterys 4 – oje vietoje išskyrė darbo santykius, globos namuose augę vyrai minėjo santykius su draugais, moterys – materialinę padėtį. Darbo santykiai globos namuose augusiems vaikams mažiau svarbūs. Vyrai juos įvardija penkta vieta, moterys šešta. Šie skaičiai lygiagrečiai įvardija šeimose užaugusių vaikų materialinės padėties svarbą.

Šiandieninėje visuomenėje, darbo rinkoje vis dažniau išgirstame žodį „karjera“. Globos namuose ir šeimose užaugę respondentai buvo paklausti: „*Karjera – kas tai?*“ Literatūroje ji apibrėžiama gana plačiai. Stanišauskienės V. teigimu (2004) „Karjera – daugiau nei darbų, asmens turėtų per visą jo gyvenimą, visuma: tai mokymasis, tikslų siekimas ir ambicijų tenkinimas, atliekant įvairius socialinius vaidmenis. Tai ne vien mokamas darbas organizacijoje ar valstybinėje įstaigoje. Tai ir vaikų auginimas, senų žmonių slaugymas, savanoriška veikla visuomenėje.“ D.Hallo pateikia asmeninės karjeros apibrėžimą – „individualiai suvokiama, suprantama seka nuostatų ir elgsenų susijusių su darbine patirtimi ir veikla per visą asmenybės gyvenimo laikotarpį“.

4. 3. 7 lentelė. **Globos namuose užaugusių vaikų karjeros sampratos suvokimo analizė**

Globos namuose užaugusių vaikų karjeros sampratos suvokimas	Karjeros suvokimas
Viktorija: Karjera – tai darbas, kažkokio dalyko siekimas. (20)	<ul style="list-style-type: none"> • Darbas; • Siekimas.
Ramunė: Karjera – tai siekimas, tai neatsiejama nuo darbo santykių, siekimas geresnių galimybių darbo plotmėje, savęs tobulinimas. Aišku, tai gali būti ir laipteliai link direktoriaus posto. (27)	<ul style="list-style-type: none"> • Darbo santykiai, • Savirealizacijos galimybės; • Tobulėjimas, • Kilimas karjeros laiptais.
Vita: Karjera – tai, kai žmonės „pasinešę“. Aš su savo darbu karjeros tikrai nepadarysiu. Darboholizmas tik. Karjera – tai nuo studento iki profesoriaus. Nepasidarysiu aš su savo specialybe profesore. (30)	<ul style="list-style-type: none"> • Atsidavimas darbui, • Kilimas karjeros laiptais.
Egidijus: Karjera – savo veiklos siekimas ir savęs parodymas, gal daugiau uždirbti. (20)	<ul style="list-style-type: none"> • Tikslai, • Galimybė atsiskleisti, • Finansinė nauda
Arūnas: Karjera – turi pastovų darbą ir sieki karjeros ne taip kaip paprastas meistras, bet save tobulini. (23)	<ul style="list-style-type: none"> • Nuolatinis darbas, • Galimybė tobulėti.
Darius: Karjera – nuo žemiausio darbuotojo ir iki vadovaujančio darbuotojo. (26)	<ul style="list-style-type: none"> • Kilimas karjeros laiptais.

4. 3. 8 lentelė. **Šeimose užaugusių vaikų karjeros sampratos suvokimo analizė**

Šeimose užaugusių vaikų karjeros sampratos suvokimas	Karjeros suvokimas
Asta: Karjera – sieki savo užsibrėžto tikslo. (25)	<ul style="list-style-type: none"> • Tikslų siekimas.
Jurgita: Karjera – tai maksimalaus taško ieškojimas. Kai randi veiklą, kuri tave domina, kai kaskart gilini žinias... karjera, kai tu nuolat save tobulini, sieki žinių toje srityje, plėti akiratį. (25)	<ul style="list-style-type: none"> • Aukščiausi tikslai; • Įdomi veikla; • Galimybė nuolat tobulėti; • Žinių siekimas; • Akiračio plėtimas.
Jolita: Karjera – kai gali savo darbovietėje kilti vis aukščiau ir gauti įvertinimą. Daryti naudingus darbus. (27)	<ul style="list-style-type: none"> • Kilimas karjeros laiptais; • Veiklos naudingumas ir įvertinimas.
Paulius: Karjera – kai kili aukštyn, kai tobulėji. Kai valdžia tave pastebi ir paaukština, kopni karjeros laiptais. (25)	<ul style="list-style-type: none"> • Kilimas karjeros laiptais; • Galimybė tobulėti; • Veiklos įvertinimas.
Žilvinas: Karjera – gal kur kitose šalyse susije su savęs įvertinimu, pas mus – geriau apmokamas darbas ir pareigybės didėjimas. Dažniausiai žmonės nesupranta, kad didėjant algai ir atsakomybė didėja. Todėl, kartais, pas mus cirkai prasideda. Pinigų daug gauna, bet atsakomybės neprisiima. (25)	<ul style="list-style-type: none"> • Savęs vertinimas; • Finansinė nauda; • Kilimas karjeros laiptais; • Atsakomybė.
Marius: Karjera – tai savęs tobulinimas. (26)	<ul style="list-style-type: none"> • Galimybė tobulėti.

Šeimose ir globos namuose užaugusių vaikų karjeros suvokimas turi bendrų bruožų: karjera siejama su asmeniniais tikslais, kopimu karjeros laiptais, tobulėjimu, finansine nauda. Globos namuose užaugę respondentai, kalbėdami apie karjerą, labiau linkę pabrėžti nuolatinio darbo turėjimą, darbo

santykius. Šeimose užaugusiems vaikams svarbesni aukščiausi tikslai, žinių siekimas, veiklos naudingumas, įvertinimas, atsakomybė.

Šeimose ir globos namuose užaugę vaikai buvo paklausti: „Kopimas karjeros laiptais? Ar tai Jums svarbu? Kodėl? Globos namuose augusių respondentų atsakymai atskleidė, jog jiems tai nėra labai aktualu.

4. 3. 9 lentelė. Globos namuose užaugusių vaikų „kopimo karjeros laiptais“ svarba

Ar svarbu „kopti karjeros laiptais“?	Svarbu/nesvarbu „kopti karjeros laiptais“
Viktorija: Šiuo momentu tikrai ne. Aš žinau kiek aš sugebu, o iki aukštumų stoti, kur daug reikalaus, tai aš labai nepergyvenu. (20)	Nesvarbu, realistiškai vertina savo galimybes.
Ramunė: Beabejo, manau tai kiekvienam svarbu. Na, žiūrint kur tu dirbi ir kokios tavo perspektyvos. (27)	Svarbu.
Vita: Ne, nebent stosiu į kolegiją, nes dabartinis darbas yra labai sunkus. Dizainas geriau būtų. Būti architektė ar dizainerė. (30)	Šiuo metu nesvarbu.
Egidijus: Nemanau. Nelabai. Vienas nesugebėčiau. Aš savo karjeros tikrai niekad nedaryčiau. (20)	Nesvarbu dėl mažo pasitikėjimo savimi.
Arūnas: Šiaip kai dirbu stengiuos pasirodyti, kad dirbu ir daryti, kaip atrodo man geriau. (...) Na, dirbau darbininkas – operatorius. Siūlė kažką aukščiau, bet dėl 100lt.kad tau „knistų galvą“ neapsimoka. Ateini į darbą, žinau jį gerai, man niekas „nekvaršina“ galvos. (23)	Nesvarbu, nenori prisiimti didesnės atsakomybės.
Darius: Nelabai, paprastas darbas smagesnis būna nei vadovaujantis. (26)	Iš dalies svarbu, nenori prisiimti atsakomybės.

Šeimose užaugusių respondentų atsakymai skyrėsi nuo globos namuose augusių asmenų. Jie labiau rūpinasi darbo pareigomis.

4. 3. 10 lentelė. Šeimose užaugusių vaikų „kopimo karjeros laiptais“ svarba

Ar svarbu „kopti karjeros laiptais“?	Kodėl svarbu/nesvarbu „kopti karjeros laiptais“
Asta: Tai nėra labai aktualu. (25)	Nesvarbu.
Jurgita: Taip. Pati karjera, galbūt, man nėra svarbu, bet norisi tobulėti. Aš nesu karjeristė. (25)	Svarbu dėl galimybės tobulėti.
Jolita: Taip. Kiekvienam svarbu savęs tobulėjimas, kad tave kažkas įvertintų, kitaip pradėtum neigiamai save vertinti. (27)	Svarbu dėl galimybės tobulėti, noro būti įvertinta.
Paulius: Taip. (Kodėl?) Pakilus karjeros laiptais, dėl didesnio užmokesčio. (O savęs realizacija?) Nežinau, nelabai. (25)	Svarbu dėl finansinio atlygio.
Žilvinas: Jeigu klausimas apie tai, kad aš kažkam vadovaučiau, tai ne. O jei gaunamas didesnis atlyginimas, tai, aišku, gerai. (O kalbant apie savęs tobulinimą?) Savęs tobulinimu nebūtina karjera laikyti, galima tuo ir vienam užsiimti. (25)	Svarbu dėl finansinio atlygio.
Marius: Nelabai. Dabartiniuose darbuose karjeros galimybių nėra man. (26)	Iš dalies svarbu.

Tik vienai respondentei, užaugusiai globos namuose (ji turi aukštąjį universitetinį išsilavinimą, magistro l) svarbu kilti karjeros laiptais. Šeimose užaugusiems respondentams aukštesnės pareigos svarbios yra dėl didesnio darbo užmokesčio, galimybės save tobulinti, būti įvertintiems. Lyginant globos namuose ir šeimose užaugusių respondentų atsakymus galima daryti išvadas, kad globos namuose užaugusiems vaikams mažiau rūpi aukštos darbo pareigos, kopimas karjeros laiptais dėl šių priežasčių:

- Nepasitikėjimo savo jėgomis (dalinės citatos: Aš žinau kiek aš sugebu (Viktorija, 20); Vienas nesugebėčiau (Egidijus, 20);
- Atsakomybės vengimo (dalinės citatos: Siūlė kažką aukščiau, bet dėl 100lt.kad tau „knistų galvą“ neapsimoka (Arūnas, 23); Nelabai, paprastas darbas smagesnis būna nei vadovaujantis (Darius, 26).

Visiems respondentams buvo užduotas klausimas: *“Kas gali užtikrinti sėkmę kopiant karjeros laiptais?”* Globos namuose ir šeimose užaugusių asmenų atsakymų analizė pateikiama lentelėse.

4. 3. 11 lentelė. **Veiksniai, globos namuose užaugusių vaikų nuomone, užtikrinantys sėkmę „kopiant karjeros laiptais“**

Veiksniai, globos namuose užaugusių vaikų nuomone, užtikrinantys sėkmę kopiant karjeros laiptais	Veiksniai, užtikrinantys sėkmę kopiant karjeros laiptais	Veiksniai
Viktorija: Pasitikėjimas, atkaklumas. (...) Būtų geriausia, kad savo jėgom viską darytum. Tada žinosi, kad pati, o ne per kitą. (20)	<ul style="list-style-type: none"> • Pasitikėjimas; • Atkaklumas; • Savarankiškas darbas. 	Vidiniai (psichiniai)
Ramunė: Tolerancija kitam, visų pirma. Pagarba sau, kaip žmogui, asmeniui, nepamiršt mylėt save. Tarnaut Lietuvai, Valstybei, truputį sveiko proto. (27)	<ul style="list-style-type: none"> • Tolerancija kitam; • Pagarba sau. 	Vidiniai (dvasiniai)
Vita: Norai ar net nežinau... (Klausimas: O kaip pažįstami? Išsilavinimas?) Su pažįstamais tik arbatos išgert. Mano darbe nereikia išsilavinimo. (30)	<ul style="list-style-type: none"> • Norai. 	Vidiniai (psichiniai)
Egidijus: Gal konkurentų sumažėjimas ir didesnės pareigos. (20)	<ul style="list-style-type: none"> • Perspektyvos darbe. 	Išoriniai (ekonominiai)
Arūnas: Tik pats. (Klausimas: Kas tam reikalinga?) Užsibrėžtas tikslas gyvenime, jį užsibrėžus siekti bet kokia kaina. (23)	<ul style="list-style-type: none"> • Savarankiškas darbas; • Užsibrėžto tikslo siekimas. 	Vidiniai (psichiniai)
Darius: Visų pirma, mokėti gerai atlikti darbą. Tada vertas kilti, o jei dirba tik dėl pinigų, tada karjeros laiptais nepakils. (26)	<ul style="list-style-type: none"> • Darbo išmanymas. 	Vidiniai (psichiniai)

4. 3. 12 lentelė. Veiksniai, šeimose užaugusių vaikų nuomone, užtikrinantys sėkmę „kopiant karjeros laiptais“

Veiksniai, šeimose užaugusių vaikų nuomone, užtikrinantys sėkmę kopiant karjeros laiptais	Veiksniai, užtikrinantys sėkmę kopiant karjeros laiptais	Veiksniai
Asta: Geras kolektyvas, geri darbuotojai, savęs tobulinimas, noras siekti užsibrėžtų tikslų. (25)	<ul style="list-style-type: none"> • Geri darbo santykiai; • Savęs tobulinimas; • Užsibrėžtų tikslų siekimas. 	Išoriniai (visuomeniniai) Vidiniai (psichiniai)
Jurgita: Visų pirma – labai didelis noras. Kai yra didelis noras – anksčiau ar vėliau atsiranda ir galimybės. (25)	<ul style="list-style-type: none"> • Norai; • Galimybės. 	Vidiniai (psichiniai)
Jolita: Geriau būtų, jei tai nebūtų kopimas per kitų galvas, kas dabar labai paplitę ir naudinga, tai manęs netenkina. O mane tenkintų sąžiningas darbas ir įvertinimas už nuopelnus. (27)	<ul style="list-style-type: none"> • Savarankiškas darbas; • Sąžiningas darbas; • Nuopelnų įvertinimas. 	Vidiniai (psichiniai, dvasiniai)
Paulius: Sąžiningumas, bendravimas, noras tobulėti. (25)	<ul style="list-style-type: none"> • Sąžiningas darbas; • Komunikabilumas; • Noras tobulėti. 	Vidiniai (psichiniai, dvasiniai)
Žilvinas: Manau, reikalavimai tokie: turi gerai išmanyti darbą, kurį tu darai ir darbo santykiai – negali kilti karjeros laiptais jei nesutari su žmogumi, kuris tave gali paaukštinti. Tai va, svarbu darbas, kurį tu išmanai ir geri santykiai su vadovybe. (25)	<ul style="list-style-type: none"> • Darbo išmanymas; • Geri darbo santykiai su vadovais. 	Vidiniai (psichiniai) Išoriniai (visuomeniniai)
Marius: Pasitikėjimas savimi, įtaigus bendravimas su viršininkais, kurie gali įtakoti pakilimą, darbštumas, sugebėjimas dirbti. (26)	<ul style="list-style-type: none"> • Pasitikėjimas savimi; • Geri darbo santykiai su vadovais; • Darbo išmanymas. 	Vidiniai (psichiniai) Išoriniai (visuomeniniai)

Lyginant tiriamų grupių duomenis pastebimi skirtumai. Išanalizavus respondentų pasisakymus paaiškėjo, kad daugiau nei pusė globos namuose užaugusių asmenų mano, jog kopiant karjeros laiptais svarbiausia yra vidiniai (psichiniai) veiksniai (plačiau žiūrėti 1. 3. 1 lentelė. Profesijos pasirinkimą įtakojantys veiksniai, parengta pagal „Karjeros valdymas“, A. Sakalas, A. Šalčius, 1997, pl.21). Jiems pritaria viena respondentė augusi šeimoje. Vidinius (dvasinius) veiksnius, užtikrinančius sėkmę kopiant karjeros laiptais, įvardijo viena respondentė augusi globos namuose. Trys šeimose užaugę respondentai įvardijo, kad kopiant karjeros laiptais svarbūs ne tik vidiniai psichiniai ar dvasiniai veiksniai, tačiau abu kartu. Išoriniai (ekonominiai) veiksniai aktualūs vienam respondentui augusiam globos namuose. Du šeimose užaugę respondentai paminėjo, jog svarbūs ir išoriniai (visuomeniniai), ir vidiniai (psichiniai) veiksniai, kurie užtikrintų sėkmę kopiant karjeros laiptais.

4. 3. 13 lentelė. **Veiksniai, šeimose ir globos namuose užaugusių vaikų nuomone, užtikrinantys sėkmę „kopiant karjeros laiptais“**

Veiksniai, šeimose ir globos namuose užaugusių vaikų nuomone, užtikrinantys sėkmę kopiant karjeros laiptais	Globos namuose užaugę vaikai		Šeimose užaugę vaikai	
	Vyrai	Moterys	Vyrai	Moterys
Vidiniai (psichiniai)	2	2	0	1
Vidiniai (dvasiniai)	0	1	0	0
Vidiniai (psichiniai, dvasiniai)	0	0	2	1
Išoriniai (ekonominiai)	1	0	0	0
Išoriniai (visuomeniniai), vidiniai (psichiniai)	0	0	1	1

Respondentams buvo užduotas klausimas: „*Kas svarbiau – gerai apmokamas ar mėgiamas darbas?*“ Globos namuose ir šeimose užaugę asmenys buvo paprašyti pakomentuoti pateiktą atsakymą. Ne vienas respondentas pateikė nekonkretų atsakymą į užduotą klausimą.

Globos namuose augusių respondentų atsakymai pasiskirstė taip:

Viktorija: Kas iš to, kad dirbsi nemėgiamą darbą ir pinigai bus. Tu grįši namo iš darbo irzlus, piktas. O kur mėgiamas pinigai mažesnis, bet mėgiamas. (20)

Ramunė: Geriausia būtų gerai apmokamas mėgiamas darbas. Idealiausia. (27)

Vita: Mėgstamas, aišku (30)

Egidijus: Praktiškai svarbiau gerai apmokamas. Daugiau galimybių kažką padaryt, įsigyt. (20)

Arūnas: Per tam tikrą ilgą laiką, na jei tas darbas tau nepatiks - nepadės, kad ir kiek gausi pinigų. Jei mėgiamas – tau ir alga, ir karjera “automatiškai” kils. (23)

Darius: Mėgiamas. (26)

Šeimoje augę respondantai atsakymą į klausimą: “*Kas svarbiau – gerai apmokamas ar mėgiamas darbas?*” pateikė tokius atsakymo variantus:

Asta: Mėgiamas. (25)

Jurgita: Šiuo metu gal gerai apmokamas. Bet šiaip abu labai svarbūs, nes dirbant nemėgiamą darbą negerai. Bet kai finansinė padėtis nestabili, rinkčiausi gerai apmokamą darbą. (25)

Jolita: Aišku geriau būtų, kad ir gerai apmokamas, ir mėgiamas, bet tai dažniausiai nesuderinama. (27)

Paulius: Norėtusi viduriuko. (25)

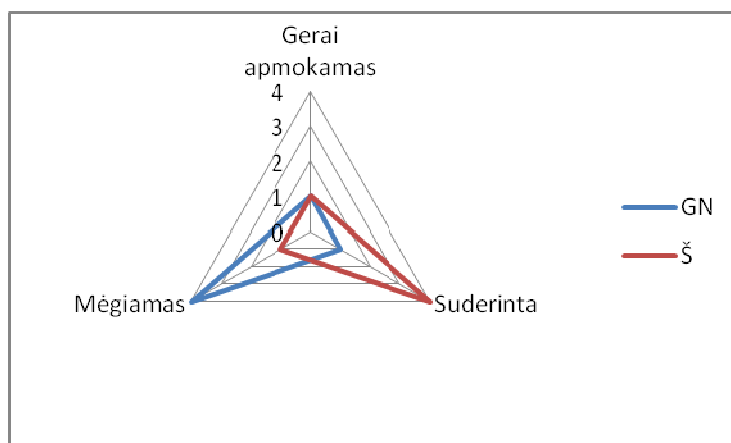
Žilvinas: Kaip sakoma “prie švarko ir velnias pripranta”. Žiūrint kokie pas žmogų poreikiai. Užmokestis nėra toks svarbus jei žmogus turi papildomų pajamų ar jam užtenka. Tuomet gali orientuotis į mėgstamą darbą. Tačiau dažniausiai užmokestis svarbiau. Geriausiai lygybė. (25)

Marius: Turėtų būti suderinta. Gal kad mažiau apmokamas, bet mėgiamas. (26)

4. 3. 14 lentelė. Kas svarbiau globos namuose ir šeimose užaugusiems vaikams – gerai apmokamas ar mėgiamas darbas?

Kas svarbiau globos namuose ir šeimose užaugusiems vaikams – gerai apmokamas ar mėgiamas darbas?	Globos namuose užaugę vaikai		Šeimose užaugę vaikai	
	Vyrai	Moterys	Vyrai	Moterys
Gerai apmokamas	1	0	0	1
Suderinta	0	1	3	1
Mėgiamas	2	2	0	1

Šeimose ir globos namuose augusių respondentų nuomonė atsakant į klausimą: „Kas svarbiau – gerai apmokamas ar mėgiamas darbas?“ išsiskyrė. Gerai apmokamam darbui pirmenybę teiktų po vieną respondentą, užaugusį globos namuose ir šeimoje. Visi trys vyriškosios lyties atstovai, kurie augo šeimoje minėjo, jog tai turėtų būti suderinta (dalinės citatos: Geriausiai lygybė, Žilvinas, (25); Norėtusi viduriuko (25). Jų nuomonei pritaria viena respondentė, augusi globos namuose. Mėgiamą darbą mieliau rinktųsi daugiau kaip pusė globos namuose užaugusių asmenų. Jų nuomonei pritaria viena respondentė, užaugusi šeimoje.

4. 3. 1 pav. Kas svarbiau globos namuose ir šeimose užaugusiems vaikams – gerai apmokamas ar mėgiamas darbas?

4. 4. Šeimose ir globos namuose užaugusių vaikų žinios apie suaugusių asmenų neformalų švietimą bei jų asmeninė motyvacija mokytis neformaliai

Globos namuose ir šeimose užaugusiems asmenims buvo užduotas klausimas apie *profesinio informavimo/konsultavimo paslaugas*. Norėta sužinoti apie jų turimas žinias, domėtasi ar respondentams teko susidurti su institucijų teikiamomis paslaugomis. Lietuvoje numatomi du paslaugų teikėjų tipai t.y. profesinio informavimo taškai, kurie rūpinasi profesiniu informavimu ir profesinio orientavimo centrai, kurie ne tik informuoja suinteresuotus asmenis jiems rūpimais klausimais taikydami specialias metodikas, bet ir įgyvendina prevencinę bei reabilitacinę veiklą (plačiau žiūrėti 3.3 Karjeros konsultavimo institucijų plėtra Lietuvoje, pl. 39)

Globos namuose ir šeimose užaugę vaikai apie profesinio informavimo/konsultavimo institucijas nežino arba jų žinios yra menkos. Respondentų atsakymai pateikti lentelėse.

4. 4. 1 lentelė. Globos namuose užaugusių asmenų žinios apie profesinio informavimo/konsultavimo įstaigas ir jų teikiamas paslaugas

Globos namuose užaugusių asmenų žinios apie profesinio informavimo/konsultavimo įstaigas ir jų teikiamas paslaugas	Žinios apie profesinio informavimo/konsultavimo paslaugas
Viktorija: Nežinau. (20)	Neturi.
Ramunė: Labai neteko domėtis ir ieškoti darbo, tai taip labai ir neišvardinsiu. (27)	Neturi.
Vita: Yra privačių, įdarbinimo tarpininkavimo centras. (30)	Ribotos.
Egidijus: Nežinau. Mokykla gal kokia. (20)	Ribotos.
Arūnas: Yra Jaunimo darbo centras, o daugiau tai nelabai. (23)	Ribotos.
Darius: Nelabai. Jaunimo kažkokia yra, bet darbo biržai priklauso. (26)	Ribotos.

4. 4. 2 lentelė. Šeimose užaugusių asmenų žinios apie profesinio informavimo/konsultavimo įstaigas ir jų teikiamas paslaugas

Šeimose užaugusių asmenų žinios apie profesinio informavimo/konsultavimo įstaigas ir jų teikiamas paslaugas	Žinios apie profesinio informavimo/konsultavimo paslaugas
Asta: Ne, nežinau. (25)	Neturi.
Jurgita: Ne (25)	Neturi.
Jolita: LDB galima patalpinti savo cv. (taip pat paminėjo privačius internetinius tinklapius, kur skelbiamos darbo vietos ir/ar galima patalpinti savo cv) (27)	Ribotos.
Paulius: Ne. (25)	Neturi.
Žilvinas: Žinau, kad Šiaulių Universitete yra Karjeros centras. (Kas ten vyksta?) Padeda persikvalifikuoti žmonėms arba susirasti darbą studentams ar šiaip. (25)	Vidutinės.
Marius: Nelabai, neteko domėtis. (26)	Neturi.

Du globos namuose užaugę respondentai paminėjo Jaunimo darbo centrą, šeimose augę asmenys apie šią instituciją neturi jokios informacijos. Jaunimo darbo centras - tai institucija, padedanti jaunimui susiorientuoti socialinėje aplinkoje, sudaranti sąlygas greičiau integruotis į darbo rinką, savarankiškai spręsti savo užimtumo problemas, glaudžiai bendradarbiaujant su jaunimo organizacijomis, kitais socialiniais partneriais, norinčiais ir galinčiais įtakoti jaunimo užimtumo didinimą. Centro misija - padėti jaunimui integruotis į darbo rinką, ugdyti gebėjimus, reikalingus konkuruoti darbo rinkoje ir motyvuoti mokymuisi visą gyvenimą (http://www.ldb.lt/TDB/Klaipeda/Apie/Puslapiai/Jaunimo_darbo_centras.aspx, 2009 11 22). Jaunimo darbo centras bendradarbiauja su vaikų globos namais, gyvenant juose respondentams tikriausiai teko naudotis institucijos teikiamomis paslaugomis. Šeimoje augęs respondentas susidūrė su universitete esančiu Karjeros centru, tačiau jo paslaugomis nesinaudojo, o respondentė minėjo populiarius internetinius tinklapius, kuriuose įmonės talpina darbo pasiūlos skelbimus. Globos namuose užaugusi respondentė žino, kad yra privačių įdarbinimo tarpininkavimo centrų.

Visiems respondentams buvo užduotas klausimas *kas, jų nuomone, yra "suaugusių asmenų neformalus švietimas* (1. Procesas, kurio eigoje suaugusieji tobulina patirtį ir tokiu būdu įgyja naujų žinių, pagilina supratimą, įgūdžius, praplečia požiūrį, interesus ir normas konkrečioje srityje. Šio proceso iniciatoriai gali būti patys suaugusieji arba įvairių rūšių institucijos, siekiančios įtraukti į jį savo darbuotojus ir klientus. 2. Suaugusiųjų švietimas suprantamas kaip tam tikros edukacinės veiklos formos (t.y. studijų grupės, paskaitos, seminarai, suplanuotos skaitymo programos, valdomos diskusijos, konferencijos). Apima įvairių institucijų organizuojamus renginius specialiai suaugusiems. Šiuo atveju dėmesys sutelkiamas į galimybių suaugusiems mokytis sukūrimą ir darbo būdų bei metodų parinkimą. (Plačiau žiūrėti „3. 4. Suaugusiųjų asmenų neformalus švietimas mokymosi visą gyvenimą kontekste“ pl. 46).

4. 4. 3 lentelė. **Globos namuose užaugusių vaikų „suaugusių asmenų neformalaus švietimo“ sampratos suvokimas**

Globos namuose užaugusių vaikų „suaugusių asmenų neformalaus švietimo“ sampratos suvokimas	Neformalaus švietimo sampratos suvokimas
Viktorija: Nežinau. (20)	Neturi nuomonės.
Ramunė: Visa tai, kas vyksta pasibaigus po paskaitų už formalus, visa tai ir yra neformalus švietimas. Darbas bibliotekoje “su savimi” tai taip pat neformalus švietimas. (27)	Kas nepriklauso formaliam švietimui; Darbas „su savimi“.
Vita: Net nežinau kaip atsakyti į šitą klausimą. (30)	Neturi nuomonės.
Egidijus: Aš išsivaizduoju, kad tai yra samdaisi mokytoją pamokai. Šitai neteko mokytis. (20)	Privačios pamokos.
Arūnas: Tai internetas, lankstinukai, galbūt. (23)	Informacija internete; Lankstinukai.
Darius: Net nežinau kaip čia pasakyti. (26)	Neturi nuomonės.

4. 4. 4 lentelė. **Šeimose užaugusių vaikų „suaugusių asmenų neformalaus švietimo“ sampratos suvokimas**

Šeimose užaugusių vaikų „suaugusių asmenų neformalaus švietimo“ sampratos suvokimas	Neformalaus švietimo sampratos suvokimas
Asta: Tai gali būti informacija internete, gal. (25)	Informacija internete.
Jurgita: Hmm... net nežinau. (25)	Neturi nuomonės.
Jolita: Neformalus švietimas, tai kas nepriklauso formaliam švietimui. (27)	Kas nepriklauso formaliam švietimui.
Paulius: Net nežinau. (25)	Neturi nuomonės.
Žilvinas: Kažkokia įstaiga pagal nepatvirtintą programą. (25)	Įstaiga pagal nepatvirtintą programą.
Marius: O kas tai? (26)	Neturi nuomonės.

Šeimose ir globos namuose užaugusių vaikų suaugusių asmenų neformalaus švietimo sampratos suvokimas turi daug bendrų bruožų: pusė respondentų, po lygiai iš abiejų grupių, neatsakė į šį klausimą neturėdami nuomonės. Po vieną respondentą iš šeimos ir globos namų pateikė atsakymą, jog neformalus švietimas, tai kas nepriklauso formaliam švietimui, dar du priešingų grupių respondentai mano, jog tai informacija internete.

Iš pateiktų respondentų atsakymų galima daryti prielaidą, jog ir šeimose, ir globos namuose užaugę respondentai nesidomi suaugusių asmenų neformaliu švietimu, nemotyvuoti naudotis suaugusių asmenų neformalaus švietimo įstaigų teikiamomis paslaugomis.

Respondentai buvo paklausti: *“Ar kada nors teko mokytis neformaliai?”*. Dauguma atsakė “Ne”. Supažindinus respondentus kas yra neformalus švietimas ir dar kartą uždavus tą patį klausimą paaiškėjo, kad dalis respondentų buvo pateikę klaidingą atsakymą. Respondentų atsakymai pateikti lentelėje.

4. 4. 5 lentelė. **Globos namuose ir šeimose užaugusių vaikų neformalus mokymasis**

	Ar teko mokytis neformaliai?	Mokymasis neformaliai
Globos namuose užaugę asmenys: Moterys	Viktorija: Ne. (20)	Nesimokė.
	Ramunė: Taip, teko. (...) Beabejo. Ne visada ką gauni panaudoji, bet dalis informacijos lieka.(27)	Mokėsi.
	Vita: Ne, tik kai kategoriją kėliau. (30)	Kėlė kategoriją (pateikta klaidinga informacija).
Vyrai	Egidijus: Ne. (20)	Nesimokė.
	Arūnas: (Pastaba: kalba apie lankomus kursus LDRMT) Čia yra privalomi kursai, kur tu turi eiti. Čia gaunasi kaip mokykla, jei neateini savaitę be pateisinamos priežasties tave braukia iš sąrašo. Man atrodo, kad čia tikrai formalus. Neformalus, kai tu savo nuožiūra kažką paskaitei, susiradai. (23)	Mokosi (pateikta klaidinga informacija. Mokosi neformaliai LDRMT, supranta tai kaip formalų švietimą).
	Darius: Ne. (26)	Nesimokė.
Šeimose užaugę asmenys: Moterys	Asta: Ne, neteko. (Pastaba: Papasakojus kas tai yra ir paklausus ar teko lankyti atsakymas pasikeitė). Taip, teko (...) Apie šeimos santykius, vertybes. (25)	Mokėsi (pateikta klaidinga informacija).
	Jurgita: Ne (25)	Nesimokė.
	Jolita: Neteko, bet girdėjau apie lipdymą iš molio, šokius, rankdarbius. Pati esu savamokslė – veriu iš karoliukų ir kt. Domiuosi internete.	Savamokslė, institucijoje nesimokė.
Vyrai	Paulius: Neteko. (Kursų seminarų lankyti?) Tik kelias konferencijas lankyti teko. (25)	Mokėsi (pateikta klaidinga informacija).
	Žilvinas: Ne. (25)	Nesimokė.
	Marius: Neteko. O kas tai? (Kelis kartus buvo siūstas darbdavio į kursus) (26)	Mokėsi (pateikta klaidinga informacija).

Iš pateiktų atsakymų galima daryti išvadas, kad globos namuose ir šeimose užaugę vaikai nėra stipriai motyvuoti mokytis neformaliai, o jų turima informacija apie suaugusių asmenų neformalų švietimą dalinai klaidinga. Pusė visų respondentų, po tris augusius globos namuose ir šeimose, nesimokė suaugusių asmenų neformalaus švietimo institucijose. Trys respondentai, augę šeimoje ir viena respondentė, kurie užaugo globos namuose buvo susidūrę su institucijomis, teikiančiomis neformalaus švietimo paslaugas, tačiau keltos kategorijos, lankytų kursų apie šeimos santykius ir vertybes, dalyvavimą konferencijose, darbdavio lojalumo kursų neįvardijo neformaliu švietimu. Globos namuose užaugęs respondentas mokosi LDRMT, tačiau supranta tai kaip formalų švietimą. Tik viena respondentė, užaugusi šeimoje pabrėžė, kad savarankiškas informacijos ieškojimas, domėjimasis kokia nors sritimi yra mokymasis neformaliai.

Respondentai buvo paklausti: „Kokios turite/Ar turite informacijos apie galimybes mokytis neformaliai?“ Pateikti atsakymai dažniausiai buvo „Ne, neturiu; Ne“.

Respondentai taip pat buvo paklausti: „Ar norėtumėte mokytis neformaliai?“ Globos namuose ir šeimose užaugusių asmenų atsakymai pateikti lentelėje.

4. 4. 6 lentelė. Ar globos namuose ir šeimose užaugę vaikai norėtų mokytis neformaliai

	Ar norėtumėte mokytis neformaliai?	Norai mokytis neformaliai
Globos namuose užaugę asmenys: Moterys	Viktorija: Kada nors gal. (Kokio tipo kursuose?) Reikėtų gerai pagalvoti, negaliu iš karto atsakyti.(20)	Galbūt ateityje.
	Ramunė: Taip. (27)	Taip.
	Vita: Šiuo metu tikrai ne. (30)	Ne.
	Vyrai	Egidijus: Kokiam seminare norėčiau. Draugai pasakojo, kad labai įdomu. (20)
Arūnas: Apie tai kažkaip negalvoju. (23)		Neturi nuomonės.
Darius: Pabandyti verta. (...) Didelio skatinimo ir nereikia. Reikėtų ir eičiau. (26)		Mokytusi prirėikus (kas susiję su darbine veikla).
Šeimose užaugę asmenys: Moterys	Asta: Taip, norėčiau. (Kokus?) Socialinio darbuotojo tobulinimosi kursus. (25)	Taip (susiję su įgyta specialybe).
	Jurgita: Norėčiau (Kas paskatintų?) Švietimas, užimtumas (25)	Taip (susiję su švietimu, užimtumu).
	Jolita: Taip, bet tik kas susiję su mano darbu. Pvz.anglų kalbos kursus, o daugiau tik savo malonumui. (27)	Taip (susiję su darbine veikla).
	Vyrai	Paulius: Gal kada prirėiks. (Kas paskatintų?) Darbo neturėjimas (25)
Žilvinas: Jei reikės. Gal iš tikro norėčiau sertifikavimą išsilaikyti. Čia “įeina” kursai ir kartu sertifikavimas, tai duoda privalumų ieškant darbo. (25)		Taip (susiję su įgyta specialybe).
Marius: Neblogai būtų. (Kas paskatintų mokytis?) Geresnės perspektyvos. (26)		Taip (dėl geresnių perspektyvų darbe).

Nemaža dalis respondentų neturėjo nuomonės kas yra „suaugusių asmenų neformalus švietimas“, keli nežinojo, kad buvo susidūrę su neformalaus švietimo teikiamomis paslaugomis. Uždavus klausimą „Ar norėtumėte mokytis neformaliai?“ šeimose ir globos namuose užaugusių asmenų atsakymai išsiskyrė. Beveik visi šeimose užaugę asmenys norėtų gilinti žinias, kurios

susijusios su: darbinės veiklos gerinimu ar geresnių perspektyvų darbe, įgytos specialybės žinių gilinimu, užimtumu. Vienas respondentas sutiktų mokytis tik netekęs darbo. Du globos namuose užaugę asmenys norėtų mokytis neformaliai, vienas respondentas neatsisakytų mokytis prireikus. Du respondentai apie neformalų mokymąsi negalvojo. Tik viena iš visų apklaustų respondentų, ji augo globos namuose, atsakė, kad nenorėtų mokytis neformaliai.

Nemaža dalis respondentų teigė, jog norėtų mokytis neformaliai, tačiau jų turimos žinios apie suaugusių asmenų neformalų švietimą, galimybę mokytis neformaliai yra labai ribotos. Kaip nesidomėjimą neformaliu mokymusi galima įvardyti finansines problemas – tai buvo dažniausiai respondentų minimas trukdis, varžantis jų galimybes mokytis (Asta: Laukiu kol pagerės finansinė padėtis, o iš darbdavio – sutikčiau ir dabar; Jurgita: Šiuo metu laiko trūkumas ir finansai.)

Lietuvos Respublikos, Neformaliojo suaugusiųjų švietimo įstatyme (1998 m. birželio 30 d. Nr. VIII-822, Vilnius) 17 straipsnyje. Finansavimo principai ir formos minima kad:

1. Neformalų suaugusiųjų švietimą gali finansuoti juo suinteresuoti juridiniai ar fiziniai asmenys bei patys dalyviai. Jis taip pat gali būti finansuojamas iš savivaldybių ir valstybės biudžeto lėšų Vyriausybės arba jos įgaliotos institucijos nustatyta tvarka.“ (...)

3. Kursus bedarbiams, įskaitant ir tuos, kurie nori pradėti savo verslą, taip pat kitiems ieškantiems darbo asmenims, pageidaujantiems įgyti naują ar pakeisti turimą profesiją, užsako teritorinė darbo birža ir finansuoja juos iš Užimtumo fondo Bedarbių rėmimo įstatymo nustatyta tvarka.

4. Valstybė neformalų suaugusiųjų švietimą gali remti finansuodama:

1. neformaliojo suaugusiųjų švietimo dalyviams;
2. neformaliojo suaugusiųjų švietimo programas ir tikslinius projektus;
3. neformaliojo suaugusiųjų švietimo vykdytojų profesinės kvalifikacijos kėlimą ir tobulinimą;
4. neformaliajam suaugusiųjų švietimui reikalingų patalpų bei techninės įrangos įsigijimą, taip pat patalpų nuomą.

5. Valstybės institucijų užsakomos neformaliojo suaugusiųjų švietimo programos ir tiksliniai projektai finansuojami iš valstybės biudžeto.

6. Savivaldybės užsakomos neformaliojo suaugusiųjų švietimo programos ir tiksliniai projektai finansuojami iš savivaldybės biudžeto (<http://www.smm.lt/ti/docs/istatymai/viii-822.htm>, 2009 11 20).

Dažnas respondentas yra įsitikinęs, kad už neformalų švietimą turi mokėti jis pats arba darbdavys, nors neretai tuo rūpinasi ir Valstybė.

Visiems respondentams buvo užduotas klausimas: *Mokymasis visą gyvenimą – kas tai?* (Mokymosi visą gyvenimą tikslai: aktyvus pilietiškumas; socialinė integracija; įsidarbinamumas; asmeninė pilnatvė).

4. 4. 7 lentelė. **Vaikų, užaugusių globos namuose, „Mokymosi visą gyvenimą“ sampratos suvokimas**

Vaikų, užaugusių globos namuose, „Mokymosi visą gyvenimą“ sampratos suvokimas	Mokymasis visą gyvenimą
Viktorija: Net neįsivaizduoju. Gal mokslui „pasišventęs“ žmogus. Tobulinimas savęs. Gal kai nori žmogus tobulinti save, kai jam maža, maža. (Ar reikia mokytis suaugusiam žmogui?) Aišku reikia. Be mokslų nieko nepasieksi. (20)	<ul style="list-style-type: none"> • Nuolatinis žinių siekimas; • Savęs tobulinimas; • Mokyti reikia norint pasiekti rezultatų.
Ramunė: Tai ir yra mokymasis visą gyvenimą. (Kodėl reikia mokytis?) III-čio amžiaus institutai tam ir paruošti, kad mokymasis visą gyvenimą nenutrūktų. (27)	<ul style="list-style-type: none"> • Mokymasis visą gyvenimą; • Nenutrūkstama veikla.
Vita: „O Jėzus“ ne man. Ir taip žmogus mokosi visą gyvenimą. (O kodėl nereikia mokytis?) Čia tie profesoriai mokosi. (30)	<ul style="list-style-type: none"> • Man neskirta (studijos); • Žmogus mokosi visą gyvenimą (kasdienė veikla).
Egidijus: O Jėzus. Aš tikrai nesimokyčiau visą gyvenimą. Žmogus turėtų per daug save į „guzą kelt“. Mokymasis visą gyvenimą, tai, net nežinau. Savęs tobulinimas tik. (O kodėl nereikia mokytis suaugusiam žmogui?) Tai reikia, bet ne visą gyvenimą. Pasimokai kiek tau reikia. Jei mokaisi, mokaisi, mokaisi, tai sau laisvo laiko neturi. Pabūti ir su kitais reikia. (20)	<ul style="list-style-type: none"> • Nesimokysiu; • Dideli suvaržymai; • Savęs tobulinimas; • Reikia mokytis, bet ne visą gyvenimą, reikia skirti laisvo laiko sau, kitiems.
Arūnas: Atsiprašant už tokį išsireiškimą, tai „durnų žmonių neturėjimas ką veikti“. (Kodėl taip manote?) Pažįstu daug žmonių, kurie ginasi magistrantūras, doktorantūras, o žmonės visą gyvenimą vairuoja maršrutinį taksį. (23)	<ul style="list-style-type: none"> • Neigiamas požiūris (žvelgia tik iš mokymosi pusės).
Darius: Pats gyvenimas. (Ar reikia mokytis suaugusiam žmogui?) Visiems reikia. Reikia. Neprivaloma, bet reikia. (O Jūs norite mokytis?) Aišku. Tobulumui ribų nėra. (26)	<ul style="list-style-type: none"> • Gyvenimas; • Mokyti neprivaloma, bet reikia; • Tobulumui ribų nėra.

4. 4. 8 lentelė. **Vaikų, užaugusių šeimose, „Mokymosi visą gyvenimą“ sampratos suvokimas**

Vaikų, užaugusių šeimose, „Mokymosi visą gyvenimą“ sampratos suvokimas (informanto teiginys)	Mokymasis visą gyvenimą
Asta: Taip reikia, manau kiekvienas žmogus turi siekti tobulumo, žinių, naujovių, įgūdžių. (Kodėl?) Siekti tobulumo, savęs švietimo. (25)	<ul style="list-style-type: none"> • Tobulumo, žinių, naujovių, įgūdžių siekimas; • Savęs švietimas.
Jurgita: Tu nuolat nori kažką sužinoti, atrasti naujo. (Ar reikia mokytis suaugusiam žmogui?) Kodėl ne. Nemanau, kad esmė amžiuje. (Kodėl reikia mokytis) Kad įgautum daugiau žinių. Visa tai remiasi į darbo kokybę, atsiranda patirtis. (25)	<ul style="list-style-type: none"> • Naujos žinios, atradimai; • Amžius nėra kliūtis mokytis; • Darbo kokybė, patirtis.
Jolita: Kasdien mokaisi, išgirsti žinių. (Ar reikia mokytis suaugusiam žmogui?) Taip, kiekvienas turi tobulėti, kad pasiektume ko nors. (Dėl kokių priežasčių?) Dėl geresnių perspektyvų. (27)	<ul style="list-style-type: none"> • Kasdieninis mokymasis, naujos žinios; • Tobulėjimas, pasiekimai; • Geresnės perspektyvos.
Paulius: Manau, kad to dalyko nereikia. (Dėl kokių priežasčių?) Nebeturi savo asmeninio gyvenimo. Neliks laiko asmeniniam gyvenimui, šeimai. Išsilavinai, įgyjai, jei reikia persikvalifikavai ir daugiau nereikia. (25)	<ul style="list-style-type: none"> • Įgijai išsilavinimą ir daugiau mokytis nereikia (žvelgia tik iš mokymosi pusės).
Žilvinas: Kasdienybė. (Ar reikia mokytis suaugusiam žmogui?) Žinoma reikia. (Kodėl?) Visada reikia. Kaip gali nesimokyti, atsiliksi. (O kaip reikia mokytis? Knygas skaityti, universitete mokytis, tv žiūrėti?) Kaip žmogui patogiu. Aišku, jei žmogus nepradedą apsimitinėti, kad mokosi. Jei „padribosį“ prie tv žiūrėdamas discovery kanalą, tai čia ne visiškai mokymasis yra. Jei visus metus praleisi universitete, tai... Priklauso nuo to, ką žmogus mokosi, kokia jo profesija. Pagal mano profesiją, tai pastovus mokymasis. Technologija keičiasi per metus bent po kartą ir man pastoviai reikia skaityti, gilinti žinias arba aš atsiliksiu. Jei atsiliksiu nebegalėsiu dirbti. (25)	<ul style="list-style-type: none"> • Kasdienybė, mokytis visada reikia.
Marius: Kasdienybė (Ar reikia mokytis suaugusiam žmogui?) Taip, būtinai. (Dėl kokių priežasčių?) Kad neatsilikti nuo gyvenimo. (26)	<ul style="list-style-type: none"> • Kasdienybė.

Iš pateiktų respondentų atsakymų matyti, kad atsakymai išsiskyrė į dvi dalis. Vieni respondentai mokymąsi visą gyvenimą supranta kaip nuolatinį mokymąsi, žinių siekimą, savęs tobulinimą. Šios nuomonės yra daugiau nei pusė globos namuose užaugusių respondentų, trys iš jų pabrėžė, kad nuolatinis žinių siekimas ne jiems. Šių respondentų nuomonei pritarė vienas šeimoje užaugęs asmuo. Jų nuomone, nuolat mokantis nelieka laiko asmeniniam gyvenimui, šeimai. Globos namuose užaugęs respondentas mano, jog mokymasis, tai „durnų žmonių neturėjimas ką veikti“. Kita dalis respondentų „Mokymąsi visą gyvenimą“ apibrėžė kaip nenutrūkstamą veiklą, kasdieninį gyvenimą, kasdien išgirstamas naujas žinias bei poreikį domėtis naujovėmis, kurias galima būtų panaudoti darbinėje veikloje. Šie atsakymo variantai buvo būdingi daugumai šeimose užaugusių vaikų. Jiems pritarė du globos namuose užaugę asmenys.

Išanalizavus tiriamųjų duomenis galima daryti išvadas, kad šeimose užaugę asmenys aktyvesni pilietiškai, labiau siekia asmeninės pilnatvės, įsidarbinamumo, socialinės integracijos. Aktyvus pilietiškumas atskleidžia, ar ir kaip žmonės dalyvauja visose visuomeninio ir ekonominio gyvenimo srityse, kaip jie išnaudoja pasitaikančias progas ir išvengia pavojų, kiek jaučiasi visuomenės nariai. Dažniausiai žmogui apmokamas darbas garantuoja nepriklausomybę, savigarbą ir gerovę. Tai svarbiausias žmonaus gyvenimo kokybės veiksnys. Galimybė dirbti – gebėjimas išsaugoti darbo vietą – yra ne tik pagrindinis aktyvaus pilietiškumo rodiklis, bet svarbus veiksnys, siekiant užimtumo. Ir galimybė dirbti, ir aktyvus pilietiškumas priklauso nuo žmogaus turimų atitinkamų naujausių žinių ir įgūdžių.

IŠVADOS

1. Šeimose užaugę vaikai nuosekliau planuoja savo įsidarbinimo ir karjeros galimybes nei augę globos namuose. Šeimose augę asmenys yra labiau apsisprendę dėl mokymosi/studijų krypties, kurią rinkdamiesi tarėsi su aplinkiniais, domėjosi aktualia informacija leidiniuose. Tuo tarpu globos namuose užaugusių asmenų sprendimai dažniau buvo priimami savarankiškai, skubotai, nesikonsultuojant.
2. Šeimoje užaugusius vaikus labiau džiugina pasirinktos mokymosi/studijų krypties rezultatai. Visi respondentai vyrai, augę šeimose dirba pagal įgytą specialybę, respondentėms, nors ir norėjo, darbo pagal įgytą specialybę rasti nepavyko. Globos namuose dvi respondentės (iš trijų respondentų, turinčių profesiją), dirba pagal įgytą išsilavinimą, darbu jos patenkintos. Dauguma šeimose užaugusių asmenų neigiamai vertina savo darbo vietą ir norėtų ją keisti, tačiau teigia neturintys galimybių. Globos namuose užaugę jauni besimokantys asmenys neskuba pradėti darbinės veiklos ir planuoja tęsti mokslus aukštesnėje studijų pakopoje, neturintys darbo jo ieško.
Renkantis mokymosi/studijų kryptį šeimose užaugę vaikai labiau atsižvelgė į vidinius veiksnius nei globos namuose augę vaikai. Išoriniai veiksniai mokymosi/studijų krypties pasirinkimą įtakojo panašiai.
3. Respondentų nuomone, renkantis profesiją būtina atsižvelgti į profesinį pašaukimą - rinkdamiesi specialybę atsižvelgti/atsižvelgė, kad ateityje darbas būtų mėgiamas. Rinkdamiesi mokymosi/studijų kryptį apie galimybę įsidarbinti pagal įgytą išsilavinimą, perspektyvas darbe daugiau galvojo šeimose užaugę asmenys.
4. Šeimose ir globos namuose užaugę vaikai karjeros sampratą apibūdina panašiai ir sieja ją su asmeniniais tikslais: kopimu karjeros laiptais, tobulėjimu, finansine nauda. Šeimose užaugusiems respondentams aukštesnės darbo pareigos svarbios dėl didesnio darbo užmokesčio, galimybės save tobulinti, būti įvertintam. Globos namuose užaugusiems vaikams mažiau rūpi aukštos darbo pareigos, kopimas karjeros laiptais dėl nepasitikėjimo savo jėgomis bei atsakomybės vengimo už priimtus darbo sprendimus.
5. Trečdaliui šeimose ir globos namuose užaugusių respondentų būdingi hiperaktyvūs charakterio bruožai (tiek vyrams, tiek moterims). Šeimose užaugusiems asmenims būdingi „ramesni“ charakterio bruožai, kuriais pasižymi uždaro, abejojančio charakterio bruožų turintys žmonės. Globos namuose užaugusiems vaikams būdingi „griežtesni, nepastovūs“ charakterio bruožai, kuriais pasižymi asmenys, turintys prieštaringo, valdingo charakterio bruožo savybių. Respondentai yra vieningos nuomonės, jog svarbiausia gyvenime yra asmeninis gyvenimas, darbas paliekamas 4 – 6 vietoje (iš 6 galimų pasirinkimo variantų).

6. Ir šeimose, ir globos namuose užaugę respondentai nesidomi suaugusių asmenų neformaliu švietimu, nemotyvuoti naudotis suaugusių asmenų neformalaus švietimo įstaigų teikiamomis paslaugomis, o jų turima informacija apie suaugusių asmenų neformalų švietimą bei teikiamas paslaugas iš dalies klaidinga. Keli respondentai nežino, kad jiems yra tekę susidurti su neformalaus švietimo teikiamomis paslaugomis. Beveik visi šeimose užaugę asmenys norėtų gilinti žinias, kurios susijusios su darbinės veiklos gerinimu, įgytos specialybės žinių gilinimu, užimtumu. Nemaža dalis globos namuose užaugusių vaikų mokytųsi tik prireikus. Respondentai neturi informacijos apie galimybę mokytis neformaliai arba jų žinios ribotos.

REKOMENDACIJOS

1. Jau paauglystėje labai svarbus pirmasis profesijos rinkimasis bei karjeros planavimas - būtent šiame amžiaus tarpsnyje žmogus pradeda daryti pirmuosius sprendimus dėl būsimos profesijos, ateities planų. Todėl socialinio darbuotojo veikloje šios amžiaus grupės asmenims turi būti skiriamas ypatingas dėmesys. Rekomenduojama interaktyvaus bendravimo ir savianalizės ugdymo programa, padedanti šeimose ir globos namuose augantiems vaikams geriau pažinti save, savo gebėjimus ir kitas individualias asmenines savybes, siejant jas su profesijos pasirinkimo įvairove bei galimybėmis.
2. Bendradarbiauti su profesinio informavimo ir orientavimo institucijomis rengiant susitikimus, kurių metu šeimose ir globos namuose gyvenantys vaikai būtų supažindinami su mokymosi institucijomis, darbo rinkos tendencijomis, gautų išsamius atsakymus į rūpimus klausimus, susijusius su profesijos pasirinkimu, būtų mokomi rasti reikalingą informaciją internete.
3. Individualizuoti darbą su globos institucijų auklėtiniais, kurie dėl asmenybės vystymosi sunkumų turi mokymosi spragų. Bendradarbiaujant su auklėtojais ir mokytojais taikyti aktyvius motyvacijos metodus, sieti mokymosi motyvaciją su savęs pažinimu ir ankstyvu karjeros planavimu.
4. Siekiant patenkinti globos namuose augančių vaikų bendravimo ir saviraiškos poreikį, būtina didinti papildomo ugdymo veiklos įvairovę bei galimybes joje dalyvauti.

LITERATŪRA

1. A Memorandum on Lifelong Learning, *Commission of the European Communities*, 2000, 36 p
2. Adomaitienė R. Daukilas S. ir kt. Profesinio ugdymo pagrindai. Vilnius: P. Kalibato indiv. įm. "Petro ofsetas", 2001. – 367 p. - ISBN 9986-824-95-8
3. Atvira informavimo konsultavimo orientavimo sistema. <http://www.aikos.smm.lt/aikos/fondai4.htm> (žiūrėta 2009 04 12)
4. Čiužas A. Akademinis jaunimas permainų metais (2-as papild. Leidimas). Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla, 2006. – 244 p. – ISBN 9955-20-065-0
5. Albrechtas J. Asmenybė ir karjera. Vilnius: Naujoji matrica, 2005. – 233 p. - ISBN 9986-645-17-4
6. Borg C, Mayo P. The Memorandum on lifelong learning. Old wine in new bottles?//Globalisation, Societies and education. – Vol. 3 (2), 2005, p. 203 -225
7. Braslauskienė R . Bešeimių vaikų ugdymo ypatumai globos institucijoje (socialinis ir psichopedagoginis aspektas) (daktaro disertacija: socialiniai mokslai, edukologija). Klaipėda, 2000. – 122 p.
8. Bulotatė L. Apie moksleivių savęs vertinimą. Švietimo ir mokslo m-ja. M-klų psichologijos tarnybos centras, Vilnius, 2006, 12 p.
9. Europa. Europos Sąjungos portalas. http://europa.eu/index_lt.htm (žiūrėta 2009 04 13)
10. Euroguidance. Švietimo mainų paramos fondas. <http://www.euroguidance.lt/index.php?language=lt&viewcode=134h5g326lk5hg3&page=63>(žiūrėta 2009 04 11)
11. Euroguidance. Švietimo mainų paramos fondas. <http://www.euroguidance.lt/index.php?language=lt&page=591> (žiūrėta 2009 04 11)
12. Gumuliauskienė A ir kt. Karjera šiandien ir rytoj. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla, 2002. – 96 p. - ISBN 9986-38-368-4
13. Hawke A. Jaunimas ir vaikai besikeičiančioje visuomenėje (santrauka)/ Regioninė monitoringo ataskaita Nr. 7. Lietuvos nacionalinis UNICEF komitetas. Vilnius, 2001. – 47 p.
14. Informacinės technologijos mokslui ir studijoms. <http://www.itmis.lt/lt/index.php?p=1> (žiūrėta 2009 04 12)
15. Jaunimo integravimas į darbo rinką. Darbo ir socialinių tyrimų institutas, Lietuvos Darbo Birža. Vilnius. 2001. 85 – 87 p. - ISBN 9955-9395-0-8
16. Jovaiša L. Asmenybė ir profesija. Kaunas: Šviesa, 1981. - 247 p.
17. Jovaiša L. Profesinio konsultavimo psichologija. Vilnius: Baltijos spaudos ir prekybos b-vės sp. 1999. – 150 p. - ISBN 9986-633-26-5

18. Jovaiša L. Pedagogikos terminai (sutrumpintas leidinys) Kaunas, 1993. – 57 p.
19. Kaffemanas R. Globos institucijos ugdytinių vertybinės socializacijos bruožai. Ugdymo psichologija. Nr. 11 – 12. Šiauliai : Šiaulių knygriškla, 2004. – 11 – 12; 156 – 162 p.
20. Karjeros projektavimo vadovas. Sistemos, teorijos, praktika ir terminologija penkiose Europos šalyse. Kaunas : Vytauto Didžiojo universiteto leidykla, 2005. – 185 p. - ISBN 9955-12-090-8
21. Knowles M.S. Modern Practice of Adult Education. From Pedagogy to Andragogy. Cambridge Adult Education. 1980
22. Klaipėdos darbo birža. Jaunimo darbo centras. http://www.ldb.lt/TDB/Klaipeda/Apie/Puslapiai/Jaunimo_darbo_centras.aspx. (žiūrėta 2009 11 22).
23. Kučinskienė R. Ugdymo karjerai metodologija: monografija. Klaipėda : Klaipėdos universiteto leidykla, 2003. – 229 p. – ISBN 9955-585-25-0
24. KTU Karjeros centras. <http://www.endi.lt/page.php?id=12>, 2009 (žiūrėta 2009 11 15)
25. Leonardo da Vinci. Karjeros projektavimo ir konsultavimo terminų žodynas. <http://glossary.ambernet.lt/main.php?lang=lth#> (žiūrėta 2009 03 29)
26. Liaudanskienė A. Edukacija. Patirtis ir naujovės. Vilnius : Pedagogų profesinės raidos centras, 2008. – 80 p. - ISBN 967-9955-39-025-1
27. Lietuvos Darbo Birža prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos. <http://www.ldb.lt/Informacija/Apie/Puslapiai/default.aspx> (žiūrėta 2009 04 11)
28. Lietuvos darbo rinkos mokymo tarnyba. <http://www.ldrmt.lt/veikla> (žiūrėta 2009 04 11)
29. Lietuvos mokinių informavimo ir techninės kūrybos centras. <http://www.lmitkc.lt/lt.php/apie> (žiūrėta 2009-04-11)
30. Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministerija. http://www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/apzvalgos/Socialinis_pranesimas_2004_12-50.pdf (žiūrėta 2009 04 12)
31. Suaugusiųjų tęstinio mokymo galimybių plėtra mokymosi visą gyvenimą kontekste. Tyrimo ataskaita, Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministerija. Vilnius, 2004. www.smm.lt/svietimo_bukle/.../suaugusiuju_testinio_mokymo_ataskaita.doc (žiūrėta 2009 10 07)
32. Leliūgienė I. Žmogus ir socialinė aplinka: vadovėlis. Kaunas: Kauno technologijos universitetas, 1997. – 301 p. – ISBN 9986-13-558-3
33. Našlaičių ir tėvų globos netekusių vaikų savarankiško gyvenimo įgūdžių ugdymo programa, Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija, VšĮ Vaikų laikinosios globos namai „Atsigręšk į vaikus“, Vilnius, 2007. - 151 p. - ISBN 978-9955-786-03-0

34. Neformaliojo suaugusiųjų švietimo plėtra Lietuvoje: finansavimo alternatyvų analizė, tyrimo ataskaita / (Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija). VŠĮ „Viešosios politikos ir vadybos institutas“ p. 7. Vilnius : Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija, 2007. – 185 p. - ISBN 978-9955-476-50-4
35. Pabedinskienė R. Vaiko globos teoriniai matmenys. *Pedagogika*. Nr. 73. Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla. 2004. - 128 – 133 p.
36. Petrauskaitė R. *Psichopedagogika profesijos pasirinkimui*. Vilnius : Žodynas, 1996. – 140 p. – ISBN 9986-465-27-3
37. Ploteus. <http://ec.europa.eu/ploteus/home.jsp?language=lt> (žiūrėta 2009 04 13)
38. Pukelis K., Garnienė D. Moksleivių ugdymas karjerai: padėties analizė ir perspektyvos bendrojo lavinimo mokykloje // *Profesinis rengimas. Tyrimai ir realijos*. Nr. 7. Kaunas : Vytauto Didžiojo universiteto Profesinio rengimo studijų centras, 2003. - 24 – 35 p. – ISBN 1392-6241
39. Pukelis K., Garnienė D. Lietuvos karjeros konsultavimo sistema // *Profesinis rengimas. Tyrimai ir realijos*. Nr. 13. Kaunas : Vytauto Didžiojo universiteto Profesinio rengimo studijų centras, 2004. – 92 – 107p. - ISBN 1392-6241
40. Pukelis K. Karjeros projektavimo gebėjimai žinių visuomenėje: nauji iššūkiai profesiniam konsultavimui ir karjeros planavimui // *Profesinis rengimas: tyrimai ir realijos*, Nr. 6. Kaunas : Vytauto Didžiojo universiteto Profesinio rengimo studijų centras, 2003. – ISBN 1392-6241
41. Sakalas A., Šalčius A. *Karjeros valdymas: mokomoji knyga*. Kaunas, Technologija, 1997. – 111 p. – ISBN 9986-13-606-7
42. Samašonok K. Paauglių, gyvenančių globos namuose ir pilnose šeimose, savęs vertinimo ypatumai. *Specialusis ugdymas*. Nr. 2(13). 2005. - ISSN - 1392-5369
43. Snieškienė D., Bablauskaitė K. Globos įstaigoje augančių jaunuolių pasiruošimas savarankiškam gyvenimui. *Specialusis ugdymas*. Nr. 2(13). 2005. - ISSN - 1392-5369
44. Stanišauskienė V. *Rengimosi karjerai proceso socioedukaciniai pagrindai: monografija*. Kaunas: Kauno technologijos universitetas, 2004. – 170 p. – ISBN 9955-09-721-3
45. Straipsnis iš Vikipedijos, laisvosios enciklopedijos. Švietimo sistema. http://lt.wikipedia.org/wiki/%C5%A0vietimo_sistema (žiūrėta 2009 03 07)
46. Straipsnis iš Vikipedijos, laisvosios enciklopedijos. Lietuvos švietimas. http://lt.wikipedia.org/wiki/Lietuvos_%C5%A1vietimo_sistema. (žiūrėta 2009 03 07)
47. Valickas G. *Asmenybės savęs vertinimas: mokomoji knyga*. Vilnius : Vilniaus universiteto I-kla, 1991. – 91 p
48. Žukauskienė R. *Raidos psichologija*. Penktoji laida. Vilnius : Margi raštai, 2007. – 364 p. – ISBN 978-9986-09-092-2

49. Žemaitaitė, I (2007). Neformalus suaugusiųjų švietimas: plėtros tendencijos dabartinėje Europoje. Mykolo Romerio universiteto leidybos centras, Vilnius. – 166 p. - ISBN 978-9955-19-056-1

Teisės aktai:

50. Įsakymas „Dėl Profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugų teikimo reikalavimų aprašo patvirtinimo“. Valstybės žinios, 2005, Nr. 60-2132, ISAK-739/A1-116, http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=255801 (žiūrėta 2009 05 30)
51. Lietuvos Respublikos nutarimas dėl vaiko gerovės valstybės politikos koncepcijos patvirtinimo (Žin., 2003, Nr. 119 – 5406).
52. Lietuvos Respublikos Švietimo ir Mokslo Ministro įsakymas dėl Savivaldybės pedagoginės psichologinės tarnybos pavyzdinių nuostatų, 2003 m. gruodžio 24 d. Nr. ISAK-1880, Vilnius. http://www.smm.lt/teisine_baze/docs/isakymai/03-12-24-ISAK-1880.htm (žiūrėta 2009 04 11)
53. Lietuvos Respublikos vaiko globos įstatymas. (1998m. kovo 24d). Nr. VIII-647, Vilnius.
54. Mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategija, kovo 26 d, 2004, įsakymu Nr. ISAK - 433/A1-83. <http://www.litlex.lt/scripts/sarasas2.dll?Tekstas=1&Id=72569> (žiūrėta 2009 05 02)
55. Neformaliojo suaugusiųjų švietimo įstatymas. <http://www.studijos.lt/istatymas/10/0/Neformaliojo-suaugusiųjų-svietimo-istatymas> (žiūrėta 2009 02 21)
56. Švietimo įstatymas. <http://www.studijos.lt/istatymas/7/0/Svietimo-istatymas> (žiūrėta 2009 02 21)

ANOTACIJA

Petroliūnaitė D. Vaikų, užaugusių šeimose ir globos namuose, įsidarbinimo ir karjeros lyginamoji analizė / Socialinio darbo magistro baigiamasis darbas. Vadovas: Doc. dr. A. Monkevičius. – Vilnius: Mykolo Romerio Universitetas, Socialinės politikos fakultetas, Socialinio darbo katedra, 2009.

Magistro baigiamajame darbe analizuota ir palyginta, kaip savo įsidarbinimą ir karjerą planuoja šeimose ir globos namuose užaugę vaikai bei pateiktos rekomendacijos, kaip mažinti socialinius ir psichologinius skirtumus tarp šių grupių. Pirmojoje darbo dalyje teoriniu aspektu supažindinama su karjeros samprata ir jos teorijomis, profesijos pasirinkimą įtakančiais veiksniais. Antrojoje dalyje nagrinėjami: asmenybiniai veiksniai, lemiantys sėkmingą prisitaikymą darbo rinkoje bei planuojant karjerą; socialiniai veiksniai, lemiantys sėkmingą karjeros perspektyvų planavimą šeimose ir globos namuose gyvenančių vaikams; sudaromas socialinio darbuotojo galimos veiklos hipotetinis modelis, siekiant užtikrinti sėkmingesnes vaikų globos namuose augančių vaikų karjeros ir įsidarbinimo perspektyvas. Trečioje dalyje aptariama: karjeros projektavimo sistema mokymosi visą gyvenimą kontekste; informavimo ir konsultavimo teikiamų paslaugų reikšmė karjeros projektavimo procese; karjeros konsultavimo institucijų plėtra Lietuvoje; suaugusiųjų asmenų neformalus švietimas mokymosi visą gyvenimą kontekste; suaugusiųjų asmenų neformalaus profesinio rengimo teisinė sistema Lietuvoje. Ketvirtoje dalyje atliekama vaikų, užaugusių šeimose ir globos namuose, kokybinė apklausa (interviu teksto turinio analizė) bei tyrimo duomenų apibendrinimas.

Pagrindiniai žodžiai: karjera, profesinis informavimas/konsultavimas, suaugusiųjų asmenų neformalus švietimas.

ANNOTATION

Petroliūnaitė D. Corporative analysis of employment and carrier opportunities of children group up in orphanages vs, group up in family environment / Social Work master's final work. Supervisor: Assoc. Doc. dr. A. Monkevicius. - Vilnius: Michael Romeris University, Faculty of Social Policy, Department of Social Work, 2009.

Master's thesis analyzed and compared, as their employment and career planning and family care homes grown children and made recommendations to reduce social and psychological differences between these groups. The first part of the work presents the theoretical aspects of the career concept and its theories, factors affecting the choice of profession. The second part dealt with: asmenybiniai factors in the successful adjustment of the labor market and career planning, social factors that determine the success of career prospects for family planning and care for children living at home, offering a social worker for potential operations in a hypothetical model in order to ensure more successful child care homes for children growing career and employment prospects. The third section discusses: career system in the context of lifelong learning, information and advisory services provided by career value the design process, career counseling institutional development in Lithuania; adults within non-formal education context of lifelong learning, adult persons of non-formal legal training system in Lithuania. In the fourth part is carried out for children, families and adult care homes, qualitative survey (interview text-based content analysis) and a summary of the survey data.

Key words: career, career information / counseling, adult non-formal education of individuals.

SANTRAUKA

Petroliūnaitė D. Vaikų, užaugusių šeimose ir globos namuose, įsidarbinimo ir karjeros lyginamoji analizė / Socialinio darbo magistro baigiamasis darbas. Vadovas: Doc. A. Monkevičius. – Vilnius: Mykolo Romerio Universitetas, Socialinės politikos fakultetas, Socialinio darbo katedra, 2009. Darbe naudoti 1 paveikslas ir 48 lentelės, panaudoti 56 informacijos šaltiniai.

Darbo metu iškeltas tyrimo tikslas – palyginti globos namuose ir pilnose šeimose užaugusių vaikų įsidarbinimo ir karjeros planavimo ypatybes numatant galimus sprendimo būdus, kaip mažinti socialinius ir psichologinius skirtumus tarp šių grupių. Uždaviniuose buvo ieškoma atsakymo į šiuos klausimus: kaip šeimose ir globos namuose užaugę vaikai projektuoja asmeninę karjerą? kokie veiksniai įtakoja šeimose ir globos namuose užaugusių vaikų įsidarbinimo ir karjeros pasirinkimo motyvus? kokie šeimose ir globos namuose užaugusių vaikų asmeninių savybių ypatumai, galimai lemiantys sėkmingą įsidarbinimą ir karjeros planavimą? kokia šeimose ir globos namuose užaugusių vaikų motyvacija mokytis neformaliai? Atliekant tyrimą buvo iškelta hipotezė - globos namuose užaugusių vaikų įsidarbinimo ir karjeros galimybes, priešingai nei pilnose šeimose užaugusių asmenų, riboja konsultavimosi stoka, silpnesnė motyvacija ir nepasitikėjimas savo jėgomis.

Tyrimo naudotas kokybinio tyrimo metodas: vaikų, užaugusių šeimose ir globos namuose, *kokybinė apklausa*. Buvo atliekama interviu teksto turinio analizė bei tyrimo duomenų apibendrinimas. Tyrime dalyvavo 6 respondentai užaugę šeimose (po 3 vyrus ir moteris) ir 6 respondantai augę globos namuose (po 3 vyrus ir moteris). Respondentų imtis pasirinkta atsižvelgiant į amžiaus grupę (20 – 30 metų).

Analizuojant tyrimo duomenis hipotezė pasitvirtino. Globos namuose užaugusiems asmenims mažiau rūpi aukštos darbo pareigos, kopimas karjeros laiptas dėl atsakomybės vengimo, pasitikėjimo savimi stokos.

SUMMARY

Petroliūnaitė D. Corporative analysis of employment and carrier opportunities of children group up in orphanages, group up in family environment / Supervisor: Assoc. Doc. dr. A.Monkevicius. - Vilnius: Michael Romeris University, Faculty of Social Policy, Department of Social Work, 2009. The paper used 1 picture and 48 tables, used 56 sources of information.

Working time is raised by the study - to compare nursing homes and the nuclear family of adult children's access to employment and career-planning features, providing possible solutions to reduce social and psychological differences between these groups. Task was to seek answers to these questions: how families and nursing homes grown children develops personal career? what factors influenced the families and adult children's care home job and career choice motives? what families and children of adult care home personal characteristic features, possibly affecting the success of employment and career planning? what families and care homes adult children motivation to learn informally? The investigation was hypothesis - adult care homes for children for employment and career opportunities, unlike the nuclear family of adult individuals are limited by the lack of consultation, the weaker the motivation and lack of confidence on their own.

The study used a qualitative research method: children, families and adult care homes, qualitative survey. Was done by text-based content analysis of interview and survey data aggregation. The study included 6 respondents raised in families (in 3 men and women) and 6 of the respondents not increase nursing home (in men and 3 women). Respondents are chosen according to the age group (20 - 30 years).

The analysis of survey data confirmed the hypothesis. Nursing home grown people less concerned about high labor obligations, climbing the career ladder for the avoidance of responsibility, lack of self-confidence.

PRIEDAI

PRIEDAS NR. 1

FORMALUS, NEFORMALUS SUAUGUSIŲJŲ ŠVIETIMO ATSKYRIMAS

Eil. Nr.	DOKUMENTO PAVADINIMAS	FORMALUSIS	NEFORMALUSIS
1.	Šį pakeitimas, 2003-06-17	Pradinis, pagrindinis, vidurinis ugdymas, profesinis mokymas, aukštesniosios ir aukštojo mokslo studijos	Kitas suaugusiųjų švietimas (6 str.) <u>17-1 str. Paskirtis:</u> <ul style="list-style-type: none"> • sudaryti suaugusiajam sąlygas mokytis visą gyvenimą; • tenkinti pažinimo poreikius; • tobulinti įgytą; • įgyti papildomą kvalifikaciją. <u>17-2 str. Teikiamas:</u> <ul style="list-style-type: none"> • kiekvienam ne jaunesniam kaip 18m.
2.	Neformaliojo suaugusiųjų švietimo įstatymas, 1998-06-30	Valstybės reglamentuojamas ir kontroliuojamas (lavinimo, mokymosi, studijų) procesas, kurio rezultatas - valstybės pripažintas, išsilavinimą liudijantis dokumentas.	Asmens ir visuomenės interesus atliepiantis kontroliuojamas (lavinimo, mokymosi, studijų) procesas, kurio rezultatas neįvertinamas išsilavinimą liudijančiu dokumentu.
3.	Mokymosi visą gyvenimą užtikrinanti strategija, 2004-03-26	<ul style="list-style-type: none"> • Vyksta švietimo ir mokslo įstaigose - institucijose su aiškia tvarka, turiniu, metodais ir mokymosi priemonėmis. • Jį reglamentuoja aiškios priėmimo, registracijos ir baigimo taisyklės. • Rezultatas - valstybės pripažintas, išsilavinimą liudijantis dokumentas. 	<ul style="list-style-type: none"> • Vyksta šalia pagrindinių švietimo ir mokymo institucijų (pvz. darbo vietose). • Mokymosi procesas priklauso jį organizuojančios institucijai (atsakomybė už rezultatą tenka jai - tai sąsaja su formalioju švietimu). • Būdingas kvalifikacijos tobulinimo sričiai.

(www.smm.lt/svietimo_bukle/.../suaugusiųjų_testinio_mokymo_ataskaita.doc , prieiga per internetą 2009 10 07)

PRIEDAS NR.2

SUAUGUSIŲJŲ ŠVIETIMO PASKIRTIS

Dokumentas	Patvirtimo data	Suaugusiųjų švietimo paskirtis tikslai	Numatomi rezultatai	Priemonės
1. Lietuvos suaugusiųjų švietimo koncepcija	1993 Pritarta ŠMM kolegijos 1993-01-30 Nut. Nr 5 Lietuvos švietimo Tarybos 1993-02-24 nutarimu Nr. 4	Sudaryti sąlygas realizuoti asmenybei, atsakingai už šalies gerovę: ✓ suteikti galimybę visiems realiai įvertinti, ar pakanka žinių, mokėjimų ir įgūdžių šiuolaikinėms sąlygoms ir kompensuoti jų trūkumą, ✓ greitai patenkinti bedarbių arba žmonių kuriems gresia nedarbas, poreikius persikvalifikuoti, ✓ padėti ugdyti demokratinę visuomenę.	Nenurodomi	✓ Andragogikos mokslinio tyrimo centrų kūrimas, jų veiklos organizavimas bei skatinimas; ✓ Andragogų, kaip savarankiškos švietimo specialistų profesijos pripažinimas; jų rengimo, kvalifikacijos kėlimo bei perkvalifikavimo sistemų kūrimas; ✓ Švietimo vaidmens stiprinimas.
2. Memorandumas		Padėti išsaugoti ekonominį konkurencingumą ir galimybę dirbti, padėti įveikti socialinę atskirtį.	✓ Aukštos kokybės pagrindinis išsilavinimas visiems; ✓ Suaugusiųjų mokymosi paslaugų plėtra.	Įvairi partnerystė ir veiksmingas bendras darbas.
3. Mokymosi visa gyvenimą užtikrinimo strategija		Optimizuoti visų prieinamų išteklių (valstybės, įmonių, savivaldybių, bendrijų, NVO ir individų) siekiant plėtoti vientisą ir rentabilią mokymosi visą gyvenimą sistemą, atitinkančią Europos standartus	Vizijos- 90 proc. aktyvių visuomenės narių dalyvauja mokymosi veikloje.	Sudarytas priemonių planas iš 8 punktų.
4. Neformaliojo SŠ įstatymas	1998m. birželio 30d. Nr. VIII-822	❖ <i>Padėti tenkinti:</i> ✓ suaugusiųjų savišvietos poreikius; ✓ plėtoti kultūrinius interesus; ✓ ugdyti kūrybines galias; ✓ įgyti profesinei veiklai.	Nenurodomi	Neformaliojo švietimo formos: organizuota tikslinė savišvieta kursai.

		<ul style="list-style-type: none"> ❖ <i>Sudaryti sąlygas:</i> ✓ įgyti reikalingų teorinių žinių ir praktinių gebėjimų; ✓ kvalifikacijai tobulinti. 		
5. Valstybinės švietimo strategijos 2003-2012 metų gairės	<p>LR Seimas</p> <p>2003-07-04 nutarimas Nr.</p> <p>IX-1700</p>	Išplėtojama tęstinė, mokymąsi visą gyvenimą laiduojanti ir prieinama, socialiai teisinga švietimo sistema.sistema	<p>Kasmet mokytūsi ne mažiau kaip 15 procentų darbingo amžiaus šalies gyventojų;</p> <p>✓ 85 procentai darbingo amžiaus LR gyventojų turėtų realias galimybes ir gebėtų naudotis informacinėmis technologijomis.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Išplečiama bendrojo lavinimo, profesinio ir ypač aukštųjų mokyklų tęstinio mokymosi programos. ✓ Sukuriama neformalaus švietimo programų ir modulių akreditavimo tvarka. <p>Sukuriama įvairiais mokymosi būdais įgytų kompetencijų formalaus pripažinimo sistema.</p>

(www.smm.lt/svietimo_bukle/.../suaugusiųjų_testinio_mokymo_ataskaita.doc , *prieiga per internetą 2009 10 07*)

PRIEDAS NR. 3

REKOMENDUOJAMOS NUORODOS

Atvira informavimo, konsultavimo, orientavimo sistema	www.aikos.smm.lt
LR Švietimo ir mokslo ministerija	www.smm.lt
Lietuvos aukštųjų mokyklų asociacija	www.lamabpo.lt
Mokslo ir studijų departamentas	www.mokslas.lt
Lietuvos darbo rinkos mokymo tarnyba	www.ldrmt.lt
Lietuvos darbo birža	www.ldb.lt
Mokymosi Europoje galimybės	www.europa.eu.int
Euroguidance projektas Lietuvoje	www.euroguidance.lt

PRIEDAS NR. 4

GLOBOS NAMUOSE IR ŠEIMOSE UŽAUGUSIŲ ASMENŲ SANTYKIS SU LIETUVOS DARBO BIRŽA

LDB	Globos namuose užaugę asmenys		Šeimose užaugę asmenys	
	Vyrai	Moterys	Vyrai	Moterys
Lankymosi tikslas	Egidijus: Teko. Buvau užsirašęs, kai galvojau, kad neįstosiu mokytis, bet taip ir nebuvau nuėjęs. (20) Darius: Taip, jau beveik metus einu. (...) Kad siūlytų darbą ar kursus. (26)	Viktorija: Įsidarbinti. (20) Ramunė: Ėjau ne todėl kad padėtų rast darbą, o kad nenutrūktų soc.draudimas. Nemanau, kad dabartinė sistema pagal kurią jie dirba, tai surasti darbą. Labai sudėtinga, daugiau jie išnaudoja žmones, negu padeda. Ten daug ką reiktų pakeisti. Ta įstaiga turėtų tarnauti žmonėms. (27)	Marius: Porą kartų buvau. Įsidarbinus, kada siuntė į kursus, darbdavio lojalumo. (26)	Asta: Kad užsiregistruoti ir būtų nemokamas gydymas. (25) Jurgita: Ėjau susirasti darbą pagal specialybę. (25) Jolita: Ėjau įsidarbinti. (27)
Suteiktos paslaugos	Arūnas: Gaunu bedarbio pašalpą ir visas tas paslaugas. (23) Darius: Paslaugų nieko. Nieko nepasiūlė. (26)	Viktorija: Pavyko įsidarbinti (1 kartą, kreipėsi 2 kartus) (20) Ramunė: Labai neteko domėtis ir ieškoti darbo, tai taip labai ir neišvardinsiu. (27)	-	Asta: Darbo nepasiūlė. Tik bedarbio statusą ir nemokamą gydymą. (25) Jurgita: Nekaip. Nieko nepasiūlė. (25) Jolita: Pusę metų pagal mano specialybę man nepasiūlė darbo. O kuriuos siūlė, tai neatitiko nei mano, nei darbdavio poreikio. (27)
Suteiktų paslaugų kokybė	Arūnas: Na, neigiamai vertina tie, kurie gyvena iš tų pašalpų... bet kol aš neskaičiuoju centų, tai man dar gerai. (23) Darius: Finansiškai per mažai, bet krizė yra krizė. (26)	Viktorija: Pirmą kartą gerai buvo, įsidarbinau. Tada dar krizės nebuvo. Šiomet, tai tik nuvažiuoji, atsėdi, pakonsultuoja tave, kokios taisyklės, kaip kas ir viskas. (20) Ramunė: Ir tikrai nepadėjo. (27)	Marius: Tik laiką praleidau, naudos jokios, darbaviui pliusą uždėt norėjo ir tiek.	Asta: LDB nėra tikslingai orientuota, buvau papuolus į vykstantį chaosą. Ilgos eilės, nepatiko aptarnavimas. (25) Jurgita: Taip. Internetu galima rasti tą pačią informaciją. (25)

PRIEDAS NR. 5

**KLAUSIMYNAS VAIKŲ, UŽAUGUSIŲ ŠEIMOSE IR GLOBOS NAMUOSE,
[SIDARBINIMO IR KARJEROS LYGINAMOSIOS ANALIZĖS TYRIMO
INTERPRETACIJAI**

PROFESINĖS KARJEROS PASIRINKIMAS

- Amžius?
- Šeimyninė padėtis?
- Gyvenamoji vieta?
- Išsilavinimas?
- Įgyta specialybė?
- Gal ateityje planuojate mokytis aukštesnėje studijų pakopoje? Kur? Kada? Kodėl?

- Ar sunku buvo išsirinkti mokymosi/studijų kryptį?
- Ar daug profesijos pasirinkimo variantų svarstėte? Kokius?
- Kiek laiko užtruko mokymosi/studijų krypties rinkimasis?
- Kas, Jūsų nuomone, svarbu renkantis profesiją? Ar rinkdamasis/asi profesiją į tai atsižvelgėte? Kodėl?
- Ar renkantis profesiją atsižvelgėte į: (*Veiksniai lėmę profesijos pasirinkimą (išoriniai, vidiniai)*)
 1. (*netinka globos namuose užaugusiems vaikams*) Tėvų finansinę padėti/galimybę padėti? Ar svarbi tėvų nuomonė? Ar sulaukėte patarimų iš tėvų? Kaip stipriai į juos atsižvelgėte? (išoriniai veiksniai, socialiniai)
 2. Paklausias, populiarias specialybes? (išoriniai veiksniai - ekonominiai, visuomeniniai)
 3. Sveikatą? (vidiniai veiksniai – fiziniai)
 4. Asmenines vertybines, moralines nuostatas? (Supažindinta su klausimu išsamiau) (vidiniai veiksniai – dvasiniai)
 5. a) Patirtį? Gal prieš pasirinkdamas/a profesiją turėjote darbo patirties? Kokios?
b) Interesus (supažindinta su klausimu išsamiau)?
c) Polinkius (supažindinta su klausimu išsamiau)?
d) Gebėjimus (supažindinta su klausimu išsamiau)?
f) Savęs vertinimą (supažindinta su klausimu išsamiau)? (vidiniai veiksniai – psichiniai)

- Ar renkantis profesiją naudojotės specialiomis internetinėmis svetainėmis? Kokiomis? Kokią naudą turėjote? (Jei nesinaudojo - Ar ką nors apie jas žinote? Ką?)
- Iš kokių asmenų patarimų sulaukėte renkantis profesiją? Kokių? Kaip stipriai jie įtakojo profesijos pasirinkimą?
- Autoritetai ir pavyzdžiai renkantis profesiją? Kaip stipriai jie įtakojo profesijos pasirinkimą?
- Ar mokykloje Jus konsultavo profesijos konsultantai? Pedagogai ar kt.darbuotojai pasakojo apie studijų galimybes, profesijas? Ar turėjo naudos profesijos rinkimuisi?
- Ar kada nors dvejojote dėl pasirinktos/įgytos profesijos? Ką nors keitėte? Kaip?
- Norai (svajonės) ir galimybės renkantis profesiją – ar sutapo? (noriu - galiu – reikia) Papasakokite.

DARBAS IR KARJERA

- Ar visada dirbote pagal įgyta išsilavinimą? Dėl kokių priežasčių?
- Kokius darbus dar dirbote?
- Darbų keitimo priežastys?
- Ilgiausias nedirbtas laikotarpis įgijus išsilavinimą? Priežastys? (motyvacija)
- Jei nedirbate, tai kokios priežastys?
- Kaip ieškotumėte darbo būdama/s bedarbiu/e? Kaip ieškote? Paieškos priežastys?

Klausimai jei dirba

- Ar šiuo metu dirbate? Kokį darbą dirbate?
 - Kaip vertina (ar patinka darbas)? Ar norėtumėte pakeisti? Trukdžiai?
 - Kokios, Jūsų nuomone, perspektyvos esamame darbe?
-
- Kokios asmeninės savybės, apibūdinančios Jūsų charakterį padeda/trukdo (padėtų/trukdytų) Jums dirbti? Kurie išvardyti bruožai Jus geriausiai atspindi?
1. Aktyviai bendrauju su žmonėmis, atviras/a, geranoriškas/a, lanksčiai reaguuju į sunkumus ir nesėkmes, mėgstu organizuoti ir planuoti veiklą, sunkiai susikoncentruuju, sunku užsiimti daug kruopštumo ir laiko reikalaujančio darbu (hiperaktyvus);
 2. Esu uždaras/s, savarankiškas/a, nepriklausomas/a, mažai bendrauju su žmonėmis, sunkiai įsijungiu į kolektyvinį darbą (uždaras);

3. Būdingas elgesio, nuotaikos nepastovumas, dažnai konfliktuoju su aplinkiniais dėl menkniekių, nepatinka dirbti įtemptą darbą (prieštaringas);
 4. Nesistengiu kritiškai vertinti savo galimybių ir elgesio, siekiu asmeninės pažangos, iš savo darbo tikiuosi asmeninės naudos (demonstratyvus);
 5. Esu nepakantus/i kritikai, užsispyręs/usi, neatlaidus/i, ilgai atsimenu patirtas nuoskaudas, atvirai reiškiu savo valdingumą (valdingas);
 6. Esu sąžiningas/a, punktualus/i, dažnai abejoju, sunku priimti sprendimus ir orientuotis sudėtingose situacijose, siekiu tobulumo (abejojantis);
 7. Esu nesavarankiškas/a, nuolaidus/i, lengvai pasiduodu kitų žmonių spaudimui, neatsisakau aplinkinių paramos (konformistiškas);
 8. Esu nepastovaus charakterio, dažnai keičiu veiklą, lengvai bendrauju su aplinkiniais ir lengvai „užkariauju“ jų simpatijas (nepastovus).
- Kelintą vietą gyvenime užima darbas? (išvardykite eilės tvarka):
 - asmeninis gyvenimas;
 - savęs tobulinimas;
 - šeimyniniai santykiai,;
 - santykiai su draugais;
 - darbo santykiai;
 - materialinė padėtis
 - Karjera – kas tai?
 - Kopimas karjeros laiptais? Ar tai Jums svarbu? Kodėl? Kokios darbo pareigos Jus tenkintų? Kaip to siekiate? Pakomentuokite ats?
 - Kas gali užtikrinti sėkmę kopiant karjeros laiptais?
 - Kas svarbiau – gerai apmokamas ar mėgiamas darbas? Pakomentuokite ats.

SUAUGUSIŲJŲ ŠVIETIMAS

Ugdymo karjerai paslaugos

Profesinio informavimo taškai:

- Ar teko lankytis LDB ir naudotis jų teikiamomis paslaugomis?
- Koku tiksluėjote?

- Kiek kartų teko naudotis teikiamomis paslaugomis?
- Kokias paslaugas suteikė?
- Kaip vertinate suteiktų paslaugų kokybę?
- Kokia suteiktų paslaugų nauda?
- Kokias dar profesinio informavimo/konsultavimo institucijas be LDB veikiančias Lietuvoje žinote? Ar teko lankytis? Kur? Kokias paslaugas suteikė? Kaip vertinate suteiktų paslaugų kokybę? Kokia suteiktų paslaugų nauda?
(Jei nežinos papasakoti apie profesinio informavimo/konsultavimo paslaugas, paminėti institucijas, paklausti gal ką girdėjo).

Klausimai jeigu mokosi/ėsi neformaliai:

- Kaip suprantate kas yra “neformalus švietimas”?
- Kokios turite informacijos apie galimybę mokytis neformaliai? Kokiose institucijose? Iš kur gaunate informaciją?
- Kur mokosi/ėsi? Kaip dažnai vyksta/o mokymai?
- Mokymosi trukmė?
- Kas paskatino mokytis? (savarankiškai kreipėsi, LDB, darbdavys siuntė, kt.)
- Tikslai?
- Mokymosi forma? (studijų grupė, seminarai, konferencijos, kt)
- Su kokiais sunkumais susidūrėte/susiduriate? Kaip sprendėte?
- Rezultatai? Kas patiko/nepatiko?
- Ar ateityje noretumėte kelti savo kvalifikaciją? (jei ats. TAIP) Kokiais būdais? Dėl kokių priežasčių?
- Jei ats NE – Kodėl?

- Mokymasis visą gyvenimą – kas tai? (MVG tikslai: aktyvus pilietiškumas; socialinė integracija; įsidarbinamumas; asmeninė pilnatvė) Ar reikia mokytis suaugusiam žmogui? Dėl kokių priežasčių? Kada?

Klausimai jeigu nesimokė neformaliai

- Kaip suprantate kas yra “suaugusių asmenų neformalus švietimas”? (Jei nežinos papasakoti ar papildyti pasakius nedaug).

- Kokios turite informacijos apie galimybę mokytis neformaliai? Kokiose institucijose? Iš kur gaunate informaciją?
- Ar norėtumėte mokytis neformaliai? Kokius kursus norėtų lankyti? Kodėl?
- Kas paskatintų mokytis?
- Trukdžiai?
- Ar sutiktumėte mokytis iš savo lėšų? O jei apmokėtų darbdavys, ldb ar kt?
- Kada galėtumėte mokytis?
- Kiek laiko tam galėtumėte skirti?

- Mokymasis visą gyvenimą – kas tai? (MVG tikslai: aktyvus pilietiškumas; socialinė integracija; įsidarbinamumas; asmeninė pilnatvė) Ar reikia mokytis suaugusiam žmogui? Dėl kokių priežasčių? Kada?

PRIEDAS NR. 6

**INTERVIU SU GLOBOS NAMUOSE IR ŠEIMOSE UŽAUGUSIAIS
RESPONDENTAIS****VIKTORIJA (GN)**

PROFESINĖS KARJEROS PASIRINKIMAS

Laba diena.

r. Laba diena.

Aš esu Donata. Rašau baigiamąjį darbą apie profesijos pasirinkimą, įsidarbinimą ir karjeros galimybes. Norėčiau Jums užduoti keletą klausimų šia tema.

r. Gerai.

Gal galima sužinoti kiek Jums metų?

r. 20m.

Sakykite, kokia Jūsų šeimyninė padėtis?

r. Netekėjusi.

O kur Jūs gyvenate?

r. Bendrabutyje (m.p Panevėžyje).

Sakykite, koks Jūsų išsilavinimas?

r. Baigiau 12 klasių.

Šiuo metu mokotės?

r. Taip, profesinėje mokykloje.

O kokia Jūsų specialybė?

r. Floristės.

Ar ateityje planuojate tęsti studijas aukštesnėje studijų pakopoje?

r. Net neįsivaizduoju.

Ar sunku buvo išsirinkti pirmąją mokymosi kryptį?

r. Aš net nenorėjau būti floriste, bet kai atvažiavau nebuvo vietų į kitas, tai teko šitą rinktis.

Kas, Jūsų nuomone, svarbu renkantis profesiją?

r. Gal, kad patiktų ta profesija.

Dabar keletas klausimų apie veiksnius, kurie lemia profesijos rinkimąsi Ar renkantis profesiją atsižvelgėte į savo finansinę padėtį? Ar gavote (gaunate) iš šalies finansinę paramą, palaikymą ir pan.

r. Pašalpa. Stipendiją.

Jūsų specialybė gan paklausi, populiari? Ar ateityje galvojate dirbti pagal įgytą išsilavinimą, ar ieškosite kito darbo?

r. Kito darbo.

Renkantis profesijas yra tam tikra darbo vertybių sistema, kurios padeda įvertinti kas žmogui svarbu, kas ne, tolerancija kitiems darbe, pasitikėjimas savo jėgomis darbe. Ar tai svarbu renkantis profesiją?

r. Turėtų būti svarbu.

Galbūt turėjote darbo patirties prieš rinkdamasi šią specialybę?

r. Net nežinojau kas čia per dalykas.

O kitoje srityje?

r. "Ant apželdintojos".

Ir kaip sekėsi?

r. Gerai, dirbau vasaros metu tada.

O interesai? Jie suteikia veiklai kryptį, motyvuoja pažinti naujus dalykus?

r. Ne, nieko panašaus.

Šiai specialybei nebuvo?

r. Tikrai ne.

O apie kitą specialybę negalvojate?

r. Apie barmenės.

Ar sulaukėte patarimų iš kokių nors asmenų dėl profesijos rinkimosi?

r. Anksčiau, dar prieš stojant į šitą mokyklą, pagal mano charakterį, tai man tikrai netinka floristės, tinka judresni darbai.

Ar mokykloje Jus konsultavo profesijos konsultantai kas dabar labai populiariu 8-9 – oje klasėje prieš profiliavimą?

r. Buvo šitoj mokykloj, pasakojo apie floristiką, patį darbą, bet ilgai neklausiau, greitai išėjau.

Dvejonių dėl pasirinktos profesijos nemažai?

r. Daug.

Ar ką nors keitėte?

r. Ne.

Keisite?

r. Baigusi šitą specialybę eisiu mokytis į kitą.

Norai (svajonės) ir galimybės renkantis profesiją – ar sutapo? (noriu - galiu – reikia)

r. (tyla)

Jūs nenorėjote šios specialybės, bet galimybių kitų nebuvo?

r. Ne.

Į kitą mokyklą nevežėte dokumentų?

r. Nebandžiau. Per vėlai atvežiau dokumentus, vienintelė laisva vieta buvo, tai ir teko mokytis.

DARBAS IR KARJERA

Sakykite, kokį darbą norėtumėte dirbti baigusi mokslus? Kada nors galvojote?

r. Gal barmene, net neįsivaizuoju. O jei neįstosiu baigus mokytis, tai net neįsivaizduoju kuo galėčiau dirbti. Labai sunkus apsisprendimas. Kai kiti žmonės žino, o pas mane nėra. Galvoji, galvoji, bet vis tiek neįsivaizduoji kuo galėtum žmogus dirbt.

Kaip ieškotumėte darbo?

r. Skelbimus skaityčiau, LDB, pati vaikščiočiau pas žmones.

Štai čia yra lapas, kuriame surašytos žmogaus charakterį apibūdinančios savybės. Kokios asmeninės savybės, apibūdinančios Jūsų charakterį padėtų/trukdytų Jums dirbti?

r. Čia po truputi visi tinka. 1, 3, 5. Aktyviai bendrauju su žmonėmis, priklauso nuo nuotaikos. Savarankiška esu palyginus, kartais mėgstu konfliktuoti dėl menkniekių, nepatinka dirbti įtempta darba, sėdi ir turi daryti kaip floristė, dažnai abejoju, sunku priimti sprendimus, neatsisakau aplinkinių paramos.

Kitoje pusėje yra keli svarbūs žmogaus gyvenime elementai, tarp jų paminėtas darbas. Kelintą vietą gyvenime užima darbas? Išvardykite eilės tvarka.

r. 1.asmeninis gyvenimas, 3.savęs tobulinimas, 2.šeimyniniai santykiai, 6.santykiai su draugais, 5.darbo santykiai, 4.materialinė padėtis.

Vis dažniau girdime žodį karjera. Kas yra karjera?

r. Karjera – tai darbas, kažkokio dalyko siekimas.

O kopimas karjeros laiptais?

r. Vis geriau, aukščiau. Daryti geriau, kad pasiektum aukštumą.

Ar tai Jums svarbu?

r. Šiuo momentu tikrai ne. Aš žinau kiek aš sugebu, o iki aukštumų stoti, kur daug reikalaus, tai aš labai nepergyvenu.

Kas gali užtikrinti sėkmę kopiant karjeros laiptais žmogui?

r. Pasitikėjimo, atkaklumo.

O pažįstamų?

r. Kaip kam. Būtų geriausia savo jėgom viską. Tada žinosi, kad pati, o ne per kitą.

Kas Jums svarbiau – gerai apmokamas ar mėgiamas darbas?

r. Mėgiamas.

Kodėl?

r. Kas iš to, kad dirbsi nemėgiamą darbą ir pinigai bus. Tu grįši namo iš darbo irzlus, piktas. O kur mėgiamas pinigai mažesnis, bet mėgiamas.

SUAUGUSIŲJŲ ŠVIETIMAS

Minėjote, kad teko lankytis darbo biržoje?

r. Taip, du kartus.

Kokiu tikslu ėjote?

r. Įsidarbinti.

Ir kaip sekėsi?

r. Pirmą kartą gerai buvo, įsidarbinau. Tada dar krizės nebuvo. Šiomet, tai tik nuvažiuoji, atsėdi, pakonsultuoja tave, kokios taisyklės, kaip kas ir viskas.

Kaip įvertintumėte Jums suteiktas paslaugas?

r. Net nežinau.

LDB yra viena iš profesinio informavimo/konsultavimo institucijų Lietuvoje. Gal žinote dar kokias nors?

r. Nežinau.

O ar teko girdėti apie LDRMT?

r. Ne.

LDB glaudžiai su ja bendradarbiauja. Nukreipia klientus į mokymo, persikvalifikavimo kursus.

r. Mano motina ten siuntė mokytis.

Dabar keletas klausimų apie neformalų švietimą. Ar teko ką nors girdėti?

r. Nelabai.

Kaip manote kas tai yra?

r. Nežinau.

Tai dažniausiai būna studijų grupės, paskaitos, seminarai, suplanuotos skaitymo programos, valdomos diskusijos, konferencijos, kurių metu suaugusieji tobulina patirtį ir tokiu būdu įgyja naujų žinių konkrečioje srityje. Neteko dalyvauti?

r. Ne.

Ar turite informacijos apie galimybę mokytis neformaliai?

r. Ne.

Ar norėtumėte kada nors?

r. Kada nors gal.

Kokio tipo kursuose?

r. Reikėtų gerai pagalvoti, negaliu iš karto atsakyti.

Ir paskutinis klausimas Jums. Mokymasis visą gyvenimą – kas tai yra?

r. Net neįsivaizduoju. Gal mokslui „pasišventęs“ žmogus. Tobulinimas savęs. Gal kai nori žmogus tobulinti save, kai jam maža, maža.

O kaip tobulina?

r. Mokosi toliau.

Universitetuose?

r. Ne tik, gal ir dėsto kažką.

Ar reikia mokytis suaugusiam žmogui?

r. Aišku reikia. Be mokslų nieko nepasieksi.

Ačiū už atsakymus.

r. Nėra už ką.

RAMUNĖ (GN)**PROFESINĖS KARJEROS PASIRINKIMAS**

Sveiki. Aš esu Donata. Mokausi Mykolo Romerio Universitete ir rašau baigiamąjį darbą apie profesijos pasirinkimą, įsidarbinimą ir karjeros galimybes. Norėčiau Jums užduoti keletą klausimų šia tema.

r. Gerai.

Gal galima sužinoti kiek Jums metų?

r. 27m.

Sakykite, kokia Jūsų šeimyninė padėtis?

r. Ištekėjusi.

O kur Jūs gyvenate?

r. Šiaulių mieste.

Sakykite, koks Jūsų išsilavinimas?

r. Aukštasis universitetinis.

O kokia įgyta specialybė?

r. Edukologija, kvalifikacija – vaikų teisės apsaugos vadyba.

Ar ateityje planuojate tęsti studijas?

r. Taip, toliau edukologija.

Ar sunku buvo išsirinkti mokymosi kryptį?

r. Kaip ir kiekvienam, svarstymų daug. Labiau norėjau būti pedagoge, bet kai pagyveni įgauni gyvenimiškos patirties, viskas “susidėlioja savaime”.

Kas, Jūsų nuomone, svarbu renkantis profesiją?

r. Jaunam žmogui tai reikia atsižvelgti į darbo galimybes, šiądieninę rinką. Kiek tu galėsi įsidarbinti, kiek tu galėsi būti naudingas. Aišku labai svarbi finansinė pusė, nes galvojame apie atlyginimą.

Ar renkantis profesiją atsižvelgėte į finansinę padėtį?

r. Iš esmės ne. Aš ėjau labiau idėjiniu keliu.

Ar, kad tuo metu buvo paklausi, populiarį specialybę, kurią Jūs rinkotės?

r. Tuo metu tikrai ne.

O į sveikataį atsiųvelgėte, kad galėsite dirbti ši darbaį?

r. Taip, beabejo, taip.

Asmenines vertybines, moralines nuostatas. Renkantis profesijas yra tam tikros darbo vertybės, kurios padeda įvertinti kas žmogui svarbu, kas ne, tolerancija kitiems darbe, pasitikėjimas savo jėgomis darbe. Ar į tai atsiųvelgėte?

r. Beabejo, kad svarbu. Mano pirmoji specialybė buvo ikimokyklinis ir priešmokyklinis ugdymas, tai darbas su mažiausiais žmonėmis, o tai didžiausias moralės ir atsakomybės reikalaujantis darbas, nors šiandien to daug kas dar nevertina.

Galbūt turėjote darbo patirties prieš rinkdamasi ši specialybę?

r. Ne, tiesioginės ne.

Interesų galbūt turėjote, kurie suteikia veiklai kryptį?

r. Iš esmės taip. Daug popamokinės veiklos, carito organizacijoje dalyvavau.

O polinkiai, kuriais žmogus siekia tobulinti veiklą?

r. Beabejo, kad tas, kuris galvoja, kad ar aš pabaigęs galėsiu būti geru specialistu, kiek aš galėsiu būti naudingas kitiems – beabejo stengiasi tobulinti ne tą vieną savo kryptį, bet žiūrėti globaliau.

Sakykime *Savęs vertinimas*. Ar analizavote save, lyginate savo ypatybes su kitais asmenimis, buvote sau reikli?

r. Na, lyginti nelyginau. Tada dar nebuvo tų populiarių testų, tačiau teko atlikti ir jie rodė, kad esu humanitarinės srities, nelabai tolima nuo edukologijos, ne matematika.

Ar renkantis profesiją naudojotės internetinėmis svetainėmis, žurnalais kur galėsite mokytis ir kt?

r. Tikrai ne. Kai aš įstojau, tai mes tik dvi grupėje turėjome kompiuterį.

Autoritetai ir pavyzdžiai renkantis profesiją. Ar jų turėjote?

r. Renkantis pedagogo profesiją tikrai ne. Tik suvokimas, kad man tai patinka, kad tinku tai specialybei. Einant toliau tikrai buvo.

Ir kas tai buvo?

r. Profesorė Juodaitytė.

Ar mokykloje Jus konsultavo profesijos pasirinkimo konsultantai, kas dabar labai populiariu 8-9 – oje klasėje prieš profiliavimą?

r. Mes atlikinėjom, bet tai nebuvo profesijos konsultantas, o mūsų mokytoja. Iš kur ji tuos testus gavo, tai aš nežinau. Gal iš kokio žurnalo norėdama padėti, ar iš kokio švietimo skyriaus - tikrai nežinau.

O kaip manote, tai kiek nors Jums padėjo renkantis profesiją?

r. Manau, kad ne. Manau, kad tu jau turi iš aplinkos informaciją. Tikslingai einantys jau vis tiek žino kryptį, kurioje jie nori mokytis ir matyti save po kažkiek metų, o tas, kuris eina “va bank”, gal ir padeda.

Ar kada nors dvejojote dėl pasirinktos savo profesijos?

r. Finansiniu požiūriu taip. Galėjau mokytis bankininkystę ar finansus, bet nuėjau kas buvo “arčiau mano sielai”.

Ar ką nors planuojate keisti?

r. Tikrai ne.

Norai (svajonės) ir galimybės renkantis profesiją – ar sutapo? (noriu - galiu – reikia)

r. Mano atveju sutapo.

DARBAS IR KARJERA

Dabar truputį apie Jūsų darbą, Ar visada dirbote pagal įgytą išsilavinimą?

r. Ne, tikrai ne. Dirbau ir pagal įgytą švietimo srityje mokslinį darbą, tai ne taip jau ir tolima.

Dėl kokių priežasčių?

r. Nes siekiau eiti toliau. Tai tiesiog karjeros galimybės, vien tik daržą ravėt neužtenka ir dar mokėt jiems už tai.

O kokios darbų ketimo priežastys?

r. Pirmiausias kriterijus – finansai. Visi darbai buvę buvo šalia studijų, iki liepos studijavau. Darbas darželiuose, praktika, tai visada buvo šalia, o kai įsidarbinau į tarptautinį projektą, tai čia buvo finansiniai dalykai, nes neblogas uždarbis bei “šilta vieta” ir ieškojimas savo vietos pasaulyje.

Sakykite, kokius darbus esate dirbusi?

r. Darželiuose, gal keturiuose, auklėtoja, mokslinio cento tarptautinio projekto vyr.metodininke, mokslinio cento tarptautinio projekto sekretore ir dabar mama.

Sunkiausias darbas?

r. Atsakingiausias.

Sakykite, koks ilgiausiai nedirbtas laikotarpis?

r. Šiuo metu motinystės atostogose jau lygiai metus esu.

O kaip ieškotumėte darbo būdama bedarbe?

r. Pirmiausiai, įdarbinimo centai, darbo birža, jaunimo centrai, internetas, galbūt laikraščiai, tv.

Kaip vertinate darbą, kuriame dirbote iki motinystės atostogų?

r. Puikiai, davė labai daug asmenybei užsiauginti. Dirbau tarp labai daug patyrusių žmonių. Daug matymo aplink, daug raštvedybos žinių, praktikos, daug žinių bendram išsilavinimui.

O kaip vertinate perspektyvas tame darbe?

r. Tame darbe perspektyvų buvo labai daug, bet susiklostė kaip susiklostė. Jei aš grįšiu, o manau, kad grįšiu. Na, ne į tą patį projektą, bet į tą pačią sritį.

Štai čia yra lapas, kuriame surašytos žmogaus charakterį apibūdinančios savybės. Kokios asmeninės savybės, apibūdinančios Jūsų charakterį padėtų/trukdytų Jums dirbti?

r. Netinka nė vienas. Aktyviai bendrauju su žmonėmis, atviras/a, geranoriškas/a, lanksčiai reaguojau į sunkumus ir nesėkmes, mėgstu organizuoti ir planuoti veiklą. Tačiau neinka - sunkiai susikoncentruoju, sunku užsiimti daug kruopštumo ir laiko reikalaujančio darbu.

Kitoje pusėje yra keli svarbūs žmogaus gyvenime elementai, tarp jų paminėtas darbas. Kelintą vietą gyvenime užima darbas? Išvardykite eilės tvarka.

r. 1.asmeninis gyvenimas - jei čia nėra ramybės, jos nėra niekur, 2.savęs tobulinimas, 4.šeimyniniai santykiai - na, aš juos pridėčiau prie asmeninio gyvenimo, bet jei čia būtų skirta nevedusiam žmogui, tai tiktų pagal tuos rangus, 5.santykiai su draugais, 6.darbo santykiai, 3.materialinė padėtis.

Čia yra vienareikšmiškai svarbūs dalykai. Čia viskas labai svarbu.

Ne kartą pokalbyje paminėjote žodį – karjera. O dabar klausimas kas yra karjera?

r. Karjera – tai siekimas, tai neatsiejama nuo darbo santykių, siekimas geresnių galimybių darbo plotmėje, savęs tobulinimas. Aišku, tai gali būti ir laipteliai link direktoriaus posto.

Ar tai Jums svarbu?

r. Beabejo, manau tai kiekvienam svarbu. Na, žiūrint kur tu dirbi ir kokios tavo perspektyvos.

Kokios darbo pareigos Jus tenkintų darbe?

r. Nepasakysiu, nes sritį, kurią renkuosi nėra griežtai apibrėžtų pareigų. Savo planuose norėčiau užbaigti dar neįsistartavusią, bet jau pradėtą vykdyti veiklą t.y. disertacijos rašymą. Jei tai pavyks baigti sėkmingai – gauti soc.mokslų daktarės laipsnį. O tas diplomą – kaip tu jį sugebėsi pateikti aplinkai, tiek naudos jis tau atneš.

Kas gali užtikrinti sėkmę kopiant karjeros laiptais žmogui?

r. Tolerancija kitam, visų pirma. Pagarba sau, kaip žmogui, asmeniui, nepamiršt mylėt save. Tarnaut Lietuvai, Valstybei, truputį sveiko proto.

Kas svarbiau – gerai apmokamas ar mėgiamas darbas?

r. Geriausia būtų gerai apmokamas mėgiamas darbas. Idealiausia.

SUAUGUSIŲJŲ ŠVIETIMAS

Sakykite, ar teko lankytis darbo biržoje?

r. Teko.

Ir kaip sekėsi?

r. Ir tikrai nepadėjo.

Kokiu tiksluėjote?

r. Ėjau ne todėl kad padėtų rasti darbą, o kad nenutrūktų soc.draudimas. Nemanau, kad dabartinė sistema pagal kurią jie dirba, tai surasti darbą. Labai sudėtinga, daugiau jie išnaudoja žmones, negu padeda. Ten daug ką reikėtų pakeisti. Ta įstaiga turėtų tarnauti žmonėms.

LDB yra viena iš profesinio informavimo/konsultavimo institucijų Lietuvoje. Gal žinote dar kokias?

r. Labai neteko domėtis ir ieškoti darbo, tai taip labai ir neišvardinsiu.

O ar teko girdėti apie LDRMT?

r. Gal ir girdėjau, bet neužfiksavau. Vat, VTAT būstines išvardyt galėčiau.

O universitete neteko lankytis Universitetų karjeros centre?

r. Karjeros centrai yra, taip.

Dabar keletas klausimų apie neformalų švietimą. Ar teko mokytis?

r. Taip, teko.

Kas, Jūsų nuomone, tai yra?

r. Visa tai, kas vyksta pasibaigus po paskaitų už formalus, visa tai ir yra neformalus švietimas. Darbas bibliotekoje "su savimi" tai taip pat neformalus švietimas.

O kokius kursus ar seminarus Jums lankyti teko?

r. Karjeros planavimas, porą seminarų dėl bendro išsprūsimu man buvo įdomu paklaustyti. Šiaip įv.konferencijos, nuotoliniai kursai.

Ėjote savo noru ar darbdavys siuntė?

r. Savo noru.

Ar rezultatai Jus tenkino? Patiko ką išgirdote?

r. Beabejo. Ne visada ką gauni panaudoji, bet dalis informacijos lieka.

Ar ateityje norėsite lankyti kursus, kt, kelti savo kvalifikaciją?

r. Taip.

Ir paskutinis klausimas Jums. Mokymasis visą gyvenimą – kas tai?

r. Tai ir yra mokymasis visą gyvenimą.

Ar reikia mokytis suaugusiam žmogui?

r. Beabejo, kad reikia.

Kodėl?

r. IIIamžiaus isntitutai tam ir paruošti, kad mokymasis visą gyvenimą nenutrūktų.

Ačiū už pokalbį.

r. Nėra už ką.

VITA (GN)

PROFESINĖS KARJEROS PASIRINKIMAS

Sveiki gyvi.

r. Labas.

Aš esu Donata. Mokausi Mykolo Romerio Universitete ir rašau baigiamąjį darbą apie profesijos pasirinkimą, įsidarbinimą ir karjeros galimybes. Norėčiau Jums užduoti keletą klausimų šia tema.

r. Gerai, prašom.

Gal galima sužinoti kiek Jums metų?

r. 30m.

O kur Jūs gyvenate?

r. Kaune, nuosavame bute.

Sakykite, kokia Jūsų šeimyninė padėtis?

r. Netekėjusi.

Sakykite, koks Jūsų išsilavinimas?

r. Profesinis.

O kokia įgyta specialybė?

r. Apdailininkė.

Gal ateityje planuojate tęsti mokslus?

r. Galvoju stot į aukštesniąją, kaip ten, kolegiją.

Kokią specialybę?

r. Dizainą.

Ar sunku buvo išsirinkti profesijos kryptį?

r. Ne, nesunku. Žinojau ko noriu.

Kas, Jūsų nuomone, svarbu renkantis profesiją?

r. Kad norėtum tikrai dirbti tą darbą ateityje.

Ar atsižvelgėte į tai renkantis profesiją?

r. Taip.

Ar renkantis profesiją atsižvelgėte į finansinę padėtį? Ar tai svarbu buvo?

r. Taip negalvojau.

Ar atsižvelgėte į galimybę rasti darbą baigus mokslus?

r. Taip. Ir dabar super paklausi.

Ar į savo sveikatą atsižvelgėte, kad galėsite dirbti šį darbą?

r. Tuo metu kažkaip nelabai, o dabar žiūriu, nes sunkus darbas.

Planuojant karjerą yra nustatomos darbo vertybės, kurios vertina kas svarbu darbe, kas ne, kas naudinga – nenaudinga, tolerancija kitiems darbe, pasitikėjimas savo jėgomis darbe? Ar tai Jums svarbu?

r. Ne, nesvarbu.

Gal prieš pasirinkdamas profesiją turėjote darbo patirties?

r. Ne.

O gebėjimai?

r. Meninių gabumų turėjau, dizaino, spalvų parinkimo.

Ar renkantis profesiją naudojotės internetinėmis svetainėmis, kur galėsite mokytis ir kt?

r. Skaičiau žurnalą tik.

Ar iš kitų žmonių susilaukėte patarimų?

r. Ne, nieko neklausiau, nesidomėjau, tik taip. Aš norejau ir viskas.

Ar mokykloje Jus konsultavo profesijos konsultantai, kas dabar labai populiariu 8-9 – oje klasėje prieš profiliavimą. Moksleiviai atlieka įvairius testus, kokioms specialybėms, profesijoms tiktų?

r. Ne, dar nebuvo.

Ar kada nors dvejojote dėl pasirinktos savo profesijos?

r. Kai pradėjau dirbti buvo sunkoka, bet persilaužiau ir buvo gerai.

Norai (svajonės) ir galimybės renkantis profesiją – ar sutapo? (noriu - galiu – reikia)

r. Sutapo.

DARBAS IR KARJERA

Dabar truputį apie Jūsų darbą. Jau minėjote, kad dirbate pagal įgytą išsilavinimą. Kokius darbus dar dirbote?

r. Kulinare – konditere, bet čia klaida buvo. Tada stojau į apdailininkę.

Koks ilgiausias nedirbtas Jūsų laikotarpis baigus mokslus?

r. Savaitė laiko.

O kaip ieškotumėte darbo būdama bedarbe?

r. Nereiktų ieškoti, dar trims mėnesiams į priekį darbo grafikas pas mane sudarytas.

Kaip vertinate perspektyvas savo darbe?

r. Neblogai.

Štai čia yra lapas, kuriame surašytos žmogaus charakterį apibūdinančios savybės. Kokios asmeninės savybės, apibūdinančios Jūsų charakterį padėtų/trukdytų Jums dirbti?

r. Esu sąžininga, punktuoli, dažnai abejoju, sunku priimti sprendimus ir orientuotis sudėtingose situacijose, siekiu tobulumo.

Kitoje pusėje yra keli svarbūs žmogaus gyvenime elementai, tarp jų paminėtas darbas. Kelintą vietą gyvenime užima darbas? Išvardykite eilės tvarka.

r. 3.asmeninis gyvenimas, 2.savęs tobulinimas, 1.šeimyniniai santykiai 5.santykiai su draugais, 6.darbo santykiai, 4.materialinė padėtis.

Vis dažniau girdime žodį karjera. O kas tai yra karjera?

r. Karjera – tai, kai žmonės „pasinešę“. Aš su savo darbu karjeros tikrai nepadarysiu. Darboholizmas tik. Karjera – tai nuo studento iki profesoriaus. Nepasidarysiu aš su savo specialybe profesore.

Ar tai Jums nesvarbu?

r. Ne, nebent stosiu į kolegiją, nes dabartinis darbas yra labai sunkus. Dizainas geriau būtų. Būti architektė ar dizainerė.

Kas gali užtikrinti sėkmę kopiant karjeros laiptais žmogui?

r. Norai ar net nežinau.

O kaip pažįstami?

r. Su pažįstamais tik arbatos išgert.

O išsilavinimas reikalingas?

r. Mano darbe nereikia išsilavinimo.

Kas svarbiau – gerai apmokamas ar mėgiamas darbas?

r. Mėgstamas, aišku.

SUAUGUSIŲJŲ ŠVIETIMAS

Sakykite, ar teko lankytis darbo biržoje.

r. Ne.

LDB yra viena iš profesinio informavimo/konsultavimo institucijų Lietuvoje. Gal žinote dar kokias?

r. Yra privačių, įdarbinimo tarpininkavimo centras.

O LDRMT?

r. Girdėjau.

O neformaliai teko mokytis kada nors?

r. Ne, tik kai kategoriją kėliau.

Kas, Jūsų nuomone, yra neformalus švietimas?

r. Net nežinau kaip atsakyti į šitą klausimą.

Tai gali būti studijų grupės, paskaitos, seminarai, suplanuotos skaitymo programos, diskusijos, konferencijos. Tai procesa, kurio metu suaugusieji įgyja naujų žinių, įgūdžių kurioje nors konkrečioje srityje. Dažniausiai iniciatoriai būna patys suaugusieji arba darbdaviai.

Ar turite informacijos apie galimybę mokytis neformaliai?

r. Ne, neturiu.

Ar norėtumete mokytis neformaliai?

r. Šiuo metu tikrai ne.

Ir paskutinis klausimas. Mokymasis visą gyvenimą – kas tai?

r. „O Jėzus“ ne man. Ir taip žmogus mokosi visą gyvenimą

O kodėl nereikia mokytis?

r. Čia tie profesoriai mokosi.

Ačiū už Jūsų nuomonę.

r. Prašau.

EGIDIJUS (GN)**PROFESINĖS KARJEROS PASIRINKIMAS**

Sveiki. Aš esu Donata.

r. Aš Egidijus.

Rašau baigiamąjį darbą apie profesijos pasirinkimą, įsidarbinimą ir karjeros galimybes. Norėčiau Jums užduoti keletą klausimų šia tema.

r. Gerai.

Gal galima sužinoti kiek Jums metų?

r. 21m.

Sakykite, kokia Jūsų šeimyninė padėtis?

r. Gyvenu vienas, iš vaikų namų.

O kur Jūs gyvenate?

r. Panevėžio profesinės mokyklos duotame bendrabutyje.

Sakykite, koks Jūsų išsilavinimas?

r. Baigiau 12 klasių.

Ar šiuo metu mokotės?

r. Taip.

O kokia Jūsų specialybė?

r. Įmonių prekybos vadybininko padėjėjas.

Ar ateityje planuojate tęsti studijas?

r. Tai aišku. Baigęs žadu stoti į psichologiją arba į kunigų seminariją.

Ar sunku buvo išsirinkti pirmąją mokymosi kryptį?

r. Ne, nes mokėsi daug draugų. Sakė, kad čia nesunku ir lengva, gerai baigsi.

Ar kitų profesijos pasirinkimo variantų nesvarstėte?

r. Labiau norėjau barmenu – padavėju, bet nebebuvo vietų.

Kas, Jūsų nuomone, svarbu renkantis profesiją?

r. Svarbu, kad tau ji patiktų, kad tau ji būtų prie širdies. Kad tu “ją pasiimsi” ir nenorėsi mokytis, bus sunku, tai negerai. Kad būtų geresnis ateities pasirinkimas. Kad rastum tokį darbą, kuris būtų gerai apmokamas.

Ar renkantis profesiją į tai atsižvelgėte?

r. Atsižvelgiau į tai, kad norėčiau mokytis ir į tai, kad man patiktų.

Dabar keletas klausimų apie veiksnius, įtakojusius profesijos pasirinkimą. Ar renkantis profesiją atsižvelgėte į savo finansinę padėtį? Ar gavote (gaunate) iš šalies finansinę paramą, palaikymą ir pan.

r. Kai reikėjo stoti į šitą specialybę aš dar iš vaikų namų nebuvau išėjęs. Direktorius atostogavo, tai man reikėjo pačiam rūpintis dokumentų vežimu, mandatinėm, bendrabučio apžiūra. Iš globos namų išėjau turėdamas 200lt, o dabar gaunu po 520lt/mėn.

Ar, kad tai paklausi, populiaru specialybė, kurią Jūs rinkotės?

r. Paklausi, populiaru tik tiek, kad yra daug vadybininkų, tai galimybė susirasti darbą yra nemaža galimybė, bet šiais laikais, tai nelabai ką susirasi.

O į sveikatą atsižvelgėte, kad galėsite dirbti šį darbą? Dauguma apie tai negalvoja. Rinkdamiesi profesijas žmonės dažniau atsižvelgia į galimybę rasti darbą, populiarumą specialybės?

r. Aš nemanau, kad man sveikata sustreikuos, kad aš kokius dokumentus panešiosiu ar prie kompiuterio parašysiu.

Asmenines, vertybines, moralines nuostatas. Renkantis profesiją yra tam tikra darbo vertybių sistema, kuri padeda įvertinti kas žmogui svarbu, kas ne, tolerancija kitiems darbe, pasitikėjimą savo jėgomis darbe. Ar tai svarbu?

r. Naudinga didesnė praktika, nenaudinga – vadybininko padėjėjas, tai alga mažesnė.

Galbūt turėjote darbo patirties prieš rinkdamasis šią specialybę?

r. Ne.

Interesų galbūt turėjote šiai sričiai, kurie suteikė veiklai kryptį, motyvuoja pažinti?

r. Prieš stojant į šitą mokyklą man siūlė į kitas – žemės ūkio, Radviliškio. Bet stojau į Panevėžį, nes norėjau gyventi mieste. Anksčiau buvau gyvenęs tik kaime.

O polinkiai, kuriais žmogus siekia tobulinti veiklą? Pvz. vadybos srityje?

r. Na, man tikrai geriau „prie popieriaus“ dirbt, kompiuteriu, nei traktoriumi per laukus važinėti.

Sakykime *Savęs vertinimas*. Ar analizavote save, lyginote savo ypatybes su kitais asmenimis rinkdamasis profesiją?

r. Man pernai buvo prasčiau. Kadangi daug vietų teko keisti, tai buvo adaptacijos sutrikimas, tai nelabai bendravau. Praeitais metais galvojau atsisakyti specialybės, tai kai šiomet atėjau, sakiau nekeisčiau į nieką.

Ar renkantis profesiją naudojotės internetinėmis svetainėmis, žurnalais kur galėsite mokytis ir kt?

r. Ne. Aš jau buvau apsisprendęs stoti į šitą mokyklą ir viskas. Kai atvažiavau išsirinkau ir profesiją, nes buvo normaliausia.

Iš kokių asmenų sulaukėte patarimų rinkdamasis profesiją?

r. Renkantis profesiją nesulaukiau patarimų, aš vienas pats, savo galva.

Autoritetai ir pavyzdžiai renkantis profesiją. Ar jų turėjote pavyzdžių į kuriuos norėjote lygiuotis?

r. Ne, neturėjau.

Ar mokykloje Jus konsultavo profesijos konsultantai, kas dabar labai populiariu 8-9 – oje klasėje prieš profiliavimą?

r. 10 – oje klasėje mus vežė į Šilutę, į proftechninę mokyklą, kai ten dar gyvenau.

Ar kada nors dvejojote dėl pasirinktos savo profesijos?

r. Taip, pernai.

Ar ką nors keitėte?

r. Buvau labai daug pamokų praleidęs, bet pasilikau prie šitos profesijos.

Norai (svajonės) ir galimybės renkantis profesiją – ar sutapo? (noriu - galiu – reikia)

r. Norai ir galimybės. Sutapo, gal. Aišku sutapo. Daugiau laisvo laiko turiu. Daugiau sužinojau apie prekybą.

DARBAS IR KARJERA

Šiuo metu Jūs nedirbate?

r. Ne.

Ar esate dirbęs?

r. Taip, dvejose parapijose.

Ir kaip sekėsi?

r. Puikiai, labai greitai išmokdavau.

Sakykite, kokio darbo planuojate ieškoti baigęs mokslus?

r. Eisiu mokytis toliau.

Kur?

r. Kaune. Tik dar nežinau ar psichologiją arba kunigų seminariją.

Štai čia yra lapas, kuriame surašytos žmogaus charakterį apibūdinančios savybės. Kokios asmeninės savybės, apibūdinančios Jūsų charakterį (padėtų/trukdytų) Jums dirbti?

r. Aktyviai bendrauju su žmonėmis, aišku, kai priprantu prie jų. Atviras, geranoriškas, lanksčiai reaguojau į sunkumus ir nesėkmes - va šitas netinka. Mėgstu organizuoti ir planuoti veiklą, sunkiai susikoncentruoju, sunku užsiimti daug kruopštumo ir laiko reikalaujančio darbu. Na, jei darbą pradėdau, tai galiu jį baigti iki galo.

Kitoje pusėje yra keli svarbūs žmogaus gyvenime elementai, tarp jų paminėtas darbas. Kelintą vietą gyvenime užima darbas? Išvardykite eilės tvarka.

r. 1.asmeninis gyvenimas, 2.savęs tobulinimas, 4.šeimyniniai santykiai, 3.santykiai su draugais, 5.darbo santykiai, 6.materialinė padėtis.

Vis dažniau girdime žodį karjera. O dabar klausimas kas yra karjera?

r. Karjera – savo veiklos siekimas ir savęs parodymas, gal daugiau uždirbti.

O kopimas karjeros laiptais?

r. Pradėti savo verslą nuo mažo iki didelio.

Ar tai Jums svarbu?

r. Nemanau. Nelabai. Vienas nesugebėčiau. Aš savo karjeros tikrai niekad nedaryčiau.

O kodėl ne?

r. Nežinau. Aš jau geriau kam nors dirbsiu, bet pats karjeros nepradėsiu.

Kokios darbo pareigos Jus tenkintų darbe?

r. Kokios pareigos? Nežinau. Koks darbas pasitaiko, toks ir yra.

Kas gali užtikrinti sėkmę kopiant karjeros laiptais žmogui?

r. Gal konkurentų sumažėjimas ir didesnės pareigos.

O išsilavinimas reikalingas?

r. Tai aišku, būtinas. Nors dar priklauso ir nuo srities, kurioje dirbi. Vadybininkui, aišku, reikia aukštojo išsilavinimo, o "fermeriui" užtektų ir žemės ūkio mokyklą baigt.

Kas Jums svarbiau – gerai apmokamas ar mėgiamas darbas?

r. Praktiškai svarbiau gerai apmokamas.

Kodėl?

r. Turi daugiau galimybių kažką padaryt, įsigyt.

SUAUGUSIŲJŲ ŠVIETIMAS

Sakykite, ar teko lankytis darbo biržoje?

r. Teko. Buvau užsirašęs, kai galvojau, kad neįstosiu mokytis, bet taip ir nebuvo nuėjęs.

LDB yra viena iš profesinio informavimo/konsultavimo institucijų Lietuvoje. Gal žinote dar kokias nors?

r. Nežinau. Mokykla gal kokia.

O ar teko girdėti apie LDRMT?

r. Oij, ne.

O Pedagogines – psichologines tarnybas?

r. Šitą girdėjau.

Ir kokias paslaugas ten teikia?

r. Nežinau.

O privačias institucijas, internetinius tinklapius?

r. Nežinau.

Dabar keletas klausimų apie neformalų švietimą. Ar teko mokytis?

r. Vienam?

Kas, Jūsų nuomone, yra neformalus švietimas?

r. Aš įsivaizduoju, kad tai yra, kai samdaisi mokytoją pamokai. Šitaip neteko mokytis.

Tai dažniausiai būna studijų grupės, paskaitos, seminarai, suplanuotos skaitymo programos, valdomos diskusijos, konferencijos, kurių metu suaugusieji tobulina patirtį ir tokiu būdu įgyja naujų žinių konkrečioje srityje. Netekok dalyvauti?

r. Ne.

Ar turite informacijos apie galimybę mokytis neformaliai?

r. Ne.

Ar norėtumėte?

r. Kokiam seminare norėčiau. Draugai pasakojo, kad labai įdomu.

Kokiame norėtumėte?

r. Psichologiniame.

Ir kas paskatintų?

r. Tik aš pats.

Ir paskutinis klausimas Jums. Mokymasis visą gyvenimą – kas tai yra?

r. O Jėzus. Aš tikrai nesimokyčiau visą gyvenimą. Žmogus turėtų per daug save į „gužą kelt“. Mokymasis visą gyvenimą - tai net nežinau. Savęs tobulinimas tik.

O kodėl nereikia mokytis suaugusiam žmogui?

r. Tai reikia, bet ne visą gyvenimą. Pasimokai kiek tau reikia. Jei mokaisi, mokaisi, mokaisi, tai sau laisvo laiko neturi. Pabūti ir su kitais reikia.

Ačiū už atsakymus.

r. Nėra už ką.

ARŪNAS (GN)

PROFESINĖS KARJEROS PASIRINKIMAS

Laba diena.

r. Laba diena.

Aš esu Donata. Rašau baigiamąjį darbą apie profesijos pasirinkimą, įsidarbinimą ir karjeros galimybes. Norėčiau Jums užduoti keletą klausimų šia tema.

Gal galima sužinoti kiek Jums metų?

r. 23m.

Sakykite, kokia Jūsų šeimyninė padėtis?

r. Šiuo metu nevedęs.

O kur Jūs gyvenate?

r. Šiauliuose.

Sakykite, koks Jūsų išsilavinimas?

r. 12 klasių.

Galbūt šiuo metu mokotės?

r. Taip.

Ir kur Jūs mokotės?

r. Stalium, dabar atlieku praktiką, iš LDB, mokymo centro siuntė.

Galbūt ateityje planuojate toliau tęsti mokslus?

r. Bus matyt, jei bus galimybė, tęsime.

Sakykite, ar pats išsirinkote mokymosi kryptį?

r. Pats.

Kokias dar svarstėte?

r. Kad staliaus labiausiai patiko.

Kas, Jūsų nuomone, svarbu renkantis profesiją?

r. Kad tau patiktų.

Ar renkantis profesiją atsižvelgėte į savo finansinę padėtį?

r. Ne.

Ar atsižvelgėte į galimybę rasti darbą baigus mokslus? Jog tai paklausi, populiari specialybė?

r. Iš dalies atsižvelgiau.

O į savo sveikatą atsižvelgėte, kad galėsite dirbti šį darbą?

r. Būtinai.

Žmogus planuojant karjerą nustato tam tikras darbo vertybes, kurios vertina kas svarbu darbe, kas ne, kas naudinga – nenaudinga, tolerancija kitiems darbe, pasitikėjimas savo jėgomis darbe? Ar tai Jums svarbu?

r. Taip.

Gal prieš pasirinkdamas profesiją turėjote darbo patirties?

r. Pas gimines “prie namo statybos”, stogo dengimas, paskui namelį iš rąstų darėm.

Galbūt gabumų tai sričiai turėjote?

r. Ne tai, kad gabumai, bet reikėjo. Išmokau, savaimė gavosi.

Sakykime *Savęs vertinimas*. Ar analizavote save, lyginote savo ypatybes su kitais asmenimis prieš rinkdamasis profesiją?

r. Nelabai, aš daugiau žiūriu savęs.

Ar sulaukėte patarimų iš kitų asmenų rinkdamasis profesiją?

r. Aš kaip ir niekam nieko nesakiau. Man iš to duona reikės valgyti gyvenime, ne patarėjams.

Ar mokykloje Jus konsultavo profesijos konsultantai, kas dabar labai populiariu 8-9 – oje klasėje prieš profiliavimą. Moksleiviai atlieka įvairius testus kokioms specialybėms, profesijoms tiktų?

r. Ne, nebuvo.

Ar kada nors dvejojote dėl pasirinktos savo profesijos?

r. Ne.

Norai (svajonės) ir galimybės renkantis profesiją – ar sutapo? (noriu - galiu – reikia)

r. Taip.

Gal galėtumėte papasakoti?

r. Ėjau į LDB, siūlė gatvę šluoti, bet pagalvojau, kad nei aš eisiu, nei aš ką – pasiūlė išsirinkti specialybę. Nuėjau į mokymo centrą, išsirinkau staliaus specialybę.

DARBAS IR KARJERA

Kokius darbus esate dirbę?

r. “Prie žemės ūkio darbų”, toliau – prie staklių, važiauvau į Daniją, ten prie vytelių dirbau, dabar – staliaus praktika.

Kaip ieškosite darbo baigęs mokslus?

r. Aš jau dabar pradėdau ieškoti, nes atliekant praktiką gali dirbti staliumi.

Štai čia yra lapas, kuriame surašytos žmogaus charakterį apibūdinančios savybės. Kokios asmeninės savybės, apibūdinančios Jūsų charakterį padėtų/trukdytų Jums dirbti?

r. Esu nepakantus kritikai, užsispyręs, neatlaidus, ilgai atsimenu patirtas nuoskaudas, atvirai reiškiu savo valdingumą.

Kitoje pusėje yra keli svarbūs žmogaus gyvenime elementai, tarp jų paminėtas darbas. Kelintą vietą gyvenime užima darbas? Išvardykite eilės tvarka.

r. 1.asmeninis gyvenimas, 4.savęs tobulinimas, 5.šeimyniniai santykiai 6.santykiai su draugais, 3.darbo santykiai, 2.materialinė padėtis.

O kokios ankstesnių Jūsų darbų ketimo priežastys?

r. Man taip gavosi, kad 12 klasių baigiau, dirbau, bet teko eiti į armiją. Galėjau atsisakyti, bet nenorėjau. Po armijos dirbau 2,5m., tada išvažiavau į Daniją, o keitimo priežastys – ieškojau kur geriau.

Vis dažniau girdime žodį karjera. O kas tai yra karjera?

r. Karjera – turi pastovų darbą ir sieki karjeros ne taip kaip paprastas meistras, bet save tobulini.

Ar tai Jums svarbu?

r. Šiaip, kai dirbu stengiuos pasirodyt, kad dirbu ir daryt, kaip atrodo man geriau.

Kokios darbo pareigos Jus tenkintų darbe kuriame norėtumėte dirbti?

r. Žiūrint koks darbas.

Na, kokiam darbe Jūs norėtumėte dirbti ir kokios pareigos Jus tenkintų?

r. Na, dirbau darbininkas – operatorius. Siūlė kažką aukščiau, bet dėl 100lt.kad tau „knistų“galvą“ neapsimoka. Ateini į darbą, žinau jį gerai, man niekas „nekvaršina“galvos.

Sakykite, kas gali užtikrinti sėkmę žmogui kopiant karjeros laiptais?

r. Tik pats.

Kas tam reikalinga?

r. Užsibrėžtas tikslas gyvenime, jį užsibrėžus siekti bet kokia kaina.

Kas Jums svarbiau – gerai apmokamas ar mėgiamas darbas?

r. Per tam tikrą ilgą laiką, na jei tas darbas tau nepatiks - nepadės, kad ir kiek gausi pinigų. Jei mėgiamas – tau ir alga, ir karjera “automatiškai” kils.

SUAUGUSIŲJŲ ŠVIETIMAS

Jau minėjote, jog teko lankytis darbo biržoje. Jus siuntė į kursus. Sakykite kokias dar paslaugas suteikė?

r. Gaunu bedarbio pašalpą ir visas tas paslaugas.

Kaip vertinate teikiamų paslaugų kokybę?

r. Nesupratau klausimo?

Na, ar Jums ten patiko, ar ne? Dauguma žmonių vertina neigiamai LDB paslaugas.

r. Na, neigiamai vertina tie, kurie gyvena iš tų pašalpų, bet kol aš neskaičiuoju centų, tai man dar gerai.

LDB yra viena iš profesinio informavimo/konsultavimo institucijų Lietuvoje. Gal žinote dar kokias?

r. Yra Jaunimo darbo centras, o daugiau tai nelabai.

O gal teko girdėti apie pedagogines – psichologines tarnybas?

r. Tos, kurios pagalbas suteikia aš neigiamai vertinu. Neteko lankytis. Jau geriau su artimu žmogumi pakalbėti. Psichologus, psichiatrus aš neigiamai vertinu.

O Respublikinius moksleivių techninės kūrybos centrai, Jaunimo karjeros centrai, privačios institucijos?

r. Ne.

Privačios institucijos ar internetiniai tinklapiai? Neteko ieškoti informacijos?

r. Man jeigu reikia informacijos, tai viską darau “palei save”. Yra pas mane pažįstamų, draugų, pats ieškau. Neinu, kad man kas “ant lėkštutės paduotų”.

Neformalus švietimas, kas tai yra?

r. Tai internetas, lankstinukai, galbūt.

Tai ką Jūs dabar mokotės nėra neformalus švietimas?

r. Čia yra privalomi kursai, kur tu turi eiti. Čia gaunasi kaip mokykla, jei neateini savaitę be pateisinamos priežasties tave braukia iš sąrašo. Man atrodo, kad čia tikrai formalus. Neformalus, kai tu savo nuožiūra kažką paskaitei, susiradai.

Su kokiais sunkumais susidūrėte mokydamasis? Ar sunku buvo?

r. Kiekvieną dieną mokslas, paskui “ateina” nuovargis.

O rezultatai? Ar tikėtės dirbti pagal įgytą specialybę?

r. Apie ateitį negalvoju, neaišku ką gyvenimas parodys.

Ar ateityje norėtumėte kelti savo kvalifikaciją? Ar staliaus, ar naują specialybę įgyti?

r. Apie tai kažkaip negalvoju.

Ir paskutinis klausimas. Mokymasis visą gyvenimą – kas tai?

r. Atsiprašant už tokį išsireiškimą, tai „durnų žmonių neturėjimas ką veikti“.

Kodėl taip manote?

r. Pažįstu daug žmonių, kurie ginasi magistrantūras, doktorantūras, o žmonės visą gyvenimą vairuoja maršrutinį taksį.

Ačiū Jums už pokalbį.

r. Prašau.

DARIUS (GN)

PROFESINĖS KARJEROS PASIRINKIMAS

Laba diena.

r. Labas.

Aš esu Donata. Mokausi Mykolo Romerio Universitete ir rašau baigiamąjį darbą apie profesijos pasirinkimą, įsidarbinimą ir karjeros galimybes. Norėčiau Jums užduoti keletą klausimų šia tema.

Gal galima sužinoti kiek Jums metų?

r. 26m.

O kur Jūs gyvenate?

r. Panevėžyje.

Sakykite, kokia Jūsų šeimyninė padėtis?

r. Nevedęs.

Gyvenate nuosavame būste ar nuomojame?

r. Nuomoju butą.

Sakykite, koks Jūsų išsilavinimas?

r. Kolegiją baigiau.

O kokia įgyta specialybė?

r. Verslo vadyba, specializacija – finansai.

Tai vienintelė Jūsų įgyta specialybė?

r. Ne, dar baigiau „profkė“, technikos operatorius.

Ar sunku buvo išsirinkti mokymosi kryptį?

r. Pirmą gal lengviau, antrą kaip spėjau, taip įstojau.

Ar daug profesijos pasirinkimo variantų svarstėte?

r. Labiausiai norėjau į teisę įstot.

Kodėl išsirinkote būtent šią?

r. Didesni šansai įstot buvo.

Kas, Jūsų nuomone, svarbu renkantis profesiją?

r. Pagal galimybę, pagal norus.

Ar atsižvelgėte į galimybę rasti darbą baigus mokslus? Jog tai paklausi, populiari specialybė?

r. Taip, aišku.

Ar į savo sveikatą atsižvelgėte, kad galėsite dirbti šį darbą baigus mokslus?

r. Tai, man atrodo, pirmas dalykas.

Planuojant karjerą nustatomos tam tikros darbo vertybės, kurios vertina kas svarbu darbe, kas ne, kas naudinga – nenaudinga, tolerancija kitiems darbe, pasitikėjimas savo jėgomis darbe? Kaip tai vertinate?

r. Man atrodo, kad pagrindinis dalykas – finansai. Jeigu gerai dirbsi ir uždirbsi, tai ir karjera gera bus, ir alga bus gera, ir asmeniniai poreikiai bus patenkinti.

Gal prieš pasirinkdamas profesiją turėjote darbo patirties?

r. Jo. Dirbau ir barmenu, ir padaveju, ir picų kepėju, dažytojų pas žmones.

O polinkių buvo?

r. Man tada labiau pinigai rūpėjo.

Sakykime *Savęs vertinimas*. Ar analizavote save, lyginote savo ypatybes su kitais asmenimis prieš renkantis profesiją?

r. Nelabai.

Ar mokykloje Jus konsultavo profesijos pasirinkimo konsultantai kas dabar labai populiaru 8-9 – oje klasėje prieš profiliavimą. Moksleiviai atlieka įvairius testus, kokioms specialybėms, profesijoms tiktų?

r. Buvo jau, bet neklausiau aš.

Ar kada nors dvejojote dėl pasirinktos savo profesijos?

r. Ne, patinka iššūkiui man.

Norai (svajonės) ir galimybės renkantis profesiją – ar sutapo? (noriu - galiu – reikia)

r. Daugmaž.

Gal galėtumėte papasakoti?

r. Sutapo, ko tikėjausi iš paskutinio darbo.

DARBAS IR KARJERA

Ar dirbote pagal įgyta išsilavinimą?

r. Ne.

Kodėl?

r. Nenorėjau, nors buvo siūlymas.

Kokius darbus dirbote?

r. Dirbau barmenu, padaveju, picų kepėju, kazino krupje, pas žmones vienetinius darbus dar.

O kokios Jūsų darbų ketimo priežastys?

r. Šiaip... Buvo, kad vienu metu dirbi per kelis darbus.

Koks ilgiausias nedirbtas laikotarpis?

r. Ko gero, dabar, beveik metai.

O kaip ieškote darbo?

r. Darbo biržą internete, skelbimus skaitau.

O kokios nedarbo priežastys?

r. Įmonė bankrotavo.

Štai čia yra lapas, kuriame surašytos žmogaus charakterį apibūdinančios savybės. Kokios asmeninės savybės, apibūdinančios Jūsų charakterį padėtų/trukdytų Jums dirbti?

r. Nesistengiu kritiškai vertinti savo galimybių ir elgesio, siekiu asmeninės pažangos, iš savo darbo tikiuosi asmeninės naudos.

Kitoje pusėje yra keli svarbūs žmogaus gyvenime elementai, tarp jų paminėtas darbas. Kelintą vietą gyvenime užima darbas? Išvardykite eilės tvarka

r. 1.asmeninis gyvenimas, 4.savęs tobulinimas, 6.šeimyniniai santykiai, 2.santykiai su draugais, 3.darbo santykiai, 5.materialinė padėtis.

Vis dažniau girdime žodį karjera. O kas tai yra karjera?

r. Karjera – nuo žemiausio darbuotojo ir iki vadovaujančio darbuotojo.

O kopimas karjeros laiptais?

r. Po “biški geriau daryti”.

Ar tai Jums svarbu?

r. Nelabai, paprastas darbas smagesnis būna nei vadovaujantis.

Kokios darbo pareigos Jus tenkintų darbe, kuriame norėtumėte dirbti?

r. Vėl norėčiau kazino krupje dirbti.

Kas gali užtikrinti sėkmę kopiant karjeros laiptais žmogui? Kokios asmens charakterio savybės, bruožai, ypatybės ar kita?

r. Visų pirma, mokėti gerai atlikti darbą, gerai mokėti jį atlikti. Tada vertas kilti, o jei dirba tik dėl pinigų, tada karjeros laiptais nepakils.

Kas svarbiau – gerai apmokamas ar mėgiamas darbas?

r. Mėgiamas.

SUAUGUSIŲJŲ ŠVIETIMAS

Jau minėjote, kad teko lankytis darbo biržoje.

r. Taip, jau beveik metus einu.

Kokiu tiksluėjote?

r. Kad siūlytų darbą ar kursų.

Ir kokias paslaugas suteikė?

r. Paslaugų nieko, nieko nepasiūlė.

O išmokos?

r. Jo, pusę metų gavau.

Tai paslaugas vertinate neigiamai?

r. Finansiškai per mažai, bet krizė yra krizė.

LDB yra viena iš profesinio informavimo/konsultavimo institucijų Lietuvoje. Gal žinote dar kokias?

r. Nelabai. Jaunimo kažkokia yra, bet ten darbo biržai priklauso.

O LDRMT?

r. Oij, ne.

LDB su ja glaudžiai bendradarbiauja, siunčia žmones mokytis, persikvalifikuoti. Dar yra pedagoginės – psichologinės tarnybos, privačios institucijos, internetiniai tinklapiai.

r. Tai darbo ieškau per laikraščio, interneto skelbimus. Aišku, ldb.lt, per žmones.

Kas, Jūsų nuomone, yra suaugusių žmonių neformalus švietimas?

r. Net nežinau kaip čia pasakyti.

Tai gali būti studijų grupės, paskaitos, seminarai, suplanuotos skaitymo programos. Tai procesas, kurio metu suaugusieji įgyja naujų žinių, įgūdžių kurioje nors konkrečioje srityje. Dažniausiai iniciatoriai būna patys suaugusieji arba darbdaviai. Ar teko mokytis neformaliai?

r. Ne.

Ar norėtumete mokytis neformaliai?

r. Pabandyt verta.

Informacijos apie galimybę mokytis, kaip supratau, neturite?

r. Ne.

Kas paskatintų Jus mokytis?

r. Didelio skatinimo ir nereikia. Reikėtų ir eičiau.

Galėtumėte mokytis iš savo lėšų ar tik iš darbdavio?

r. Sutikčiau, jei turėčiau galimybių.

Kiek laiko tam galėtumėte skirti?

r. Kol išmokčiau.

Ir paskutinis klausimas. Mokymasis visą gyvenimą – kas tai?

r. Pats gyvenimas.

Ar reikia mokytis suaugusiam žmogui?

r. Visiems reikia.

Kodėl reikia mokytis?

r. Reikia. Neprivaloma, bet reikia.

O Jūs norite mokytis?

r. Aišku. Tobulumui ribų nėra.

Ačiū Jums už pokalbį.

r. Prašau.

ASTA (Š)

PROFESINĖS KARJEROS PASIRINKIMAS

Laba diena.

r. Laba diena.

Aš esu Donata. Mokausi Mykolo Romerio Universitete ir rašau baigiamąjį darbą apie profesijos pasirinkimą, įsidarbinimą ir karjeros galimybes. Norėčiau Jums užduoti keletą klausimų šia tema.

r. Prašom.

Gal galima sužinoti kiek Jums metų?

r. 25m.

Sakykite, kokia Jūsų šeimyninė padėtis?

r. Esu netekėjusi.

Galbūt gyvenate su tėvais?

r. Ne, gyvenu viena.

Gyvenate nuosavame būste ar nuomojame?

r. Nuomoju butą.

O kur Jūs gyvenate?

r. Klaipėdoje.

Sakykite, koks Jūsų išsilavinimas?

r. Aukštasis neuniversitetinis.

O kokia įgyta specialybė?

r. Socialinis darbas.

Tai vienintelė Jūsų įgyta specialybė?

r. Taip.

Galbūt ateityje planuojate tęsti studijas aukštesnėje studijų pakopoje?

r. Žadu mokytis, kai pagerės finansinė padėtis.

O kur planuojate mokytis?

r. Testinėse studijose, socialinį darbą.

Ar sunku buvo išsirinkti mokymosi kryptį?

r. Ne, buvau apsisprendusi, žinojau ko noriu.

Daugiau jokių profesijos pasirinkimo variantų nesvarstėte?

r. Ne, nesvarsčiau.

Kas, Jūsų nuomone, yra svarbu renkantis profesiją?

r. Mano nuomone, svarbu tai, ko žmogus tikisi, kas labiausiai patinka, ko tikisi gyvenime.

Ar renkantis profesiją atsižvelgėte į tėvų finansinę padėtį, galimybę Jums padėti?

r. Taip, atsižvelgiau.

Ar jie Jums padėjo?

r. Taip, padėjo. Tačiau stengiausi pagalbos prašyti kuo mažiau.

Ar tėvų nuomonė Jums buvo svarbi renkantis profesiją?

r. Taip, svarbi, bet įtakos neturėjo. Jie sakė, tu dirbsi, tu gyvensi, ne mums spręsti.

Ar atsižvelgėte į galimybę rasti darbą baigus mokslus? Jog tai paklausi, populiari specialybė?

r. Aš į tai nežiūrėjau. Galvojau apie patinkančią.

Ar į savo sveikatą atsižvelgėte, kad galėsite dirbti šį darbą?

r. Apie tai nebuvo susimąsčiusi.

Planuojant karjerą nustatoma darbo vertybių sistema, kuri vertina kas svarbu darbe, kas ne, kas naudinga – nenaudinga, tolerancija kitiems darbe, pasitikėjimas savo jėgomis darbe? Ar tai Jums svarbu?

r. Taip, atsižvelgiau.

Gal prieš pasirinkdamas profesiją turėjote darbo patirties?

r. Baigus mokslus neilgai dirbau su vaikais iš asocialių šeimų, o prieš pasirinkdama profesiją neturėjau.

O interesų buvo?

r. Rinkausi socialinį darbą, nes tuo metu jis atrodė įdomus, perspektyvus. Buvo galimybė save tobulinti, išbandyti, pateikti.

Galbūt gebėjimų turėjote? Pvz.lengvai bendraujate su žmonėmis?

r. Norėjosi padėti žmonėms, tai ir paskatino pasirinkti specialybę.

Sakykime *Savęs vertinimas*. Ar analizavote save, lyginote savo ypatybes su kitais asmenimis prieš renkantis profesiją?

r. Ne, nelyginau. Kiekvienas esame individualūs, nepanašūs vieni į kitus.

Ar renkantis profesiją naudojotės internetinėmis svetainėmis, kur galėsite mokytis ir kita?

r. Taip, internete, studijų žurnale.

Sakykite, iš kokių asmenų sulaukėte patarimų?

r. Iš šeimos gydytojos, pažįstamų.

Kokie tai buvo patarimai?

r. Jog tai vertinga, naudinga specialybė, kad sužinosiu apie save.

Ar turėjote pavyzdžių, autoritetų į kuriuos lygiavotės?

r. Ne, neturėjau. Norėjau save išbandyti.

Ar mokykloje Jus konsultavo profesijos konsultantai kas dabar labai populiariu 8-9 – oje klasėje prieš profiliavimą. Moksleiviai atlieka įvairius testus, kokioms specialybėms, profesijoms tiktų?

r. Ne, nesikonsultavau.

Ar kada nors dvejojote dėl pasirinktos savo profesijos?

r. Ne, nesigailėjau.

Norai (svajonės) ir galimybės renkantis profesiją – ar sutapo? (noriu - galiu – reikia)

r. Taip, sutapo.

Gal galėtumėte papasakoti?

r. Stojau į nemokamą mokslą, gavau stipendiją, nereikėjo prašyti iš tėvų daug pinigų, gyvenau bendrabutyje.

DARBAS IR KARJERA

Ar dirbote pagal įgyta išsilavinimą?

r. Labai neilgai.

Kokios priežastys?

r. Neradau, tai dirbau ką pasiūlė.

Kokius darbus dirbote?

r. Dirbau barmene – padavėja, pardavėja konsultante.

O kokios kitų darbų ketimo priežastys?

r. Šiuo atveju, kaip ir dauguma žmonių, ėjau į geresnę vietą.

Koks ilgiausias nedirbtas laikotarpis?

r. Pusę metų.

O kaip ieškojote darbo?

r. Internete, skaičiau laikračius, LDB tekos “stovėti”.

Ir kaip sekėsi ieškoti?

r. Sunkokai, bet po ilgų pastangų radau.

Keletas klausimų apie esamą darbą. Sakote dirbate pardavėja – konsultante. Ir kaip sekasi?

r. Sutinki įvairiausių žmonių. Vieni ateina išsikalbėti, kiti – pirkti.

Ar norėtumėte keisti darbą?

r. Norėčiau, bet nėra galimybių.

Ar matote kokias nors perspektyvas šiame darbe?

r. Kaip ir kiekviename darbe su laiku galima kilti karjeros laiptais.

Kaip galima? Kokias pareigas užimti?

r. Iš konsultanto – į vyr. konsultanto, galima ir iki vedėjo, pavaduotojo.

Štai čia yra lapas, kuriame surašytos žmogaus charakterį apibūdinančios savybės. Kokios asmeninės savybės, apibūdinančios Jūsų charakterį padėtų/trukdytų Jums dirbti?

r. Esu sąžininga, punktuoli, dažnai abejoju, sunku priimti sprendimus ir orientuotis sudėtingose situacijose, siekiu tobulumo.

Kitoje pusėje yra keli svarbūs žmogaus gyvenime elementai, tarp jų paminėtas darbas. Kelintą vietą gyvenime užima darbas? Išvardykite eilės tvarka.

r. 1. asmeninis gyvenimas, 3. savęs tobulinimas, 2. šeimyniniai santykiai 4. santykiai su draugais, 5. darbo santykiai, 6. materialinė padėtis.

Vis dažniau girdime žodį karjera. O kas tai yra karjera?

r. Karjera – sieki savo užsibrėžto tikslo.

Ar tai Jums svarbu?

r. Tai nėra labai aktualu.

Kokios darbo pareigos Jus tenkintų darbe šiuo metu?

r. Man užtektų ir pardavimo konsultanto pareigų.

O norimas darbas, kaip minėjote, būtų socialinio darbuotojo?

r. Taip.

Sakykite, kas gali užtikrinti sėkmę kopiant karjeros laiptais žmogui? Kokios asmens charakterio savybės, bruožai, ypatybės ar kita?

r. Geras kolektyvas, geri darbuotojai, savęs tobulinimas, noras siekti užsibrėžtų tikslų.

Kas svarbiau – gerai apmokamas ar mėgiamas darbas?

r. Mėgiamas.

SUAUGUSIŲJŲ ŠVIETIMAS

Sakykite, ar teko lankytis darbo biržoje.

r. Teko.

Kokiu tikslu ėjote?

r. Kad užsiregistruoti ir būtų nemokamas gydymas.

Ir kokias paslaugas suteikė? Galbūt pasiūlė darbą.

r. Darbo nepasiūlė. Tik bedarbio statusą ir nemokamą gydymą.

Kaip vertinate suteiktų paslaugų kokybę?

r. Čia balais reikia įvertinti?

Ne, tiesiog, kas Jums patiko ar nepatiko?

r. LDB nėra tikslingai orientuota, buvau papuolus į vykstantį chaosą. Ilgos eilės, nepatiko aptarnavimas.

LDB yra viena iš profesinio informavimo/konsultavimo institucijų Lietuvoje. Gal žinote dar kokias?

r. Ne, nežinau.

O gal teko girdėti apie LDRMT?

r. Teko.

Ir ką girdėjote?

r. Ten ruošia tobulinimosi kursus, įgyja specialybę.

Ar teko mokytis neformaliai?

r. Ne, neteko.

Suaugusių žmonių neformalus švietimas, kas tai yra?

r. Tai gali būti informacija internete, gal.

Tai gali būti studijų grupės, paskaitos, seminarai, suplanuotos skaitymo programos. Tai procesas, kurio metu suaugusieji įgyja naujų žinių, įgūdžių kurioje nors konkrečioje srityje. Dažniausiai iniciatoriai būna patys suaugusieji arba darbdaviai. Gal teko dalyvauti kursuose, seminaruose, paskaitose?

r. Taip, teko.

Kokiuose lankėtės?

r. Apie šeimos santykius, vertybes.

Jus ten kas nors siuntė, ar savo noru ėjote?

r. Savo noru ėjau.

Ir kur jie vyko?

r. Panevėžyje, kai dar gyvenau, savivaldybėje.

Ir iš kur apie tai sužinojotė?

r. Jie buvo religinio pobūdžio, sužinojau iš lankstinukų. Tai buvo nemokami seminarai. O norint gauti pažymėjimą buvo tam tikras mokestis.

Kas paskatino ten eiti?

r. Tai buvo susiję su mano specialybe. Tada dar studijavau.

Ar ateityje norėtumėte kelti kvalifikaciją?

r. Taip, norėčiau.

Kokiais būdais?

r. Tęsti studijas, dalyvauti tobulinimosi kursuose.

Ir kokius kursus norėtumėte lankyti?

r. Socialinio darbuotojo tobulinimosi kursus.

Galėtumėte mokytis iš savo lėšų ar tik iš darbdavio?

r. Laukiu kol pagerės finansinė padėtis, o iš darbdavio – sutikčiau ir dabar.

Ir paskutinis klausimas. Mokymasis visą gyvenimą – kas tai?

r. Mano nuomone, kai žmogus studijuoja viename universitete, paskui – kitame.

Ar reikia mokytis suaugusiam žmogui?

r. Taip reikia, manau kiekvienas žmogus turi siekti tobulumo, žinių, naujovių, įgūdžių.

Kodėl reikia mokytis?

r. Siekti tobulumo, savęs švietimo.

Ačiū Jums už atsakymus.

r. Prašau.

JURGITA (Š)

PROFESINĖS KARJEROS PASIRINKIMAS

Sveiki gyvi.

r. Labas.

Aš esu Donata. Mokausi Mykolo Romerio Universitete ir rašau baigiamąjį darbą apie profesijos pasirinkimą, įsidarbinimą ir karjeros galimybes. Norėčiau Jums užduoti keletą klausimų šia tema. Mūsų pokalbis užtruks iki 30 min.

r. Gerai, prašom.

Sakykite, kiek Jums metų?

r. 25m.

O kur Jūs gyvenate?

r. Kaune.

Sakykite, kokia Jūsų šeimyninė padėtis?

r. Netekėjusi.

Galbūt gyvenate kartu su tėvais?

r. Ne.

Koks Jūsų išsilavinimas?

r. Aukštasis neuniversitetinis.

O kokia įgyta specialybė?

r. Kineziterapija.

Ar sunku buvo išsirinkti mokymosi kryptį?

r. Nelabai.

Ar daug profesijos pasirinkimo variantų svarstėte?

r. Ne.

Kokius?

r. Stomatologiją dar.

Kodėl išsirinkote šią?

r. Dėl finansinių galimybių ir sportas „prie širdies“.

Kas, Jūsų nuomone, svarbu renkantis profesiją?

r. Manau, kad ta veikla tave nuolat skatintų tobulėti, kad galėtum save nuolat realizuoti, kad jaustumėisi „savose rogėse“.

Ar renkantis profesiją atsižvelgėte į tėvų finansinę padėtį, galimybę Jums padėti? Ar tai svarbu buvo?

r. Iš dalies.

Ar svarbi tėvų nuomonė renkantis profesiją? Ar sulaukėte iš jų patarimų?

r. Tik iš dalies.

Ar atsižvelgėte į galimybę rasti darbą baigus mokslus?

r. Taip domėjausi tuo.

Ar į savo sveikatą atsižvelgėte, kad galėsite dirbti šį darbą?

r. Taip, domėjausi.

Planuojant karjerą nustatoma darbo vertybių sistema, kuri vertina kas svarbu darbe, kas ne, kas naudinga – nenaudinga, tolerancija kitiems darbe, pasitikėjimas savo jėgomis darbe? Ar tai Jums svarbu?

r. Taip

Gal prieš pasirinkdama profesiją turėjote darbo patirties?

r. Pusbrolis turėjo traumą, teko būti slaugute. Mačiau kaip kineziterapeutai dirba, patiko jų darbo pobūdis, patiko pagalba žmogui, rezultatai.

Tikriausiai iš to ir polinkiai atsirado?

r. Taip, ko gero.

O gebėjimai? Jų pagrindas – žinios, mokėjimai, įgūdžiai. Savo gebėjimų vertinimas – tai įsitikinimai apie savo galimybes, gebėjimus dirbti, atsakymas į klausimą „ar galiu tai padaryti““?

r. Na, domėjausi iš anksčiau, dar pusbrolio slauga, tai ir atsirado noras siekti žinių, realizuoti save.

Sakykime *Savęs vertinimas*. Ar analizavote save, lyginote savo ypatybes su kitais asmenimis?

r. Tuo metu ne. Tik po studijų atsirado galvojimas ką galėsiu padaryti.

Ar renkantis profesiją naudojotės internetinėmis svetainėmis, kur galėsite mokytis ir kita?

r. Taip, ir internete ieškojau informacijos, skaičiau žurnalą, su tėvais ir draugais kalbėjau apie specialybes.

Ar buvo žmonių, autoritetų, pavyzdžių į kuriuos Jūs lygiavotės rinkdamasi profesiją?

r. Taip. Būtent gydančios pusbrolių kineziterapeutės pavyzdys.

Ar mokykloje Jus konsultavo profesijos konsultantai, kas dabar labai populiariu 8-9 – oje klasėje prieš profiliavimą. Moksleiviai atlieka įvairius testus, kokioms specialybėms, profesijoms tikėtų?

r. Kad tuo metu nebuvo.

Ar kada nors dvejojote dėl pasirinktos profesijos?

r. Ne, nes nuo pat pradžių patiko.

Norai (svajonės) ir galimybės renkantis profesiją – ar sutapo? (noriu - galiu – reikia)

r. Nevisai viskas, bet daugmaž.

O kas ne taip?

r. Buvo dalykai, kurie sunkiau sekėsi, kai svirdavo rankos, kai atrodė, kad nesugebėsi. Bet kai įveiki sunkumus viskas pasikeičia.

DARBAS IR KARJERA

Dabar truputį apie Jūsų darbą, Ar visada dirbote pagal įgyta išsilavinimą?

r. Nevisada.

Kokius darbus dirbote?

r. Pardavėja - konsultantė, barmenė – padavėja, nieko bendro.

Dėl kokių priežasčių?

r. Nevisada taip lengva susirasti darbą pagal specialybę, nes reikalinga patirtis, o ji iš niekur neatsiranda.

O pagal specialybę teko dirbti?

r. Taip, teko.

Ir kaip sekėsi?

r. Pradžia buvo sunki, vėliau lengviau. Tik neilgai ten dirbau.

Kodėl?

r. Buvo terminuota darbo sutartis, pasibaigus jai teko keisti darbo vietą.

O kokios kitų darbų ketimo priežastys?

r. Finansai.

Šiuo metu dirbate?

r. Taip.

Kokios Jūsų pareigos?

r. Pardavėja – konsultantė.

Kaip vertinate savo darbą? Patinka?

r. Nelabai.

Norėtumėte keisti?

r. Norėčiau.

O kas trukdo?

r. Nėra darbo į kurį galėčiau keisti.

Kaip vertinate perspektyvas savo darbe?

r. Galbūt yra, bet labai nedidelės ir po ilgo laiko.

O kaip ieškotumėte darbo būdama bedarbe?

r. Pažįstamų pagalba, darbo biržą galbūt, internete, nešiočiau cv

Štai čia yra lapas, kuriame surašytos žmogaus charakterį apibūdinančios savybės. Kokios asmeninės savybės, apibūdinančios Jūsų charakterį padėtų/trukdytų Jums dirbti?

r. Esu sąžininga, punktuoli, dažnai abejoju, sunku priimti sprendimus ir orientuotis sudėtingose situacijose, siekiu tobulumo.

Kitoje pusėje yra keli svarbūs žmogaus gyvenime elementai, tarp jų paminėtas darbas. Kelintą vietą gyvenime užima darbas? Išvardykite eilės tvarka.

r. 1.asmeninis gyvenimas, 4.savęs tobulinimas, 2.šeimyniniai santykiai 3.santykiai su draugais, 5.darbo santykiai, 6.materialinė padėtis.

Vis dažniau girdime žodį karjera. O kas tai yra karjera?

r. Karjera – tai maksimalaus taško ieškojimas. Kai randi veiklą, kuri tave domina, kai kaskart gilini žinias. Karjera, kai tu nuolat save tobulini, sieki žinių toje srityje, plesti akiratį.

O kopimas karjeros laiptais?

r. Tarpusavy labai susiję. Kai tu pasieki pirmą žingsnelį ir eini toliau.

Ar tai Jums svarbu?

r. Taip. Pati karjera, galbūt, man nėra svarbu, bet norisi tobulėti. Aš nesu karjeristė.

Kokios darbo pareigos Jus tenkintų darbe? Ar šiame ar kuriame norėtumėte dirbti?

r. Norėčiau būti kineziterapeutė.

Kas gali užtikrinti sėkmę kopiant karjeros laiptais žmogui?

r. Visų pirma – labai didelis noras. Kai yra didelis noras – anksčiau ar vėliau atsiranda ir galimybės.

Kas svarbiau – gerai apmokamas ar mėgiamas darbas?

r. Šiuo metu gal gerai apmokamas. Bet šiaip abu labai svarbūs, nes dirbant nemėgiamą darbą negerai. Bet kai finansinė padėtis nestabili, rinkčiausi gerai apmokamą darbą.

SUAUGUSIŲJŲ ŠVIETIMAS

Sakykite, ar teko lankytis darbo biržoje.

r. Teko.

Kokiu tikslu ėjote?

r. Ėjau susirasti darbą pagal specialybę.

Ir kaip sekėsi?

r. Nekaip. Nieko nepasiūlė.

Tai vertinate neigiamai?

r. Taip. Internete galima rasti tą pačią informaciją.

Daugiau jokios informacijos nesuteikė?

r. Ne.

LDB yra viena iš profesinio informavimo/konsultavimo institucijų Lietuvoje. Gal žinote dar kokias?

r. Įdarbinimo agentūros yra.

O daugiau?

r. Ne.

O ar teko girdėti apie LDRMT? LDB su ja glaudžiai bendradarbiauja, siunčia žmones mokytis, persikvalifikuoti.

r. Apie juos teko girdėti.

O neformaliai teko mokytis kada nors?

r. Ne.

Kas, Jūsų nuomone, yra suaugusių žmonių neformalus švietimas?

r. Hmm... net nežinau.

Tai gali būti studijų grupės, paskaitos, seminarai, suplanuotos skaitymo programos, diskusijos, konferencijos. Tai procesas, kurio metu suaugusieji įgyja naujų žinių, įgūdžių kurioje nors konkrečioje srityje. Dažniausiai iniciatoriai būna patys suaugusieji arba darbdaviai.

Ar norėtumete mokytis neformaliai?

r. Norėčiau.

Kas paskatintų?

r. Švietimas, užimtumas.

Kas trukdo? Finansai, šeima, laiko trūkumas?

r. Šiuo metu laiko trūkumas ir finansai.

Iš darbdavio lėšų sutiktumėte mokytis?

r. Taip.

Kiek laiko tam galėtumėte skirti?

r. Kiek leistų darbas.

Ir paskutinis klausimas. Mokymasis visą gyvenimą – kas tai?

r. Tu nuolat nori kažką sužinoti, atrasti naujo.

Ar reikia mokytis suaugusiam žmogui?

r. Kodėl ne. Nemanau, kad esmė amžiuje.

Kodėl reikia mokytis?

r. Kad įgautum daugiau žinių. Visa tai remiasi į darbo kokybę, atsiranda patirtis.

Ačiū Jums už pokalbį.

r. Prašau.

JOLITA (Š)

PROFESINĖS KARJEROS PASIRINKIMAS

Sveiki.

r. Labas.

Aš esu Donata. Mokausi Mykolo Romerio Universitete ir rašau baigiamąjį darbą apie profesijos pasirinkimą, įsidarbinimą ir karjeros galimybes. Norėčiau Jums užduoti keletą klausimų šia tema.

r. Gerai.

Gal galima sužinoti kiek Jums metų?

r. 27m.

Sakykite, kokia Jūsų šeimyninė padėtis?

r. Netekėjusi.

Galbūt gyvenate kartu su tėvais?

r. Ne.

O kur Jūs gyvenate?

r. Vilniuje. Nuomoju butą su sese.

Sakykite, koks Jūsų išsilavinimas?

r. Aukštasis universitetinis.

O kokia įgyta specialybė?

r. Dailės mokytoja, pedagogė, dailininkė.

Ar sunku buvo išsirinkti mokymosi kryptį?

r. Ne.

Ar daug profesijos pasirinkimo variantų svarstėte?

r. Ne. Tuo metu tai buvo vienintelis mano pašaukimas.

Kitų nesvarstėte?

r. Dar dailės ir dizaino kolegiją, bet pasirinkau universitetą.

Kas, Jūsų nuomone, svarbu renkantis profesiją?

r. Norai ir galimybės ateityje.

Ar renkantis profesiją atsižvelgėte į tėvų finansinę padėtį, galimybę Jums padėti?

r. Beabejo, nes mokslai buvo mokami. Tėvai padėjo.

Ar svarbi tėvų nuomonė renkantis profesiją? Ar sulaukėte iš jų patarimų?

r. Taip. Tėvai norėjo, kad baigčiau būtent aukštąjį išsilavinimą.

Ar tuo metu buvo paklausi, populiari specialybė, kurią Jūs rinkotės?

r. Rinkausi pagal savo ir tėvų norus. Norėjau meninio išsilavinimo.

Ar į savo sveikatą atsižvelgėte, kad galėsite dirbti šį darbą?

r. Tuo metu ne. Bet pedagogo darbas su vaikais yra sunkus, nes labai didelis krūvis.

Planuojant karjerą nustatoma darbo vertybių sistema, kuri vertina kas svarbu darbe, kas ne, kas naudinga – nenaudinga, tolerancija kitiems, pasitikėjimas savo jėgomis darbe? Ar tai Jums svarbu?

r. Beabejo. Labai svarbu turėti autoritetą, kitaip vaikai tavimi nepasitikės.

Gal prieš pasirinkdama profesiją turėjote meninės patirties?

r. Buvau baigusi dailės mokyklą, rengiau parodas.

Tai buvo polinkiai?

r. Taip.

O gebėjimai, pasiekimai?

r. Viskas buvo dailės mokykloje, universitete.

Sakykime *Savęs vertinimas*. Ar analizavote save, lyginote savo ypatybes su kitais asmenimis, buvote sau reikli.

r. Beabejo, keli sau reikalavimus būti geriausia.

Ar mokykloje Jus konsultavo profesijos konsultantai kas dabar labia populiariu 8-9 – oje klasėje prieš profiliavimą?

r. Kai atlikinėjau dailės praktiką buvo mokytoja, kuri konsultavo pedagoginiais klausimais.

Ar kada nors dvejojote dėl pasirinktos savo profesijos?

r. Baigus studijas dvejojau dėl darbo galimybių, atsirado problemų, nors kai mokiausi perspektyvų atrodė daug.

Norai (svajonės) ir galimybės renkantis profesiją – ar sutapo? (noriu - galiu – reikia)

r. Norai sutapo. Darbo pasiūla ir norai nesutapo.

DARBAS IR KARJERA

Dabar truputį apie Jūsų darbą, Ar visada dirbote pagal įgyta profesinį išsilavinimą?

r. Ne.

Dėl kokių priežasčių?

r. Negalėjau rasti. Dirbau pedagoginį darbą auklėtoja su vaikais, kurie turi negalią.

O kokios darbų ketimo priežastys?

r. Mažas atlyginimas, negalėjimas kilti karjeros laiptais.

Sakykite, koks ilgiausiai nedirbtas laikotarpis?

r. Pusę metų.

O kaip ieškojote darbo būdama bedarbe?

r. Pažįstamų pagalba, darbo birža, internete.

Šiuo metu dirbate?

r. Taip.

Kuo, jei nepaslaptis?

r. Pardavėja – konsultantė, vadybininkė.

Kaip vertinate darbą?

r. Darbas malonus, su įdomiais klientais, precizišku jų aptarnavimu, svarbios žinios įgytos universitete t.y. anglų k, psichologija.

O kaip vertinate perspektyvas savo darbe?

r. Manau, galima kilti karjeros laiptais. Galima užimti vadybininkės pareigas, komercijos direktorės.

Štai čia yra lapas, kuriame surašytos žmogaus charakterį apibūdinančios savybės. Kokios asmeninės savybės, apibūdinančios Jūsų charakterį padėtų/trukdytų Jums dirbti?

r. Aktyviai bendrauju su žmonėmis, atvira, geranoriška, lanksčiai reaguju į sunkumus ir nesėkmes, mėgstu organizuoti ir planuoti veiklą, sunkiai susikoncentruuju, sunku užsiimti daug kruopštumo ir laiko reikalaujančio darbu.

Kitoje pusėje yra keli svarbūs žmogaus gyvenime elementai, tarp jų paminėtas darbas. Kelintą vietą gyvenime užima darbas? Išvardykite eilės tvarka.

r. 2.asmeninis gyvenimas, 3savęs tobulinimas, 4.šeimyniniai santykiai (su šeimos nariais), 5.santykiai su draugais, 1.darbo santykiai, 6. materialinė padėtis.

Ne kartą pokalbyje paminėjote žodį – karjera. O dabar klausimas kas yra karjera?

r. Karjera – kai gali savo darbovietėje kilti vis aukščiau ir gauti įvertinimą. Daryti naudingus darbus.

Na, tai lyg kopimas karjeros laiptais?

r. Taip.

Ar tai Jums svarbu?

r. Taip. Kiekvienam svarbu savęs tobulėjimas, kad tave kažkas įvertintų, kitaip pradėtum neigiamai save vertinti.

Kokios darbo pareigos Jus tenkintų šiame darbe?

r. Vadybininkės.

Kas gali užtikrinti sėkmę kopiant karjeros laiptais žmogui?

r. Geriau būtų, jei tai nebūtų kopimas per kitų galvas, kas dabar labai paplitę ir naudinga, tai manęs netenkina. O mane tenkintų sąžiningas darbas ir įvertinimas už nuopelnus.

Kas svarbiau – gerai apmokamas ar mėgiamas darbas?

r. Aišku geriau būtų, kad ir gerai apmokamas, ir mėgiamas, bet tai dažniausiai nesuderinama.

SUAUGUSIŲJŲ ŠVIETIMAS

Jau minėjote, kad teko lankytis darbo biržoje.

r. Taip.

Kokiu tiksluėjote?

r. Ėjau įsidarbinti.

Kokia nauda buvo?

r. Pusę metų pagal mano specialybę man nepasiūlė darbo. O kuriuos siūlė, tai neatitiko nei mano, nei darbdavio poreikio.

LDB yra viena iš profesinio informavimo/konsultavimo institucijų Lietuvoje. Gal žinote dar kokias?

r. LDB galima patalpinti savo cv. (išvardijo internetinius tinklapius, kur skelbiamos darbo vietos ir/ar galima patalpinti savo cv)

O ar teko girdėti apie LDRMT?

r. Žinau, kad tokie kažkur yra ir jie priklauso LDB, bet ji man jokių mokymų nepasiūlė.

O pedagogines – psichologines tarnybas esate girdėjusi?

r. Girdėti teko.

Lankytis neteko?

r. Ne.

Jaunimo karjeros centre ar Universitetų karjeros centre lankytis neteko mokantis?

r. Buvo galimybė, bet nebuvo žinių, kad galima kreiptis.

Dabar keletas klausimų apie neformalų švietimą? Kas, Jūsų nuomone, tai yra?

r. Neformalus švietimas, tai kas nepriklauso formaliam švietimui.

O neformaliai teko mokytis kada nors?

r. Dailę lankyti.

O suaugusiųjų neformalus švietimas?

r. Neteko, bet girdėjau apie lipdymą iš molio, šokius, rankdarbius. Pati esu savamokslė – veriu iš karoliukų ir kt. Domiuosi internete.

Ar norėtumete mokytis neformaliai?

r. Taip, bet tik kas susiję su mano darbu. Pvz. anglų kalbos kursus, o daugiau tik savo malonumui.

Ar sutiktumėte mokytis iš savo lėšų?

r. Taip, bet trukdo finansai.

Iš darbdavio lėšų sutiktumėte mokytis?

r. Taip.

Kiek laiko tam galėtumėte skirti?

r. Kiek netrukdytų mano darbui.

Ir paskutinis klausimas Jums. Mokymasis visą gyvenimą – kas tai?

r. Kasdien mokaisi, išgirsti žinių.

Ar reikia mokytis suaugusiam žmogui?

r. Taip, kiekvienas turi tobulėti, kad pasiektume ko nors.

Dėl kokių priežasčių?

r. Dėl geresnių perspektyvų.

Dėkoju už pokalbį.

r. Nėra už ką.

PAULIUS (Š)

PROFESINĖS KARJEROS PASIRINKIMAS

Sveiki.

r. Sveiki.

Aš esu Donata. Mokausi Mykolo Romerio Universitete ir rašau baigiamąjį darbą apie profesijos pasirinkimą, įsidarbinimą ir karjeros galimybes. Norėčiau Jums užduoti keletą klausimų šia tema. Mūsų pokalbis užtruks iki 30 min.

r. Taip.

Gal galima sužinoti kiek Jums metų?

r. 25m.

Sakykite, kokia Jūsų šeimyninė padėtis?

r. Nevedęs.

Galbūt gyvenate kartu su tėvais?

r. Taip.

Sakykite, koks Jūsų išsilavinimas?

r. Profesinis.

O kokia įgyta specialybė?

r. Pardavėjas – prekių žinovas.

Ar sunku buvo išsirinkti mokymosi kryptį?

r. Ne, labai nesunku.

Ar daug profesijos pasirinkimo variantų svarstėte?

r. Dvi.

Kokias?

r. Automechanikas ir išsirinktą.

O kodėl išsirinkote būtent šią?

r. Pagalvojau, kad lengviau bus, nes technika nelabai traukė.

Kas, Jūsų nuomone, svarbu renkantis profesiją?

r. Nelabai galiu pasakyti, potraukis gal daugiau. Įsivaizduoji dirbančius kitus asmenis ir išsirenki.

Ar renkantis profesiją atsižvelgėte į tėvų finansinę padėtį, galimybę Jums padėti?

r. Taip.

Ar svarbi tėvų nuomonė renkantis profesiją? Ar sulaukėte iš jų patarimų?

r. Ne.

Ar tuo metu buvo paklausi, populiari specialybė, kurią Jūs rinkotės?

r. Taip.

Kad galėsite rasti darbą?

r. Taip.

Ar į savo sveikatą atsižvelgėte, kad galėsite dirbti šį darbą?

r. Taip, tai buvo pagrindinė priežastis, kodėl rinkausi šią specialybę.

Planuojant karjerą nustatoma darbo vertybių sistema, kuri vertina kas svarbu darbe, kas ne, kas naudinga – nenaudinga, tolerancija kitiems darbe, pasitikėjimas savo jėgomis darbe? Ar tai Jums svarbu?

r. Taip.

Gal prieš pasirinkdamas profesiją turėjote darbo patirties?

r. Pagalbinio darbininko statybose, bet labai trumpai.

Ar jis nesudomino, polinkių nebuvo šiai sričiai?

r. Nelabai, norėjosi šiltesnio darbo.

Sakykime *Savęs vertinimas*. Ar analizavote save, lyginote savo ypatybes su kitais asmenimis?

r. Truputį.

Ar naudojotės internetinėmis svetainėmis renkantis profesiją?

r. Ne.

Ar renkantis profesiją turėjote autoritetų, pavyzdžių?

r. Ne.

Ar mokykloje Jus konsultavo profesijos konsultantai, kas dabar labai populiariu 8-9 – oje klasėje prieš profiliavimą?

r. Ne.

Ar kada nors dvejojote dėl pasirinktos savo profesijos?

r. Ne, tik gal reikėtų aukštesnio mokslo.

Ar planuojate jo siekti?

r. Stengsimės.

Norai (svajonės) ir galimybės renkantis profesiją – ar sutapo? (noriu - galiu – reikia)

r. Sutapo.

Kaip pasitvirtino?

r. Darbas sutapo su remontuojamu namu, įgijau žinių apie savo prekes.

DARBAS IR KARJERA

Ar šiuo metu dirbate?

r. Taip.

Ar pagal įgytą specialybę?

r. Taip.

Patinka?

r. Taip tenkina.

Kiek laiko dirbate?

r. 7m.

Ar visada dirbote pagal įgytą profesinį išsilavinimą?

r. Taip.

Kaip ieškotumėte darbo būdamas bedarbiu?

r. Turiu daug pažįstamų, tai gal jų pagalba, eičiau į darbo biržą, internete.

Štai čia yra lapas, kuriame surašytos žmogaus charakterį apibūdinančios savybės. Kokios asmeninės savybės, apibūdinančios Jūsų charakterį padėtų/trukdytų Jums dirbti?

r. Aktyviai bendrauju su žmonėmis, atviras, geranoriškas, lanksčiai reaguuju į sunkumus ir nesėkmes, mėgstu organizuoti ir planuoti veiklą, sunkiai susikoncentruuju, sunku užsiimti daug kruopštumo ir laiko reikalaujančio darbu.

Kitoje pusėje yra keli svarbūs žmogaus gyvenime elementai, tarp jų paminėtas darbas. Kelintą vietą gyvenime užima darbas? Išvardykite eilės tvarka kas svarbiausia, kas ne taip svarbu.

r. 1.asmeninis gyvenimas, 4.savęs tobulinimas, 2.šeimyniniai santykiai, 6.santykiai su draugais, 5.darbo santykiai, 3. materialinė padėtis

Ačiū. Vis dažniau girdime žodį karjera. O dabar klausimas kas yra karjera?

r. Karjera – kai kili aukštyn, kai tobulėjai. Kai valdžia tave pastebi ir paaukština, kopni karjeros laiptais.

Ar tai Jums svarbu?

r. Taip.

Kodėl?

r. Pakilus karjeros laiptais, dėl didesnio užmokesčio.

O savęs realizacija?

r. Nežinau, nelabai.

Kokios darbo pareigos Jus tenkintų?

r. Anksčiau teko dirbti vyr.konsultantu, tai teko pavadovauti, tai visai neblogai būtų.

Kaip manote, kas gali užtikrinti sėkmę kopiant karjeros laiptais žmogui?

r. Sąžiningumas, bendravimas, noras tobulėti.

Kas svarbiau – gerai apmokamas ar mėgiamas darbas?

r. Norėtusi viduriuko.

SUAUGUSIŲJŲ ŠVIETIMAS

Dabar dar keletas klausimų apie darbo biržą. Ar kada nors teko lankytis?

r. Neteko.

Ar eitumėte netekęs darbo?

r. Taip.

Kokiu tikslu?

r. Pažiūrėti kas yra. Pašalpai gauti ir kad darbą padėtų rasti.

LDB yra viena iš profesinio informavimo/konsultavimo institucijų Lietuvoje. Gal žinote dar kokias?

r. Ne.

O LDRMT?

r.(tyla)

Profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugos – tai mokymo įstaigos apie galimybes mokytis (pertraukia).

r. Tai čia, kur galima greitai kitą specialybę įgyti... profesinis rengimas, persikvalifikavimas.

O neformaliai asmeniškai teko mokytis kada nors?

r. Neteko.

Kursų seminarų lankyti?

r. Tik kelias konferencijas lankyti teko.

O kaip suprantate, kas yra neformalus švietimas?

r. Net nežinau.

Neformalus mokymas – tai procesa, kurio metu suaugusieji įgyja naujų žinių, įgūdžių kurioje nors konkrečioje srityje. Tai gali būti studijų grupės, paskaitos, seminarai, suplanuotos skaitymo programos, valdomos diskusijos, konferencijos. Neturite jokios informacijos apie galimybę mokytis neformaliai? Ar norėtumete mokytis neformaliai?

r. Gal kada prireiks.

Kas paskatintų mokytis?

r. Darbo neturejimas.

Gal dar kas nors?

r. Manau, kad tik darbo neturėjimas.

Ir paskutinis klausimas Jums. Mokymasis visą gyvenimą – kas tai?

r. Manau, kad to dalyko nereikia.

Ar reikia mokytis suaugusiam žmogui?

r. Ne.

Dėl kokių priežasčių?

r. Nebeturi savo asmeninio gyvenimo. Neliks laiko asmeniniam gyvenimui, šeimai. Išsilavinai, įgyjai, jei reikia persikvalifikavai ir daugiau nereikia.

Ačiū už Jūsų nuomonę.

r. Nėra už ką.

ŽILVINAS (Š)

PROFESINĖS KARJEROS PASIRINKIMAS

Sveiki.

r. Laba diena.

Aš esu Donata ir rašau baigiamąjį darbą apie profesijos pasirinkimą, įsidarbinimą ir karjeros galimybes. Norėčiau Jums užduoti keletą klausimų šia tema.

r. Gerai.

Gal galima sužinoti kiek Jums metų?

r. 25m.

Sakykite, kokia Jūsų šeimyninė padėtis?

r. Nevedęs.

Galbūt kartu su tėvais?

r. Taip.

O kur Jūs gyvenate?

r. Čia adreso reikia?

Ne, tik miesto, rajono pavadinimo kuriame Jūs gyvenate.

r. Panevėžyje.

Sakykite, koks Jūsų išsilavinimas?

r. Aukštasis universitetinis, magistro laipsnis.

O kokia įgyta specialybė?

r. Informatika.

Ir bakalauro, ir magistro studijų ta pati?

r. Taip.

Ar ateityje planuojate tęsti studijas?

r. Buvo planų pradėti doktorantūrą, bet dabar poilsio reikia.

O ateityje?

r. Bus matyti.

Ar sunku buvo išsirinkti mokymosi kryptį?

r. Ne.

Ar kitas profesijas svarstėte?

r. Ne, nelabai reikėjo rinktis, nes nuo 5 – 6 klasės programuojau, tai jau buvo aišku, kad būsiu informatikas.

Kas, Jūsų nuomone, svarbu renkantis profesiją?

r. Dažniausiai žmonėms darbas siejasi ne su malonumu, pramogom, o su pajamų šaltiniu. Tai iš esmės pagrindinis dalykas yra uždarbis. Tada eina, kai darbas malonus yra labai sudėtinga.

Ar į tai atsižvelgėte?

r. Nevisai, nors buvo akivaizdu, kad tuo metu informatikos specialistų nebuvo daug. Paprasčiausia, ateis laikas, kai Lietuvoje jų paklausa bus gan didelė. Perspektyvas mačiau.

Ar renkantis profesiją atsižvelgėte į tėvų finansinę padėtį, gaimybę Jums padėti?

r. Tėvai padėjo.

O į sveikatą atsižvelgėte, kad galėsite dirbti šį darbą?

r. Kadangi pas mane yra negalia, tai negalėjau pasirinkti sportininko profesijos, bet su informatika tiesiogiai nesusiję.

Asmenines vertybines, moralines nuostatas? Renkantis profesiją yra tam tikros darbo vertybės, kurios padeda įvertinti kas žmogui svarbu, kas ne, tolerancija kitiems darbe, pasitikėjimas savo jėgomis darbe. Ar į tai atsižvelgėte?

r. Ne.

Kaip supratau patirties prieš rinkdamasis šią specialybę jau turėjote?

r. Taip.

Interesų, kurie suteikia veiklai kryptį?

r. Ne tik interesai, bet ir įgūdžiai jau buvo.

Sakykime *Savęs vertinimas*. Ar analizavote save, lyginate savo ypatybes su kitais asmenimis?

r. Prieš pasirenkant ne.

Ar renkantis profesiją naudojotės internetinėmis svetainėmis, žurnalais kur galėsite mokytis ir kita?

r. Standartinis laikraštukas „Kur studijuoti“. Dokumentus daviau tik į vieną universitetą.

Iš kokių asmenų sulaukėte patarimų renkantis profesiją?

r. Jokių. Nieko neklausiau patarimo.

Pavyzdžių, autoritetų neturėjote taip pat?

r. Ne. Su autoritetais labai sudėtinga. Manau, kad gyvų žmonių autoritetų nebūna.

Ar mokykloje Jus konsultavo profesijos konsultantai, kas dabar labai populiari 8-9 – oje klasėje prieš profiliavimą?

r. Tuomet dar nebuvo.

Ar kada nors dvejojote dėl pasirinktos savo profesijos?

r. Ne.

Norai (svajonės) ir galimybės renkantis profesiją – ar sutapo (noriu - galiu – reikia)?

r. Man reikia kitaip išdėlioti: reikia – galiu – noriu.

Gal galite papasakoti?

r. Nėra nei mokytis labai didelio noro, nei dirbt, bet reikia. Varomoji jėga – pareiga.

DARBAS IR KARJERA

Dabar truputį apie Jūsų darbą, Ar visada dirbote pagal įgytą išsilavinimą?

r. Kol kas taip.

Sakykite, kokius darbus esate dirbę?

r. Programuotojas.

Visada?

r. Na, mano pareigybė labai plati. Viename darbe dirbu programuotoju, kitame sistemų administratorius.

O kaip ieškotumėte darbo būdamas bedarbiu?

r. Skelbimus. LDB sunku, bet gal. Na, kai aš mokiausi man iškart pasiūlė darbą, kai nusprendžiau ieškot dar vieno, tai ten eiti negalėjau, teko ieškoti darbo “per skelbimus”.

Kaip vertinate darbus, kuriuose dirbate?

r. Naaa..

Norėtumėte keisti?

r. Jei kas patiktų labiau – norėčiau keisti.

Ar ieškote kito darbo?

r. Skelbimus kartais pavartau.

Ir kaip sekasi?

r. Tai, kad tokia situacija Lietuvoje, neypatingai gerai.

O kaip vertinate perspektyvas šiuose darbuose?

r. Konkrečiai universitete nematau, nes budžetinėj įstaigoj perspektyva nekokia – iki etato mažinimo. O kitame darbe nusimato dalyvavimas kelių mėnesių konkurse. Jei jis pavyks, na galvoju, perspektyvos gan geros.

Štai čia yra lapas, kuriame surašytos žmogaus charakterį apibūdinančios savybės. Kokios asmeninės savybės, apibūdinančios Jūsų charakterį padėtų/trukdytų Jums dirbti?

r. Na, čia dalimis tinka iš kelių.

Tai išvardinkite.

r. 2. Esu uždaras, savarankiškas, nepriklausomas kiek galima, tačiau lengvai įsijungiu į kolektyvinį darbą, lengvai bendrauju su žmonėmis. Žmonės šiaip man nereikalingi, bet jei jie yra, tai man netrukdo, aš jų nesibaidau. Galiu dirbti vienas, galiu dirbti komandoje. Mano specialybė tokia, kad komandinis darbas yra būtinybė. Nuotaikos stabilios, per metus pasikeičia gal du kartus.

Kada?

r. Nežinau. Šiaip pasikeičia ir viskas. Neįtakoja išoriniai veiksniai. Esu savikritiškas. Visada taisau, taisau, taisau.

Galbūt pasiekiate gerų rezultatų darbe?

r. Na, kai taisai, tobulini, taisai į gerąją pusę. Dar nepasiduodu kitų spaudimui, nepriimu kitų nuomonės, autoritetų. Mėgstu naudotis patarle: „duok kvailiui kelią“. Gal todėl galiu atrodyti labai nuolaidus ir kvailas.

O kaip yra?

r. Kartais atrodo, kad įrodinėt savo tiesą nėra naudos.

Kitoje pusėje yra keli svarbūs žmogaus gyvenime elementai, tarp jų paminėtas darbas. Kelintą vietą gyvenime užima darbas? Išvardykite eilės tvarka.

r. 2.asmeninis gyvenimas, 1.savęs tobulinimas, 3.šeimyniniai santykiai, 4.santykiai su draugais, 5.darbo santykiai, 6.materialinė padėtis.

Vis dažniau girdime žodį – karjera. O dabar klausimas kas yra karjera?

r. Karjera – gal kur kitose šalyse susiję su savęs įvertinimu, pas mus – geriau apmokamas darbas ir pareigybės didėjimas. Dažniausiai žmonės nesupranta, kad didėjant algai ir atsakomybė didėja. Todėl, kartais, pas mus cirkai prasideda. Pinigų daug gauna, bet atsakomybės neprisiima.

Ar karjera Jums svarbu?

r. Jeigu klausimas apie tai, kad aš kažkam vadovaučiau, tai ne. O jei gaunamas didesnis atlyginimas, tai, aišku, gerai.

O kalbant apie savęs tobulinimą?

r. Savęs tobulinimu nebūtina karjera laikyti, galima tuo ir vienam užsiimti.

Kas gali užtikrinti sėkmę kopiant karjeros laiptais?

r. Manau, reikalavimai tokie: turi gerai išmanyti darbą, kurį tu darai ir darbo santykiai – negali kilti karjeros laiptais jei nesutari su žmogumi, kuris tave gali paaukštinti. Tai va, svarbu darbas, kurį tu išmanai ir geri santykiai su vadovybe.

Kas svarbiau – gerai apmokamas ar mėgiamas darbas?

r. Kaip sakoma “prie švarko ir velnias pripranta”. Žiūrint kokie pas žmogų poreikiai. Užmokestis nėra toks svarbus jei žmogus turi papildomų pajamų ar jam užtenka. Tuomet gali orientuotis į mėgstamą darbą. Tačiau dažniausiai užmokestis svarbiau. Geriausiai lygybė.

O kaip Jums asmeniškai?

r. Man asmeniškai neutralu.

SUAUGUSIŲJŲ ŠVIETIMAS

Buvote užsiminęs apie darbo biržą. Minėjote, kad lankytis neteko?

r. Neteko.

LDB yra viena iš profesinio informavimo/konsultavimo institucijų Lietuvoje. Galbūt žinote dar kokias?

r. Žinau, kad Šiaulių Universitete yra Karjeros centras.

Ir kas ten vyksta?

r. Padeda persikvalifikuoti žmonėms arba susirasti darbą studentams ar šiaip.

O ar teko girdėti apie LDRMT?

r. Ne, neteko susidurti.

Na, ten vyksta mokymai, persikvalifikavimo kursai. LDB glaudžiai bendradarbiauja. Dabar dar keletas klausimų apie neformalų švietimą. Ar teko mokytis?

r. Kuria prasme?

Kas, Jūsų nuomone, tai yra?

r. Kažkokia įstaiga pagal nepatvirtintą programą.

Tai gali būti studijų grupės, paskaitos, seminarai, suplanuotos skaitymo programos, diskusijos, konferencijos. Tai procesas, kurio metu suaugusieji įgyja naujų žinių, įgūdžių kurioje nors

konkrečioje srityje. Dažniausiai iniciatoriai būna patys suaugusieji arba darbdaviai. Ar teko kada nors kur nors dalyvauti?

r. Ne.

Ar ateityje norėtumėte lankyti kursus ar kelti savo kvalifikaciją?

r. Jei reikės. Gal iš tikro norėčiau sertifikavimą išsilaikyti. Čia “įeina” kursai ir kartu sertifikavimas, tai duoda privalumų ieškant darbo.

Ar turite informacijos apie galimybę mokytis neformaliai?

r. Jei apie šią instituciją, kur pasakojau, tai taip, domėjausi.

O kitose institucijose?

r. Kitose ne.

Ir paskutinis klausimas Jums. Mokymasis visą gyvenimą – kas tai yra?

r. Kasdienybė.

Ar reikia mokytis suaugusiam žmogui?

r. Žinoma reikia.

Kodėl?

r. Visada reikia. Kaip gali nesimokyti, atsiliksi.

O kaip reikia mokytis? Knygas skaityti, universitete mokytis, tv žiūrėti?

r. Kaip žmogui patogiu. Aišku, jei žmogus nepradedą apsimetinėti, kad mokosi. Jei “padribsosi” prie tv žiūrėdamas discovery kanalą, tai čia ne visiškai mokymasis yra. Jei visus metus praleisi universitete, tai... Priklauso nuo to, ką žmogus mokosi, kokia jo profesija. Pagal mano profesiją, tai pastovus mokymasis. Technologija keičiasi per metus bent po kartą ir man pastoviai reikia skaityti, gilinti žinias arba aš atsiliksiu. Jei atsiliksiu nebegalėsiu dirbti.

Ačiū už pokalbį.

r. Nėra už ką.

MARIUS (Š)

PROFESINĖS KARJEROS PASIRINKIMAS

Sveiki.

r. Laba diena.

Aš esu Donata. Mokausi Mykolo Romerio Universitete ir rašau baigiamąjį darbą tema: „Vaikų, užaugusių šeimose ir globos namuose įsidarbinimo ir karjeros lyginamoji analizė“. Norėčiau Jums užduoti keletą klausimų šia tema. Mūsų pokalbis užtruks iki 30 min.

r. Klausau įdėmiai.

Gal galima sužinoti kiek Jums metų, visų pirma?

r. 26 –eri.

Ir kur Jūs gyvenate?

r. Kaime, Panevėžio raj.

Kokia Jūsų šeimyninė padėtis?

r. Vienišas.

Galbūt gyvenate tėvų namuose?

r. Taip.

Sakykite, koks Jūsų išsilavinimas?

r. Aukštasis neuniversitetinis.

O kokia įgyta specialybė?

r. Informatika.

Ar sunku buvo išsirinkti mokymosi kryptį?

r. Ne, žinojau iš anksto.

Kas, Jūsų nuomone, svarbu renkantis profesiją?

r. Kad vėliau norėtum dirbti mėgiamą darbą.

Ar renkantis profesiją atsižvelgėte į tėvų finansinę padėtį, galimybę Jums padėti?

r. Taip.

Ar svarbi buvo tėvų nuomonė renkantis profesiją?

r. Nelabai.

Ar sulaukėte iš jų patarimų?

r. Kad neklausiau aš jų nuomonės.

Kad tuo metu buvo paklausi, populiari specialybė, kurią Jūs rinkotės?

r. Taip.

Ar į savo sveikatą atsižvelgėte, kad galėsite dirbti šį darbą?

r. Taip.

O į asmenines vertybines, moralines nuostatas? Yra tam tikra darbo vertybių sistema, kurią sudaro tolerancija kitiems darbe, pasitikėjimas savo jėgomis darbe? (skubėjo pertraukti, neleido papasakoti plačiau)

r. Negalvojau apie tai.

Gal prieš pasirinkdamas profesiją turėjote darbo patirties?

r. Prieš pradėdant mokytis tai ne, neturėjau.

Su kompiuteriu nesate dirbęs, namuose nesate turėjęs?

r. Ne, tik kai pradėjau mokytis. Pas mus informatikos kabinete buvo tik keli kompiuteriai.

O polinkių turėjote?

r. Trauka buvo.

Savęs vertinimas. Ar analizavote save, lyginote savo ypatybes su kitais asmenimis...(pertraukė),

r. Ne, ne. Nemėgstu tokių dalykų.

Ar mokykloje Jus konsultavo profesijos konsultantai kas dabar labai populiariu 8-9 – oje klasėje prieš profiliavimą?

r. Žinot, kai aš mokiausi tokių, turbūt, dar nebuvo, arba neatsimenu.

Tai, vadinasi, jei ir buvo, įtakos jokios neturėjo?

r. Taip.

Ar kada nors dvejojote dėl pasirinktos profesijos?

r. Ne.

Norai (svajonės) ir galimybės renkantis profesiją – ar sutapo? (noriu - galiu – reikia)

r. Pagrindė sutapo.

DARBAS IR KARJERA

Dabar truputį apie Jūsų darbą, Ar visada dirbote pagal įgyta išsilavinimą?

r. Iš dalies.

O tai yra?

r. Puse etato. Pagrindinis gamyboje.

O kokios priežastys?

r. Tuo metu maži atlyginimai pagal specialybę buvo. Paskui, kai pradėjau dirbt, patikt pradėjo.

Kuris darbas labiau patinka?

r. Gamyboje, mažiau sėdimas.

Ir kokios perspektyvos?

r. Abejuose miglotos.

Ar esate nedirbęs po studijų?

r. Gavau darbą dar diplominių rašdamas.

O kaip ieškotumėte darbo būdamas bedarbiu?

r. Skelbimus skaityčiau, eičiau į darbo biržą, internete.

Štai čia yra lapas, kuriame surašytos žmogaus charakterį apibūdinančios savybės. Kokios asmeninės savybės, apibūdinančios Jūsų charakterį padėtų/trukdytų Jums dirbti?

r. Nesistengiu kritiškai vertinti savo galimybių ir elgesio, siekiu asmeninės pažangos, iš savo darbo tikiuosi asmeninės naudos.

Kitoje pusėje yra keli svarbūs žmogaus gyvenime elementai, tarp jų paminėtas darbas. Kelintą vietą gyvenime užima darbas? Išvardykite eilės tvarka.

r. 1.asmeninis gyvenimas, 4.savęs tobulinimas, 2.šeimyniniai 6.santykiai, santykiai su draugais, 3.darbo santykiai, 5. materialinė padėtis

O dabar klausimas kas yra karjera? Tikriausiai vis dažniau girdite šį žodį.

r. Karjera – tai savęs tobulinimas.

O kopimas karjeros laiptais?

r. Tai čia susiję. Kai daugiau patirties įgauni, padidėja galimybės.

Ar tai Jums svarbu?

r. Nelabai. Dabartiniuose darbuose karjeros galimybių nėra man.

Kokios darbo pareigos Jus tenkintų?

r. Gerai kaip yra, mažiau nervintis reikia.

Kas gali užtikrinti sėkmę kopiant karjeros laiptais žmogui?

r. Pasitikėjimas savimi, įtaigus bendravimas su viršininkais, kurie gali įtakoti pakilimą, darbštumas, sugebėjimas dirbti.

Kas svarbiau – gerai apmokamas ar mėgiamas darbas?

r. Turėtų būti suderinta. Gal kad mažiau apmokamas, bet mėgiamas.

SUAUGUSIŲJŲ ŠVIETIMAS

Dabar dar keletas klausimų apie darbo biržą. Ar kada nors teko lankytis?

r. Porą kartų buvau. Įsidarbinus, kada siuntė į kursus, darbdavio lojalumo.

Kokia suteiktų paslaugų kokybė? Kaip vertinate?

r. Tik laiką praleidau, naudos jokios, darbaviui plusą uždėt norėjo ir tiek.

LDB yra viena iš profesinio informavimo/konsultavimo institucijų Lietuvoje. Gal žinote dar kokias?

r. Nelabai, neteko domėtis.

Ar teko girdėti, kad profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugos – informacija apie mokymosi galimybes pagal profesinio mokymo, aukštesniųjų ir aukštojo mokslo studijų programas, mokymosi galimybes kitų šalių mokyklose, Šios paslaugos teikiamos mokyklose, informavimo centruose, konsultavimo tarnybose, darbo biržose. Profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugų teikimo tikslas – padėti asmenims pasirinkti savo kelią švietimo, mokymo bei užimtumo srityse ir aktyviai kurti savo profesinę karjerą. Šios paslaugos skiriamos tiems, kurie dar nėra pradėję profesinės karjeros, dirbantiems, bedarbiams ir darbdaviams. Galbūt kada nors girdėjote apie Lietuvos darbo rinkos mokymo tarnybą?

r. Gal iš Tv, bet nesu susidūręs.

O neformaliai teko mokytis kada nors?

r. Neteko. O kas tai?

Neformalus mokymas – tai procesas, kurio metu suaugusieji įgyja naujų žinių, įgūdžių kurioje nors konkrečioje srityje. Dažniausiai iniciatoriai būna patys suaugusieji arba įvairios institucijos, kurios siekia įtraukti darbuotojus ar klientus.

r. Na, čia įeina savarankiškas mokymasis.

Taip, taip pat gali būti studijų grupės, paskaitos, seminarai, suplanuotos skaitymo programos, valdomos diskusijos, konferencijos. Neturite jokios informacijos apie galimybę mokytis neformaliai?

r. Ne.

Ar norėtumete mokytis neformaliai?

r. Neblogai būtų.

Kas paskatintų mokytis?

r. Geresnės perspektyvos.

Ar sutiktumėte mokytis iš savo lėšų?

r. Šiuo metu tik iš darbdavio.

Ir paskutinis klausimas Jums. Mokymasis visą gyvenimą – kas tai?

r. Kasdienybė.

Ar reikia mokytis suaugusiam žmogui?

r. Taip, būtinai.

Dėl kokių priežasčių?

r. Kad neatsilikt nuo gyvenimo.

Ačiū už atsakymus.

r. Prašau.

Pokalbis su Šiaulių miesto, Vaikų globos namų direktoriaus pavaduotoju Kostu Rušinsku
(sutiko, jog būtų minimos pareigos ir pavardė).

Laba diena. Mes kalbamės su vaikų namų direktoriaus pavaduotoju. Esu Donata. Rašau magistrinį darbą apie vaikų, užaugusių šeimose ir globos namuose įsidarbinimo ir karjeros galimybes. Norėčiau Jūsų paprašyti papasakoti apie vaikus, išėjusius iš vaikų namų, apie jų mokslo baigimą, įsidarbinimą, karjeros galimybes.

r. Kalbant apie ugdytinių savarankišką gyvenimą daugelis iš mūsų išsina sukakus 18m., nors galima pagyventi ilgiau. Kalbant apie profesijos įgyjimą, tai per 10m., kuriuos aš dirbu, gal tik 4 vaikai yra įgiję aukštąjį išsilavinimą. Šiaip daugelis baigę profesinį ugdymą ir baigę darbininkiškas specialybes. Šiuolaikiniam pasauly labai daug reiškia žmogaus aktyvumas tiek įgyjant profesiją, tiek ieškant darbo, tiek įsitvirtinant vadinamojoj darbo rinkoj. Apie 60% mūsų vaikų turi specialiųjų ugdymosi poreikių, tai praktiškai mūsų daugelis baigia turintys pagrindinį išsilavinimą. Netgi prieš stojant į profesinio mokymo centrus, tai apriboja specialybių pasirinkimus. Jei vaikai įgyją bendrąjį išsilavinimą, pagrindinį, tai tolimesnis jų kelias būtų į profesinio rengimo centrą arba tęsti aukštojo mokslo studijas. Yra valstybės pagalba, mokymo įstaigų. Konkrečiai kalbant – užmokestis už bendrąją stipendiją, gali būti pašalpos mokamos. Realiai žiūrint, kadangi paskutiniaisiais metais, darbuotojų poreikis buvo tiek Lietuvoje, tiek užsienyje, tai ta problema gan lengvai išsisprendė. Dalis jaunuolių gyveno užsienyje, dirbo darbus ne pagal specialybę, dalis likę Lietuvoje, gal jau sukūrę šeimas. Tai tokių didesnių problemų nebūdavo. Tačiau prasidėjo vadinamieji kriziniai metai, kai suvaržo pasirinkimo laisvę, kai darbą sunku rasti „iš esmės“.